



STRATEŠKA PLATFORMA STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE ILIDŽA 2025-2029.

Ilidža, 2025.g.

Sadržaj

Popis tabela	4
Popis grafika	4
Metodologija izrade strategije prema mladima Općine Ilidža i pristup izradi dokumenta	7
Koordinaciono tijelo i Radne grupe	7
Istraživanje o položaju i potrebama mladih	8
Usklađenost dokumenta	10
Strateško djelovanje prema mladima u Bosni i Hercegovini	12
Principi na kojima počiva strategija za mlade Općine Ilidža	13
Politike prema mladima u Evropskoj Uniji	14
Politike prema mladima u Bosni i Hercegovini	15
2. STRATEŠKA PLATFORMA	17
Izvod iz SWOT analize	17
2.1. Situaciona analiza	24
2.1.1. Obrazovanje mladih	29
2.1.1.1. Pravni i institucionalni okvir	29
2.1.1.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih	31
2.1.2. Rad, zapošljavanje i preduzetništvo	38
2.1.2.1. Pravni i institucionalni okvir	38
2.1.2.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih	40
2.1.3. Zdravstvena zaštita mladih	49
2.1.3.1. Pravni i institucionalni okvir	49
2.1.3.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih	52
2.1.3.3. Zdravstvena zaštita na području općine Ilidža	55
2.1.4. Socijalna briga mladih	56
2.1.4.1. Pravni i institucionalni okvir	56
2.1.4.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih	58
2.1.4.3. Socijalna zaštita na području općine Ilidža	60
2.1.5. Aktivno sudjelovanje mladih u zajednici i slobodno vrijeme mladih	63
2.1.5.1. Uvod	63
2.1.5.2. Pravni i institucionalni okvir	63
2.1.5.3. Iz analize o položaju i potrebama mladih	64
2.1.5.4. Aktivno učešće mladih u Ilidži	67
2.1.6. Informisanje i mobilnost mladih	72
2.1.6.1. Uvod	72

2.1.6.2. Pravni i institucionalni okvir.....	73
2.1.6.3. Iz analize o položaju i potrebama mladih	73
2.1.6.4. Informisanje i mobilnost mladih na području općine Ilidža.....	74
2.1.7. Kultura i sport	77
2.1.7.1. Uvod.....	77
2.1.7.2. Institucionalni okvir	77
2.1.7.3. Pravni okvir	78
2.1.7.4. Iz analize o položaju i potrebama mladih	79
2.1.7.5. Sport i kultura na području općine Ilidža	82
2.1.8. Sigurnost mladih	86
2.1.8.1. Uvod.....	86
2.1.8.2. Pravni i institucionalni okvir.....	86
2.1.8.3. Iz analize o položaju i potrebama mladih	89
2.1.8.4. Stanje sigurnosti na području općine Ilidža	90
2.2. Vizija razvoja institucionalne brige o mladima u općini Ilidža.....	92
3. STRATEŠKI CILJEVI	94
3.1. PREGLED STRATEŠKIH CILJEVA SA INDIKATORIMA	95
3.2. OPIS STRATEŠKIH CILJEVA.....	97

Popis tabela

Tabela 1. Demografske karakteristike populacije mladih na Ilidži	9
Tabela 2. Demografske karakteristike populacije mladih u Ilidži	26
Tabela 3. Broj upisanih učenika u osnovnu školu	31
Tabela 4. Broj upisanih učenika u srednje škole na Ilidži i KS-u	32
Tabela 5. Ukupan broj upisanih učenika prema vrsti škole	33
Tabela 6. Studenti prema mjestu prebivališta.....	34
Tabela 7. Brojčani prikaz dobitnika stipendija za tri školske godine	35
Tabela 8. Broj nezaposlenih mladih u KS-u u 2024.....	40
Tabela 10. Mladi koji nisu obavili sistematski po općinama.....	52
Tabela 11. Sufinansiranje troškove potpomognute oplodnje za mlade bračne parove	60
Tabela 12. Podrška udruženjima na području općine Ilidža koja djeluju u domenu socijalne brige.....	60
Tabela 13. Izdvajanja za projekte za mlade kroz referentni period	68
Tabela 14. Izvršenje Budžeta za 2022.,2023. i 2024. godinu	69
Tabela 15. Podrška Općine Ilidža mobilnosti mladih - po pojedinačnim zahtjevima	75
Tabela 16. Zakonski i podzakonski akti iz oblasti kulture i sporta koji se direktno ili indirektno tiču mladih	78
Tabela 17. Pregled sportskih udruženja i klubova na području općine Ilidža	82
Tabela 18. Pregled udruženja iz oblasti kulture na području općine Ilidža	84
Tabela 19. Pregled starosne strukture lica u dobi 18-35 protiv kojih je pokrenut prekršajni postupak	90

Popis grafika

Grafik 1. Prikaz procenta mladih sa Ilidže po petogodištima.....	27
Grafik 2. Stipendiranje mladih	36
Grafik 3: Najbrojnija zanimanja na evidenciji Služe za zapošljavanje KS – 2022. godina.....	41
Grafik 4: Omjer nezaposlenosti i zapošljavanja na godišnjem nivou za referentni period	41
Grafik 5: Aktuelno stanje nezaposlenih mladih (mart 2025.g), po dobi	42
Grafik 6: Aktuelno stanje nezaposlenosti mladih (mart 2025.) prema stručnoj spremi	42
Grafik 7. Radni status.....	43
Grafik 8. Pokretanje vlastitog biznisa.....	44
Grafik 9. Vladini programi zapošljavanja	45
Grafik 10. Sistematski pregled	52
Grafik 11. Zadovoljstvo uslugama u Domu zdravlja.....	53

Grafik 12. Bavljenje sportom i rekreacijom	55
Grafik 13. Doprinos kućnom budžetu	58
Grafik 14. Lični prihodi tokom mjeseca	59
Grafik 15 Zanimanje mladih za politiku	65
Grafik 16 Utjecaj pojedinca na promjene u društvu	65
Grafik 17. Utjecaj mladih na donošenje odluka.....	66
Grafik 18. Članstvo u organizacijama.....	66
Grafik 19. Svakodnevno korištenje interneta	74
Grafik 20. Posjećivanje sportskih događaja	80
Grafik 21. Posjećivanje događaja iz kulture i umjetnosti.....	80
Grafik 22. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom.....	89
Grafik 23. Zadovoljstvo radom policijskih službi.....	90

1. Uvod

Usvajanjem Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine 2010. godine, kreiranje i usvajanje strategije prema mladima postaje obaveza svih nivoa vlasti (lokalni, kantonalni, entitetski). „Strategija prema mladima“ je dokument institucije vlasti s programskim pristupom djelovanjima prema mladima, što uključuje definirane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije.¹

U kontekstu definiranja strategije prema mladima programski pristup djelovanja kreiraju institucije vlasti u saradnju sa omladinskim sektorom koji uključuje omladinske organizacije, organizacije koje rade sa mladima, institucije koje se bave pitanjima od interesa za mlade, donosiocje odluka, medije, akademsku zajednicu i druge. Upravo ovakvo razumijevanje omladinskog sektora daje širinu programima djelovanja prema mladima koja se kreiraju na osnovi stručnog istraživanja, jasno definiranih potreba i problema, načinima rješavanja problema, ciljeva, rezultata, aktivnosti, vremenskog okvira provedbe, budžeta i odgovornih subjekata koji će provoditi programe. Programi djelovanje se kreiraju i usvajaju za različite oblasti od interesa za mlade.

Cjelokupan proces izrade i usvajanja strategije prema mladima treba biti proveden uz puno učešće mladih i njihovih predstavnika. Dodatno učešće mladih je planirano kroz različite formate sastanaka i događaja kroz koje će se pristupiti kako horizontalnim tako i vertikalnim konsultacijama s ciljem osiguranja učešća ne samo mladih i njihovih predstavnika već i institucija vlasti koje djeluju na kantonalnom, federalnom i državnom nivou.

Strategija prema mladima Općine Ilidža predstavlja temeljni dokument kojim se definišu pravci djelovanja u cilju unapređenja kvaliteta života mladih i stvaranja okruženja u kojem će oni moći razvijati svoje potencijale. Svjesna važnosti mladih kao ključnih aktera društvenog, ekonomskog i kulturnog razvoja, Općina Ilidža ovim dokumentom potvrđuje svoju dugoročnu posvećenost kreiranju politika koje mladima omogućavaju aktivno učešće u zajednici, pristup obrazovanju, zapošljavanju, kulturi, sportu i sigurnom životnom prostoru. Strategija je rezultat dijaloga s mladima i relevantnim akterima, a njen cilj je da odgovori na stvarne potrebe mladih kroz konkretne mjere i održive mehanizme podrške. Kroz ovu strategiju, Općina Ilidža nastoji osigurati da mladi ne budu samo korisnici brojnih programa i politika, već i njihovi aktivni suoblikovatelji, čime se postavljaju temelji za inkluzivniju, otporniju i perspektivniju lokalnu zajednicu.

¹ Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, Član 4, stav 7, Službene novine Federacije BiH, br. 36/10

Metodologija izrade strategije prema mladima Općine Ilidža i pristup izradi dokumenta

Institut za razvoj mladih KULT prijavio se na Javni poziv Općine Ilidža u svrhu provođenja istraživanja i analize o položaju mladih i izrade strategije prema mladima Općine Ilidža sa akcionim planom za period 2025-2029. godine i ponudio podršku instituciji vlasti u provedbi istraživanja položaja i potreba mladih te izrade strategije prema mladima. Nakon završenog odabira ponuđača po Javnom pozivu, Općina Ilidža i Institut potpisali su Ugovor o pružanju usluga i pristupili izradi petog po redu strateškog dokumenta prema mladima općine Ilidža koji se odnosi na period 2025-2029. godine. Nositelj procesa izrade strateškog dokumenta je Služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade.

Koordinaciono tijelo i Radne grupe

Za potrebe izrade strategije prema mladima općinski načelnik je imenovao Koordinaciono tijelo i radne grupe koje je sa Institutom za razvoj mladih KULT sarađivalo u svim fazama izrade strategije a sukladno ključnim principima izrade strateških dokumenata, kako je definisano članom 3 Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH².

Koordinaciono tijelo za izradu Strategije prema mladima Općine Ilidža sa akcionim planom za period 2025-2029 g. činili su:

1. **Amra Bojičić, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade)**
2. **Adel Prašović, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za obrazovanje i nauku mladih**
3. **Aida Godinjak, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za rad, zapošljavanje i poduzetništvo mladih**
4. **Ela Kramar, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za socijalnu brigu**
5. **Ajsela Lakota-Žiga, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za zdravstvenu zaštitu i sigurnost mladih**
6. **Edina Ićindić, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za kulturu i sport**
7. **Vesna Filipović, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za aktivno sudjelovanje mladih u društvu**
8. **Lejla Lihovac, potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za informisanje i mobilnost mladih**
9. **Naida Jamak, zamjenik predsjednika/rukovodioca Radne grupe za informisanje i mobilnost mladih**

Zadatak potpredsjednika/rukovodioca radne grupe je da koordiniše i rukovodi Radnom grupom iz Rješenja o imenovanju Koordinacionog tijela i radnih grupa za izradu Strategije prema mladima na području općine Ilidža sa akcionim planom za period 2025-2029. godina u saradnji sa Predsjednikom.

Radna grupa za rad, zapošljavanje i poduzetništvo mladih:	Aida Godinjak, rukovodilac (Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj) Sena Gušić-Hodžić, član (JU "Služba za zapošljavanje KS"-Biro Ilidža) Azra Jahić, član (Općinsko vijeće Ilidža)
Radna grupa za obrazovanje i nauku mladih:	Adel Prašović, rukovodilac (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade) Selma Sulejmanović, član (JU Četvrta gimnazija Ilidža) Adisa Šuvalija, član (Aktiv direktora osnovnih škola Ilidža) Munir Drkić, član (Općinsko vijeće Ilidža)
Radna grupa za zdravstvenu brigu i sigurnost mladih:	Ajsela Lakota-Žiga, rukovodilac (Dom zdravlja Ilidža) Mahir Mehmedspahić, član (Polijska uprava Ilidža)

² Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH; dostupno na:

<https://fzzpr.gov.ba/files/Uredbe/Uredba%20o%20izradi%20strateških%20dokumenata%20.pdf>, datum pristupa: 15.7.2025.

	Amel Pintol, član (Općinsko vijeće Ilidža)
Radna grupa za socijalnu brigu:	Ela Kramar, rukovodilac (Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica) Mahir Hadžić, član (Služba socijalne zaštite općine Ilidža) Meliha Čolpa, član (Crveni križ Općine Ilidža) Admir Muzur, član (Općinsko vijeće Ilidža)
Radna grupa za aktivno sudjelovanje mladih u društvu: (organizovanje, učešće u odlučivanju, slobodno vrijeme, volonterizam):	Vesna Filipović, rukovodilac (Institut za razvoj mladih KULT) Irma Merina, član (Vijeće mladih općine Ilidža) Eman Vukotić, član (Općinsko vijeće Ilidža)
Radna grupa za kulturu i sport mladih:	Edina Ičindić, rukovodilac (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade) Haris Topalović, član (JU „Kulturno-sportski i rekreacioni centar” Ilidža) Mirnes Omerović, član (Općinsko vijeće Ilidža)
Radna grupa za informisanje i mobilnost mladih:	Lejla Lihovac, rukovodilac (Kabinet općinskog načelnika) Naida Jamak, zamjenik rukovodioca (Kabinet općinskog načelnika) Šerif Salihović, član (Vijeće mladih općine Ilidža) Azra Pohara, član (Općinsko vijeće Ilidža)

Koordinaciono tijelo i radne grupe su u procesu izrade strateškog dokumenta radili na utvrđivanju sistemskih odgovora na potrebe mladih i uspostavljenih mehanizama brige o mladima a zatim kreiranju strateških ciljeva u okviru kojih će se razvijati mehanizmi i mjere podrške u oblastima od interesa za mlade a što su:

1. Obrazovanje i nauka mladih
2. Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
3. Socijalna briga mladih
4. Zdravstvena zaštita mladih
5. Kultura i sport
6. Aktivizam (učesće, volontiranje, migracije) mladih
7. Mobilnost mladih
8. Informisanje mladih
9. Slobodno vrijeme
10. Identitet mladih
11. Sigurnost mladih

Gore pomenute oblasti su takođe bile predmetom istraživanja o položaju i potrebama mladih a u svrhu kreiranja strateškog djelovanja prema mladima koje se utvrđuje strategijom prema mladima Općine Ilidža.

Istraživanje o položaju i potrebama mladih

Istraživanje o položaju i potrebama mladih je uz mapiranje postojećih odgovora polazište za izradu situacione analize kao osnova strateške platforme pri izradi strategije prema mladima.

Na terenskom prikupljanju podataka u okviru istraživanja položaja i potreba mladih Ilidže radio je tim mladih anketara sa područja općine Ilidža a istraživanje je provedeno u periodu august-novembar 2024. godine. Tokom istraživanja anketirano je 385 osoba u dobi između 15 i 30 godina, nastanjenih na području općine. Prilikom određivanja veličine i obuhvata uzorka uzete su u obzir ključne demografske karakteristike populacije mladih ove lokalne zajednice (spol, dob, mjesto boravka). Osim anketiranja ispitanika, kao sastavni dio istraživanja urađene

su dvije fokus grupe, jedna sa mladima iz gradskih a jedna fokus grupa sa mladima iz prigradskih naselja općine Ilidža u cilju boljeg razumijevanja podataka iz istraživanja. Po okončanom istraživanju, sačinjena je Analiza položaja i potreba mladih na području općine Ilidža sa ključnim nalazima i preporukama u pravcu unapređenja položaja mladih.

Referentni period koji je obuhvaćen analizom stanja u institucijama vlasti je 2022., 2023. i 2024. godina.

Kao osnova za statističke podatke o populaciji mladih Ilidže korišteni su podaci sa popisa stanovništva provedenog 2013. godine. Iako je popis proveden prije 10 godina te su mnogi njegovi podaci donekle upitni vrijednosti (zbog različitih demografskih promjena na području BiH), podaci su korišteni kao uporište za ovu analizu jer ne postoje svježiji i sveobuhvatniji podaci o populaciji mladih u Ilidži, te je navedeni popis stanovništva korišten kao referentna tačka za demografske karakteristike mladih u Analizi istraživanja i Strategiji prema mladima.

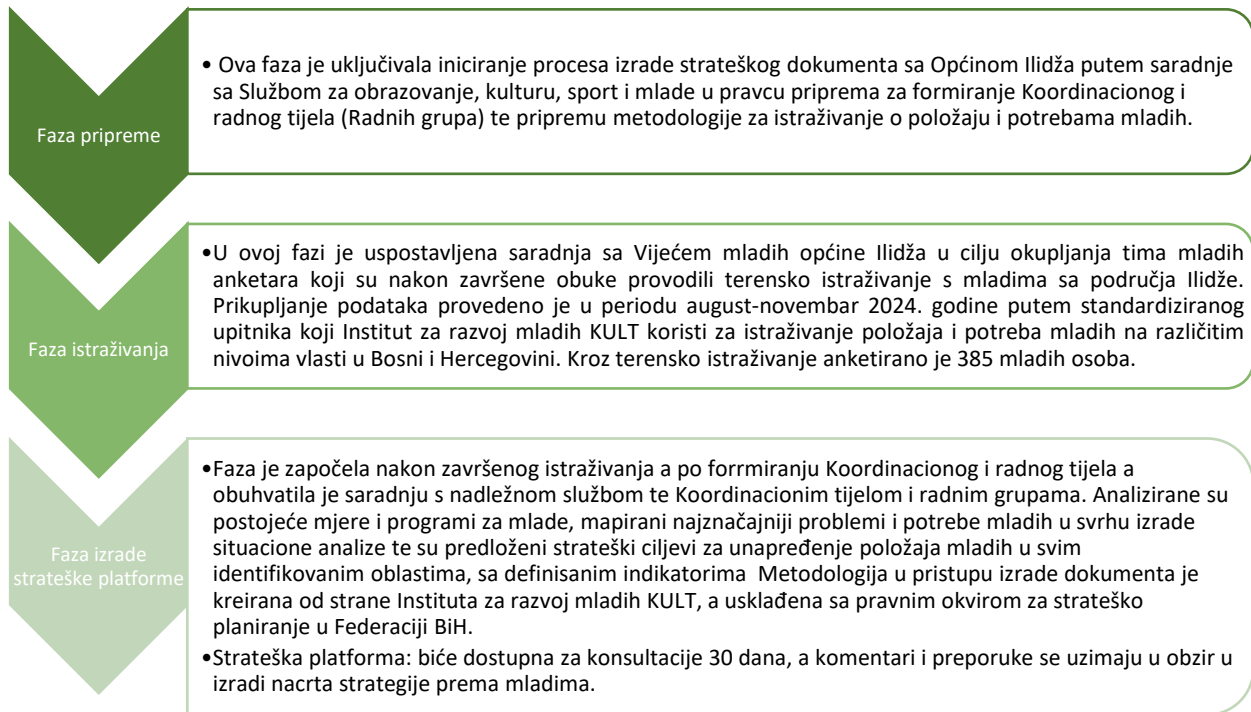
Tabela 1. Demografske karakteristike populacije mladih na Ilidži

	UKUPNO STANOVNIŠTVO	M	Ž	15–19	20–24	25–29	15–30	%	UKUPNO ISPITANIH	M	Ž
Ilidža	66.730	8.001	7.656	4.893	4.537	6.281	15.657	23,46	385	48,31%	51,60%
		51,10%	48,90%	30,91%	28,98%	40,12%					

Izvor: Federalni zavod za statistiku³

Proces izrade dokumenta odvijao se u nekoliko faza koje su imale za cilj osigurati izradu dokumenta uz učešće svih neophodnih aktera iz zajednice, a posebno mladih.

³ [Federalni zavod za statistiku – Popis 2013.](#)



Usklađenost dokumenta

Sukladno Uredbi o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH obavezna je međusobna usklađenost strateških dokumenata na lokalnom nivou te je proces izrade strategije prema mladima Općine Ilidža za period 2025–2029. u svim fazama usmjeravan osiguravajući tako usklađenost s relevantnim strateškim dokumentima, primarno Strategijom razvoja Općine Ilidža 2022-2027⁴ te Strategijom razvoja Kantona Sarajevo 2021–2027⁵.

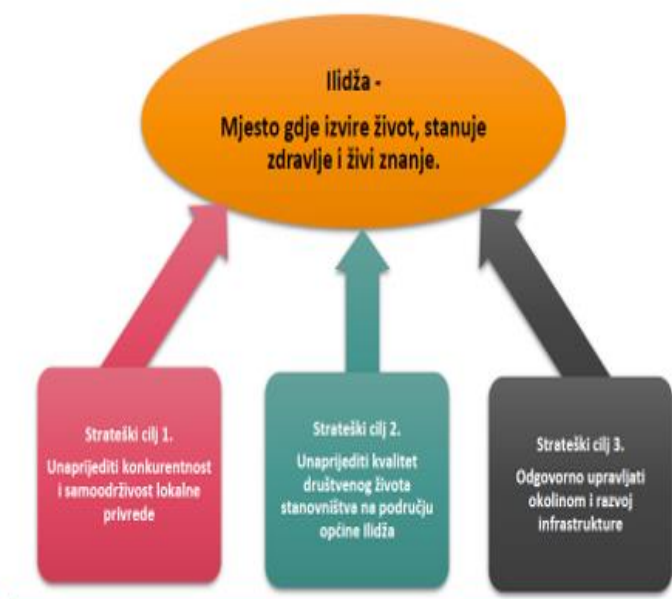
Izrada Strategije prema mladima Općine Ilidža rađena je na način da je u skladu i sa dokumentima relevantnim za proces evropskih integracija i drugim međunarodno preuzetim obavezama Bosne i Hercegovine što uključuje Strategiju Evropske unije za mlade za period 2019–2027. godina, Strategiju omladinskog sektora Savjeta Evrope do 2030. godine, Strategiju Ujedinjenih nacija za mlade 2018–2030. godine, Agendu Ujedinjenih nacija za održivi razvoj 2015–2030. godina, odnosno Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH. Ovakav pristup osigurava usklađenost strategije prema mladima Općine Ilidža i sa svim relevantnim međunarodnim strateškim dokumentima od važnosti za mlade.

Vizija i strateški ciljevi Strategije razvoja Općine Ilidža

Vizija i strateški ciljevi strategije prema mladima Općine Ilidža

⁴ www.opcinailidza.ba/uploads/files/shares/Strategija%20razvoja%20Nacrt%20strategije%20razvoja%2001%201703.pdf, pristupljeno 20 aprila 2025. g.

⁵ Strategija razvoja Kantona Sarajevo; dostupno na: https://mo.ks.gov.ba/sites/mo.ks.gov.ba/files/2024-07/strategija_razvoja_ks_2021-2027_1.pdf, pristupljeno 22.7.2025. g.



Strateško djelovanje prema mladima u Bosni i Hercegovini

Na nivou BiH ne postoji zakonska regulativa za oblasti omladinskog organizovanja i mladih, s obzirom na to da su nadležnosti po pitanju mladih u većem dijelu ustavno na nižim nivoima vlasti, tako da na nivou BiH zasad ne postoji strateškim ili drugim dokumentom definirana institucionalna briga o mladima kao ni njihova prava i obaveze.

U Republici Srpskoj (u daljem tekstu RS) primjenjuje se Zakon o mladinskom organizovanju RS. U ovom entitetu je na snazi i Omladinska politika 2023-2027, što je treći po redu strateški dokument koji je kreiran i usvojen u Republici Srpskoj.

Uspješna provedba politike prema mladima Brčko distrikta BiH definirana je Zakonom o mladima BD BiH. Brčko distrikt Bosne i Hercegovine institucionalnu brigu i strateško djelovanje prema mladima pruža sukladno Strategiji za mlade Brčko distrikta BiH za period 2022. – 2026.

FBiH do sada nije usvojila niti jedan strateški dokument za mlade. Strategije prema mladima trenutno se najviše izrađuju i usvajaju na nivou jedinica lokalne samouprave i kantona pa je do kraja 2023. godine usvojenu strategiju prema mladima imalo 13 općina i gradova i četiri kantona.

Pravni okvir za donošenje Strategije prema mladima Općine Ilidža

Metodološki pristup strateškom planiranju u Federaciji BiH temelji se na Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 32/17), Uredbi o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 74/19) i Uredbi o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 74/19).

Glavni cilj donošenja navedenih zakonskih i podzakonskih akata je uspostavljanje koherentnog zakonodavnog i institucionalnog okvira razvojnog planiranja. Novouspostavljeni pravni okvir za donošenje strateških dokumenata nalaže da se prilikom izrade sektorskih strategija mora voditi računa o njihovom posebnom kvalitetu, što znači da sektorski strateški ciljevi moraju biti jasno definirani i koherentni s razvojnim ciljevima Bosne i Hercegovine, da moraju sadržavati akcioni plan s finansijskim i vremenskim okvirom provedbe i nosiocima aktivnosti, te da postoji dovoljna podrška ključnih institucija u provedbi strateških dokumenata. Osim toga, kako bi se prioriteti i ciljevi transformirali u provedive aktivnosti, strateški dokumenti na entitetskom, kantonalnom i lokalnim nivoima vlasti u Federaciji BiH moraju biti povezani i usklađeni u pogledu relevantnih finansijskih i budžetskih okvira.

Jedan od ciljeva Zakona o mladima Federacije je stvaranje i provođenje politika prema mladima na svim nivoima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema Zakonu o mladima Federacije BiH, strategija prema mladima, u skladu sa članom 4. stav 7. i članom 11. stav 2. definira se, usvaja i provodi na osnovu istraživanja o potrebama i problemima mladih. Na nivou kantona i Federacije, u skladu sa ustavnim nadležnostima i zakonom, strategija iz stava 1. obavezno sadrži programe djelovanja za mlade u pojedinim oblastima omladinskog sektora. Zakonom se definira da svi nivoi vlasti u Federaciji trebaju u skladu sa nadležnostima održati javne rasprave i konzultacije uz učešće predstavnika vijeća mladih u procesu usvajanja strategije prema mladima. Članom 11. se obavezuju se svi nivoi vlasti u Federaciji za definiranje, usvajanje i provedbu strategija prema mladima.

Strategija prema mladima jeste dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanja prema mladima što uključuje definirane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije.

Proces izrade Strategije prema mladima Općine Ilidža za period 2025–2029. u svim je fazama usmjeravan i usklađen s drugim relevantnim strateškim dokumentima, prije svega Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. godine, Strategijom razvoja Kantona Sarajevo 2021-2027., te Strategijom razvoja Općine Ilidža 2022. - 2027.

Principi na kojima počiva strategija za mlade Općine Ilidža

Dva su ključna principa kojima se vodi ovaj strateški dokument i odnose se na **uključivanje mladih u procese odlučivanja** te **kreiranje jednakih šansi za sve mlade**. Ovi principi su zastupljeni u procesu planiranja strategije, analize položaja i potreba mladih te uspostavljanja ciljeva, prioriteta i mjera za sve oblasti.

Pristup u kreiranju posebnih programa u okviru politike prema mladima kao ukupnog mehanizma djelovanja prema mladima posebno je važno istaći elemente koji prethodili prijedlozima u strategiji:

zasnovane na pravima – osmišljene i implementirane unutar okvira zasnovanog na ljudskim pravima, u skladu s globalnim i regionalnim obavezama države;

uključive – osiguravaju jednake prilike za ostvarivanje punog životnog potencijala, uključujući uklanjanje prepreka inkluzivnosti, pogotovo za ranjive skupine, te omogućavaju građansko učestvovanje svim mladima;

participativne – kreirane, razvijane, primijenjene, nadzirane i procijenjene uz značajnu participaciju mladih i uz učestvovanje svih interesnih strana, na svim nivoima, i u ruralnoj i u urbanoj sredini i u svim kontekstima razvoja, uključujući okolnosti nakon sukoba i tokom tranzicije;

rodno osjetljive – potiču određene aktivnosti koje bi promovirale jednakost spolova, osigurale da mlade žene budu jednaki partneri mladim muškarcima i pozabavile se rodnim razlikama u svim okolnostima, od političkih do društveno-ekonomskih i kulturnih;

razumljive – da usvajaju cjelovit pristup razvoju mladih, kroz pojačanu saradnju među političkim sektorima, ministarstvima i drugim značajnim tijelima, i pružaju integrirani strateški okvir koji bi usmjerio zakone i mjere koje se tiču mladih;

zasnovane na znanju i u skladu s dokazima – razvijane i redovno održavane, zasnovane na skupu, analizi i raspodjeli kvantitativnih ili kvalitativnih informacija o trenutnoj situaciji, potrebama, izazovima i prilikama za mlade žene i muškarce u nekom datom kontekstu;

s potpunim sredstvima – da imaju prikladna, transparentna i namjenska sredstva za implementaciju, nadzor i evaluaciju i da maksimalno povećavaju raspoloživa sredstva kroz koordinaciju te da omogućavaju formiranja partnerstava između više interesnih strana i zajedničko vlasništvo;

odgovorne – u vlasništvu i pod rukovodstvom nacionalnih i lokalnih organizacija, redovno nadzirane i procjenjivane u odnosu na određene ciljeve i indikatore o razvoju mladih, uz aktivno učešće mladih.

Politike prema mladima u Evropskoj Uniji

Politike prema mladima na nivou Evropske unije su prisutne kao opredjeljenje rada s mladima dugi niz godina. Tako su do sada kreirana i usvojena dva strateška dokumenta za mlade:

1. EU Strategija prema mladima 2010-2018. (EU Youth Strategy 2010-2018)
2. EU Strategija prema mladima 2019-2027. (EU Youth Strategy 2019-2027)

Politike prema mladima na nivou Evropske unije zasnivaju se na principima participacije, inkluzije, jednakih mogućnosti i osnaživanja mladih u svim aspektima društvenog života. Kroz EU Strategiju za mlade 2019–2027, Unija postavlja okvir za saradnju država članica i partnerskih zemalja u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, socijalne uključenosti, zdravlja, kulture i aktivnog građanstva mladih. Ključni ciljevi ove strategije su osnaživanje mladih za učešće u demokratskim procesima, promoviranje međukulturnog dijaloga, te stvaranje prilika za mobilnost i neformalno obrazovanje. Inicijative poput Erasmus+, European Solidarity Corps i Youth Guarantee predstavljaju konkretne mehanizme podrške kroz koje EU nastoji odgovoriti na izazove s kojima se mladi suočavaju, kao što su nezaposlenost, društvena isključenost i nedostatak prostora za izražavanje i učešće. Organizacije civilnog društva kao direktna poveznica mladih s EU-om imaju veliku ulogu i odgovornost za provođenje i ostvarivanje ciljeva Strategije te je od ključne važnosti podrška koju učesnici mogu međusobno osigurati kako bi se 11 ciljeva Strategije provelo u skladu sa Strategijom.

Pored Strategije prema mladima EU-a, važno je spomenuti još dva dokumenta koja pružaju poticaj i daju prijedloge za unapređenje okruženja u kojem mladi žive i djeluju. To su:

- Rezolucija o Strategiji omladinskog sektora Vijeća Evrope do 2030. god., usvojena u januaru 2020. godine, a koja pruža poticaj jačanju, priznavanju i daljem razvoju politika i praksi u području rada s mladima i predstavlja okvir unutar kojeg će se provoditi sljedećih pet dvogodišnjih programa Mladi za demokratiju. Strategija je zasnovana na osnovnim vrijednostima Vijeća Evrope: demokratiji, ljudskim pravima i vladavini zakona, te je dizajnirana da bude dovoljno općenita kako njene političke orijentacije ne bi brzo zastarjele. Istovremeno, Strategija pruža više informacija o omladinskom sektoru Vijeća Evrope, kao i o viziji, misiji, tematskim prioritetima i očekivanim ishodima Strategije;
- Evropska povelja o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou je dokument koji sadrži preporuke mladim ljudima, omladinskim radnicima, organizacijama i lokalnim vlastima za promoviranje i poticanje lokalnog učešća mladih ljudi širom Evrope. Ovim dokumentom promoviraju se instrumenti za učešće mladih, i to: obuka mladih za učešće, informiranje, promoviranje učešća mladih putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, promoviranje učešća mladih u medijima, poticanje mladih da se bave volonterskim radom i da posvećuju svoje vrijeme aktivnostima za razvoj zajednice, pružanje podrške projektima i inicijativama mladih, promoviranje omladinskih organizacija, učešće mladih ljudi u nevladinim organizacijama i političkim partijama.

Na nivou Evropske unije djeluje nekoliko organizacija koje su prepoznate kao krovne omladinske organizacije i koje u svoj rad uključuju omladinske organizacije ili organizacije za mlade iz država članica, ali i pod posebnim uvjetima organizacije koje dolaze iz država koje još uvijek nisu pristupile Evropskoj uniji. Na tom tragu možemo govoriti o Evropskom forumu mladih⁶ (European Youth Forum), koji broji preko 100 organizacija članica, uglavnom nacionalnih krovni organizacija za mlade. Članice ovog foruma su i krovne organizacije za mlade iz regije zapadnog Balkana, a koje dolaze iz država koje nisu članice EU-a, kao što su Srbija i Sjeverna Makedonija.

⁶ European Youth Forum, <https://www.youthforum.org/> (pristupljeno: 2. 1. 2023. g.).

Politike prema mladima u Bosni i Hercegovini

U pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoji zakonska regulativa koja se bavi pitanjima mladih na državnom nivou, iako su pitanja mladih pod nadležnošću Ministarstva civilnih poslova BiH. Ustavom BiH entitetima je data u nadležnost briga o mladima na području djelovanja njihovih institucija, taksativnim navođenjem nadležnosti institucija BiH i klauzulom koja navodi da ovlaštenja koja Ustavom BiH nisu izričito dodijeljena institucijama BiH pripadaju entitetima.

Na području BiH imamo tri zakona koja reguliraju prava mladih, i to [Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine](#)⁷ (u daljem tekstu: Zakon o mladima FBiH), [Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske](#)⁸ (u daljem tekstu: Zakon o omladinskom organizovanju RS-a) te [Zakon o mladima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine](#)⁹ (u daljem tekstu: Zakon o mladima BD BiH). Sva tri zakona, pored toga što naglašavaju važnost poštovanja ljudskih i građanskih prava mladih, definiraju dodatna prava za mlade u društvu. Mladi imaju pravo na podršku i unapređivanje svog razvoja bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Zakon o mladima FBiH odgovornost pružanja podrške mladima delegira svim nivoima vlasti u Federaciji BiH, prije svega kroz definiranje, usvajanje i provođenje strategija prema mladima. Članom 12. Zakona propisano je da je općinski/gradski, kao i kantonalni nivo vlasti dužan odrediti službenika/icu za pitanja mladih, odnosno odjel pri nadležnom ministarstvu. Usto, Zakon je propisao obavezu općinskom odnosno gradskom nivou vlasti da samostalno osigura minimum mjera na planu rada s mladima i omladinskih aktivnosti, te mehanizme i kapacitete koji uključuju:

- osiguranje prikladnog prostora za mlade te osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja;
- osiguranje budžetske stavke koja se tiče pitanja mladih, kao dijela ukupnog budžeta općine;
- određivanje nadležne općinske/gradske službe za pitanja mladih;
- osiguranje službenika/ce za mlade
- osiguranje godišnjih grantova za projekte za mlade;
- osnivanje komisija za mlade pri općinskom vijeću kao stalnog radnog tijela;
- uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih strategija prema mladima;
- istraživanje ili podršku istraživanju u cilju donošenja strategija prema mladima;
- pružanje sveopće podrške radu općinskog vijeća mladih.

Zakonom o mladima FBiH jasno je definirano da mladi imaju pravo biti pravovremeno i istinito informirani o svim pitanjima koja su od interesa za njih, te da svi nivoi vlasti u Federaciji BiH trebaju, u skladu sa svojim nadležnostima, održati javne rasprave i konsultacije uz učešće predstavnika vijeća mladih u procesu usvajanja određene sektorske politike prema mladima, programa djelovanja za mlade, strategije prema mladima i dijelova budžeta koji se tiču pitanja mladih. Uz to, nadležna općinska/gradska služba vodi spisak omladinskih udruženja na teritoriji općine/grada, ali i neformalnih grupa koje žele predlagati projekte za mlade.

Oblast mladih u jedinicama lokalne samouprave u FBiH dodatno je uređena i [Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine](#)¹⁰ (u daljem tekstu: Zakon o principima lokalne samouprave FBiH), a utvrđene su i nadležnosti općina u Federaciji BiH bez bilo kakvih razlika i izuzetaka, barem formalno. Zakonom o principima lokalne samouprave FBiH razrađena su rješenja o lokalnoj samoupravi sadržana u Evropskoj povelji

⁷ Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, 36/10).

⁸ Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske (Službeni glasnik RS, 98/04, 119/08, 1/12).

⁹ Zakon o mladima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, 18/17).

¹⁰ Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 49/2006).

o lokalnoj samoupravi i Ustavu FBiH. Članom 3 Zakona o principima lokalne samouprave FBiH definirano je da je lokalna samouprava u Federaciji BiH organizovana i ostvaruje se u općinama i gradovima kao jedinicama lokalne samouprave, a izvršavaju je organi jedinica lokalne samouprave i građani, u skladu sa Ustavom, zakonima i statutom jedinice lokalne samouprave. U članu 8 taksativno su navedene, između ostalih, i sljedeće nadležnosti, a koje se direktno ili indirektno tiču pitanja mladih:

1. osiguranje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu s Ustavom;
2. donošenje budžeta jedinice lokalne samouprave;
3. donošenje programa i planova razvoja jedinice i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje;
4. utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline;
5. utvrđivanje i provođenje stambene politike i donošenje programa stambene i druge izgradnje;
6. organizovanje unapređenje lokalnog javnog prijevoza;
7. utvrđivanje politike predškolskog obrazovanja, unapređenje mreže ustanova te upravljanje i finansiranje javnih ustanova predškolskog obrazovanja (osnivanje predškolskih obrazovno-odgojnih ustanova, dječijih vrtića/obdaništa);
8. osnivanje, upravljanje, finansiranje i unapređenje ustanova osnovnog obrazovanja;
9. osnivanje, upravljanje, unapređenje i finansiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta (centri za kulturu općina, razni sportski klubovi i dr.);
10. ocjenjivanje rada ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta te osiguranje finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu s potrebama stanovništva i mogućnostima jedinice;
11. poduzimanje mjera za osiguranje higijene i zdravlja;
12. osiguravanje uvjeta rada lokalnih radijskih i televizijskih stanica u skladu sa zakonom.

2. STRATEŠKA PLATFORMA

Strateška platforma u glavnim crtama prikazuje mapirano stanje i položaj mladih u referentnim oblastima života od značaja za mlade koji su predstavljeni u vidu situacione analize, sačinjene SWOT analize, analize o položaju i potrebama mladih te određivanjem fokusa i prioriteta pravaca strateškog djelovanja u narednom periodu za ostvarenje vizije i strateških ciljeva razvoja.

Izvod iz SWOT analize

SWOT analiza je ključni okvir za analizu situacije koji omogućava integraciju drugih metoda i koristi za utvrđivanje prilika i prijetnji, kao i snaga i slabosti u općini.

Kod izrade SWOT analize nastojalo se da analiza bude što objektivnija, koncentrirajući se što je moguće više na posmatranje stvari iz ugla učesnika u strateškom procesu. Tablica je nastala kao rezultat analize matrica koje su popunjavale radne grupe i time ukazale na trenutnu situaciju unutar svog sektora i na osnovnu provedenog istraživanja na uzorku mladih. Koristeći SWOT analizu određujemo trenutne faktore u gradu i izvan njega koji imaju utjecaj na provedbu Strategije prema mladima.

Tabela predstavlja SWOT analizu Koordinacionog i radnog tijela Općine Ilidža za izradu Strategije prema mladima i njene primjene za predloženi period. Svaka stavka analize predstavljena u tabeli obrađena je kroz matrice na kojima su radili

SNAGE – interni faktori /Nešto u čemu smo uspješni;	SLABOSTI – interni faktori /Nešto što nam nedostaje ili nismo uspješni u tome;
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH - Certificirana službenica za mlade u Općini Ilidža, - Značajno povećanje budžeta i njegovih korisnika, - Dodjeljuju se novčane nagrade za dobitnike zlatne i srebrne značke. - Općina dodjeljuje stipendije za učenike i studente sa odličnim uspjehom i prosjekom. - Općina pruža podršku mladima i projektima mladih iz oblasti obrazovanja (stipendije, prijevoz, neformalne edukacije za mlade, sufinasiranje projekata u školama i opremljenosti za izvođenje nastave, nagrađivanje) - Postoji visok interes mladih za neformalno obrazovanje. RAD, ZAPOSŁJAVANJE, SAMOZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH - Dostupan je veliki broj javnih poziva tokom godine, - Omogućen je program prekvalifikacija – za mlade na birou,	OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH - Potrebna je bolja istaknutost nadarenih učenika i studenata, - Općina nema podatke o ukupnom broju mladih sa statusom studenta. - Općina nema podatke o broju mladih obuhvaćenih projektima koje podržava Općina (direktni korisnici); - Ne postoje programi izgradnje karijera mladih u smislu spajanja studenata sa firmama u cilju stipendiranja i/ili zaposlenja; - Potrebna je veća uloga Općine u povezivanju škola sa svoga područja sa drugim školama u cilju razmjene učenika, iskustava te u promociji ovakvih povezivanja; - Za tehničke i strukovne škole, potrebna je kvalitetnija praktična nastava, - Mladi ne nastavljaju školovanje jer ne vide perspektivu u daljem obrazovanju; - Mladi odustaju od daljeg obrazovanja zbog finansijskih razloga; - Prisutan je problem vršnjačkog nasilja u školama.

- Mladi, do 35 godina mnogo koriste mogućnost za vanredno školovanje za populaciju od 18 do 50 godina, SOCIJALNA BRIGA MLADIH - Povećan je iznos za stipendiranje učenika i studenata slabijeg imovinskog stanja, - Općina sufinansira iznos do 3.000,00 KM za plaćanje poreza na prvu nekretninu za mlade; -Sufinansirane potpomognute oplodnje, Subvencije za boravak djece u predškolskim ustanovama, Pravo na dječiji dodatak za vrijeme redovnog studiranja, Pravo na dodatnu ishranu majke dojilje; - Postoji dobra saradnja i koordinacija sa humanitarnim udruženjima na području Općine, - Služba socijalne zaštite općine Ilidža i Služba za socijalna pitanja , zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Općine Ilidža imaju dobru saradnju. - Saradnja sa vladinim ustanovama, školama, CMZ¹¹, zdravstvene ustanove s ciljem olakšanja realizacije prava svih mladih osoba a koje su trenutno na bilo koji način onemogućene u realizaciji istih. ZDRAVSTVENA BRIGA - Raspoloživa je zdravstvena zaštita na području zajednice, edukacije mladih o prevenciji HPV virusa, sistematski pregledi mladih, redovni stomatološki pregledi mladih, vakcinacije, ginekološki pregledi i vođenje trudnoće, kućne posjete, prvi i kontrolni pregledi, prijedlog za hospitalizacije, savjetovanje iz različitih oblasti zdravstva. - Podizanje svijesti o važnost redovnih preventivnih pregleda, - Postoje edukacije i podizanje svijesti o prevenciji karcinoma grlića maternice. SIGURNOST MLADIH - Program „Rad policije u zajednici“ provodi prevenciju kroz edukaciju sa djecom i mladima.	RAD, ZAPOSŁJAVANJE, SAMOZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH - Nezaposlene mlade žene čine preko 60% svih nezaposlenih mladih, - Nezaposlenost mladih sa SSS i VSS, - Nedovoljno velik porast zapošljavanja na godišnjem nivou, - Mladi se slabije odlučuju osnivati i samostalno pokrenuti biznis pa programi koji su namjenjeni isključivo mladima često ostaju neiskorišteni. - Nedovoljna finansijska pismenost mladih, potreba za stručnom, kontinuiranom pomoći kod računovodstveno-knjigovodstvenih poslova kad je u pitanju pokretanje vlastitog biznisa. - Prepoznavanje i zapošljavanje mladih i drugih osoba sa multipl sklerozom), kako bi ostvarili minimalni radni staž od 15 godina, a sve zbog mogućnosti penzionisanja. - Formalno obrazovanje ne priprema mlade za potrebe tržišta rada, nedostaje praktičnih znanja. - Zasnivanje prvog radnog odnosa je vrlo teško jer se traži radno iskustvo – potrebna podrška da se stekne prvo radno iskustvo, - Razlika u ponudi poslova te kvalifikacija i interesa mladih radnika, - Mladi ne razumiju ulogu Biroa za zapošljavanje i kakva prava mogu ostvariti kroz ovu Javnu ustanovu, - Mladi nisu upoznati sa vladinim programima zapošljavanja, - Nedostaje podrška i mentorstvo mladima kod pokretanja i vođenja vlastitog biznisa. SOCIJALNA BRIGA MLADIH - Mladi se suočavaju sa poteškoćama u stambenom osamostaljivanju (visoke najamnine, zahtjevi za stambene kredite). Sistem podrške stambenom zbrinjavanju ne odgovara potrebama mladih. - Ekonomska nesigurnost i nemogućnost uštede, - Mladi koji se nalaze u stanju socijalne potrebe se slabije uključuju u aktivnosti (omladinskih udruženja i bilo čega drugog), - Neusklađena podrška marginaliziranim grupama mladih,
---	--

¹¹ Centar za mentalno zdravlje

KULTURA I SPORT: - Raznovrsna sportska infrastruktura; - Postojeći sportski i kulturni klubovi i kulturne organizacije su aktivni, okupljaju mlade i nude mogućnosti za razvoj talenta; - Podrška lokalnih vlasti u vidu političke volje i finansijske podrške za inicijative usmjerene prema mladima. - Mladi su zainteresirani za volontiranje u kulturnim i sportskim projektima, - Ulaganja u sport i kulturu planirana su kroz strateške projekte 2021-2027 Strategije razvoja općine ilidža; - Inicijative sportskih dešavanja kao humanitarnih aktivnosti; - Općina podržava rad ustanova iz oblasti kulture i sporta; - Općina podržava organizacije koje se bave kulturom kroz podršku projektima kulturno-umjetničkih udruženja; - Općina prikuplja informacije o interesima mladih u sportu i kulturi kroz ankete, forume mladih i konsultacije sa sportskim i kulturnim organizacijama. AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U ZAJEDNICI (aktivizam, učešće, organizovanje, slobodno vrijeme) - Brojnost mladih i kulturološki diverzitet mladih, - U Općini djeluju 3 privatna univerziteta; - Sadržajna ponuda za upražnjavanje slobodnog vremena mladih – sport, zabava itd. - Porast broja novih entuzijastičnih članova – svježe ideje, motivacija i želja za promjenama; - Umreženost i partnerstva – postojeći kontakti s organizacijama, udruženjima i institucijama; - Saradnja s drugim vijećima mladih – razmjena iskustava i zajednički projekti s vijećima iz drugih općina; - Postoje programi koji podržavaju aktivizam mladih kroz javne pozive za (su)finansiranje projekata namijenjenih mladima, pruža se finansijska podrška omladinskim organizacijama i neformalnim grupama za realizaciju različitih aktivnosti. MOBILNOST I INFORMISANJE MLADIH:	- Informisanje iz oblasti socijalne brige nije dostupno putem društvenih mreža. - Nema kontinuiranog prikupljanja podataka o potrebama mladih u oblasti socijalne brige, - Socijalna marginalizacija (asocijalna ponašanja, međuvršnjačko nasilje, vaspitna zanemarenost), ZDRAVSTVENA BRIGA: - Slabija preventivna briga mladih o sopstvenom zdravlju, - Ne postoje programi prevencije i edukacije mladih o rizicima preranog stupanja u seksualne odnose i neželjene trudnoće i spolno prenosivih bolesti, - Nekapacitiranost zdravstvenog sistema za podršku mentalnom zdravlju, - Nema plana psihološke podrške za mlade majke koje su pretrpjele gubitke (djecu/novorođenčad), - Prisutna je stigmatizacija pitanja preventivne brige o reproduktivnom zdravlju i mentalnom zdravlju, - Prema rezultatima Analize položaja i potreba mladih, mladi su izrazili nezadovoljstvo uslugama u Domu zdravlja, - Princip porodični ljekar i smjene ne odgovaraju potrebama mladih, - Prisustvo i korištenje SNUS-a -od strane mladih što često uzrokuje opasne posljedice. SIGURNOST MLADIH - PU Ilidža nema aktivnosti specifično usmjerene prema mladima (15 do 30 godina), - Nisu svi dijelovi općine pokriveni videonadzornim sistemom, - Mladi su u istraživanju položaja i potreba mladih izjavili da nisu zadovoljni sigurnosnom situacijom u općini, - Psi lualice, i nedostatak ulične rasvjete u pojedinim dijelovima općine- posebno Otes je opasnost. - Značajan broj mladih koji su anketirani su istakli nezadovoljstvo radom policijskih službi-responsivnost po prijavi građana, patroliranje /prisustvo na ulici. - Porast maloljetničke delikvencije, - Prisutnost raznih vidova nasilja (vršnjačko, seksualno, nasilje na internetu, razbojništvo). KULTURA I SPORT - Nema sveobuhvatnih podataka o broju mladih aktivnih u sportskim udruženjima (parcijalni podaci iz 9 od 62 udruženja,
---	---

- Razvijeni informativni kanali – Postoje zvanične web stranice, društvene mreže i lokalni mediji koji mogu služiti kao platforme za informisanje mladih; - Općina prepoznaje značaj komunikacijskih kanala namijenjenih mladima; - Pristupačnost informacija – Postoje mehanizmi za objavu javnih poziva, konkursa i stipendija, ali ih je potrebno dodatno promovirati. - Dostupnost javnog prevoza – Relativno dobra saobraćajna povezanost omogućava mobilnost unutar općine i prema drugim dijelovima Sarajeva; - Podržavanje mobilnosti mladih - iako Općina nema Fond za mobilnost mladih, ima praksu i podržava mobilnost na osnovu individualnih zahtjeva.	- Ograničeni trenerski kapaciteti koji ne omogućavaju masovnije uključanje mladih u sport. - Kontinuirana potreba za modernizacijom sportskih objekata –objekti koji nisu modernizirani ili prilagođeni potrebama mladih (sale za borilačke sportove). - Nedovoljno prilika za mlade talente – ograničene mogućnosti za profesionalni razvoj mladih sportista i umjetnika, - Nedostatak kulturnih manifestacija i programa koji bi dodatno angažovali mlade i omogućili im da se izraze. - Mladi iz ruralnijih područja Ilidže se suočavaju sa poteškoćama oko prijevoza za sudjelovanje u sportskim i kulturnim aktivnostima. - Nedostatak koordinacije između obrazovnih institucija, sportskih organizacija i kulturnih centara, - Mladi nisu uključeni u kreiranje programa sportskih i kulturno-umjetničkih sadržaja u općini Ilidža. AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U ZAJEDNICI - Neažurirani podaci o aktivnim omladinskim organizacijama, - Nedostatak centra za mlade i nedostatak adekvatnih prostora za mlade, - Vijeće mladih postoji, ali nema vlastite prostorije, - Ograničen pristup informacijama o pravima mladih, - Nedovoljna informisanost o zakonodavnim aktima koji se odnose na mlade, - Ograničena saradnja između organizacija i institucija koje rade sa mladima, - Nedostatak programskih inicijativa koje podržavaju aktivizam i angažman mladih, - Slaba povezanost između mladih i institucija vlasti- ne postoji adekvatna komunikacija s nadležnima ka zajedničkom rješavanju problema mladih.; - Niska participacija mladih u donošenju odluka, - Komisija za pitanja mladih ne sarađuje sa Vijećem mladih općine Ilidža. - U radu Komisije za mlade ne učestvuje predstavnik Vijeća mladih. - Oskudan izbor vannastavnih aktivnosti za mlade, - Ograničeni resursi za projekte mladih, - Nedostatak podrške za mlade iz ruralnih područja,
---	---

	- Mladi većinom nisu članovi organizacija i udruženja koje djeluju na području općine, - Neaktivnost mladih u društveno korisnim aktivnostima na području općine, - Malo prilika za volontiranje u lokalnoj zajednici, nema organizovanih akcija koje bi okupljale mlade. MOBILNOST I INFORMISANJE MLADIH: - Frekvencija linija i povezanost pojedinih naselja javnim prijevozom, nisu na zadovoljavajućem nivou; (povezanost, ispravnost vozila, propuštanje voznog reda) otežava uključenost mladih u dešavanja koja su raspoloživa u okruženju. - Nedovoljna vidljivost informacija za mlade, - Nedostaje promocija općinskih programa koji podržavaju mlade jer mladi nisu dovoljno informisani o programima i inicijativama, - Nema integrisanog sistema informisanja – Mladi moraju tražiti informacije iz više različitih izvora umjesto da postoji jedno centralno mjesto za sve važne obavijesti; - Mladi ne učestvuju u kreiranju informativnih sadržaja Općine, ali mogu dostaviti materijale službi Općine uz zahtjev da se taj sadržaj podijeli.
PRILIKE – eksterni faktori Povoljan trend/situacija u okolini koji otvara prostor za nove prilike; OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH - Osnivanje Ministarstva za nauku, visoko obrazovanje i mlade -mladi su u fokusu. - Škola je najpogodnije mjesto za susret mladih i lokalne zajednice pa ih treba više otvoriti za lokalnu zajednicu izgradnjom popularnih sadržaja za cjeloživotno učenje, slobodno vrijeme i saradnju lokalne zajednice i mladih. - Općina može učiniti više na popularizaciji lokalnih škola (posebno srednjih) te njihovom opremanju i reklamiranju kako bi ih učinila primamljivijima za roditelje i učenike. RAD, ZAPOSŁJAVANJE, SAMOZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH	PRIJETNJE – eksterni faktori Nepovoljan trend/situacija u okolini koji umanjuje prostor za napredak. OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH - Nedovoljan broj javnih rasprava sa studentima, - Trend opadanja broja upisanih učenika u srednje škole. RAD, ZAPOSŁJAVANJE, SAMOZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH - Povećanje broja radnih dozvola za strance . SOCIJALNA BRIGA MLADIH: - Nedostatak stručnog osoblja, - Nedostatna materijalna sredstva, za podršku mladima - Nerazumijevanje uloge i ovlasti Službe socijalne zaštite od strane drugih institucija kojima je, kao i Službi socijalne zaštite, u djelokrugu obaveza i briga o mladima.

- Afirmacija poljoprivrednog sektora jer su na Ilidži smješteni Federalni zavod za poljoprivredu i Poljoprivredno dobro Butmir, - Postojanje raznih poticaja sa Kantona koje realizuje Općina. SOCIJALNA BRIGA MLADIH - Kontinuirana saradnja s relevantnim institucijama, redovno istraživanje potreba mladih, - Implementacija programa koji odgovaraju tim potrebama. - Aktivno uključivanje mladih u procese donošenja odluka i kreiranje politika također može doprinijeti postizanju strateških ciljeva zajednice. ZDRAVSTVENA BRIGA - U općini djeluje Dom zdravlja Ilidža, - Izrada i provođenje plana psihološke podrške za mlade majke koje su izgubile jedno ili više djece (novorođenčad), - Nabavka screening ginekoloških testova, i planiranje projekata za širu pokrivenost testovima, - Uspostavljanje projekata i programa za edukaciju i prevenciju rizika preranog stupanja u seksualne odnose i neželjene trudnoće. SIGURNOST MLADIH - Izmjena legislative u pravcu prepoznavanja asocijalnog ponašanja mladih - međuvršnjačko nasilje kroz krivični zakon FBiH, - Postavljanje sistema videonadzora u općini Ilidža, - Jačanje kapaciteta Policijske uprave Ilidža i stvaranje mogućnosti za provođenje aktivnosti specifično usmjerenih prema mladima. KULTURA I SPORT - Razvoj i korištenje turizma kao platforme za razvoj kulturnih i sportskih događanja koji mogu privući mlade. - Potencijal korištenja fondova EU, viših nivoa vlasti i međunarodnih inicijativa za razvoj sportske i kulturne infrastrukture i programskih aktivnosti. - Digitalizacija i online platforme – Korištenje digitalnih alata za promociju sportskih i kulturnih aktivnosti	- Nepostojanje socijalne podrške roditeljima djece sa autizmom. ZDRAVSTVENA BRIGA - nedostatak kadra i materijalnih sredstava za rad (screening ginekoloških testova, reagensa za provođenje lab. Analiza, Lampe kvarcne za dezinfekciju prostorija hepatitis c i HIV-a.), - Nedovoljno novčanih sredstava planiranih za realizaciju predloženih projekata, - Nedovoljno educiranih stručnjaka u specifičnim oblastima, - Nedovoljna koordinacija svih nivoa vlasti i institucija za realizaciju programa i projekata. SIGURNOST MLADIH: - Međuvršnjačko nasilje nije prepoznato kroz krivični zakon FBiH; - Ilegalne migracije stanovništva, - Nedostatak kadra u Policijskoj upravi Ilidža, - Legislative ne prepoznaju asocijalno ponašanje mladih tzv. međuvršnjačko nasilje kroz krivični zakon FBiH (nije definisano kao krivično djelo), KULTURA I SPORT - Financijske poteškoće – Ovisnost o proračunskim sredstvima i smanjenje finansijskih resursa za podršku mladima. - Pad interesa mladih za sport i kulturu (sveprisutna orijentacija mladih na digitalne tehnologije, društvene mreže i virtualne igre umjesto na fizičke aktivnosti.) - Nedostatak motivacije za angažman u zajednici – Mladi mogu biti manje zainteresirani za aktivno učešće u društvenim i kulturnim projektima. - Socijalna isključenost – Mogućnost da neki mladi, posebno iz socijalno ugroženih grupa, budu isključeni iz mogućnosti za bavljenje sportom i kulturom zbog socio-ekonomskih razloga. - Kriza identiteta i kulturnih vrijednosti – Potreba za balansiranjem između očuvanja kulturnih tradicija i adaptacije na moderne trendove, što može stvoriti konflikte kod mladih. - Ne postoji strategija razvoja amaterskog i profesionalnog sporta.
---	--

(online treniranje, online pristup klubovima, virtualni koncerti i sl.). - Saradnja i povezivanje s nevladinim organizacijama koje se bave mladima; razmjena iskustava i resursa. - Proširenje mreže volontera – Poticanje mladih na volontiranje u kulturnim i sportskim projektima, što može doprinosti njihovom ličnom razvoju i angažmanu u lokalnoj zajednici. AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U ZAJEDNICI - Dostupni su Općinski grantovi za mlade, - Općina nudi fondove za mlade, stipendije, neformalne obuke, - Kreiranje strategije prema mladima – Aktivno učešće u izradi Strategije i Akcionog plana za mlade 2025-2029, - Povećanje digitalne prisutnosti – aktivniji rad na društvenim mrežama i bolja komunikacija s mladima, - Aplikacija na domaće i međunarodne projekte – Prilika za dodatno finansiranje i veći utjecaj. - Organizacija novih događaja i radionica – Prilika da se privuče veći broj mladih kroz zanimljive i korisne aktivnosti. MOBILNOST I INFORMISANJE MLADIH: - Povećanje angažmana mladih u kreiranju sadržaja – Uključivanje mladih može poboljšati njihovu informisanost - Unapređenje saobraćajne infrastrukture – Rad na poboljšanju javnog prevoza i biciklističke infrastrukture može povećati mobilnost mladih unutar općine, - Bolja promocija lokalnih i međunarodnih prilika za mlade, - Organizovanje kampanja i info-dana o stipendijama, programima razmjene i poslovnim mogućnostima, - Razvoj javnih prostora za mlade – Kreiranje “coworking” prostora i omladinskih centara gdje bi se mladi mogli okupljati i razmjenjivati ideje.	AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U ZAJEDNICI: - Odlazak mladih iz zajednice, (nezaposlenost, politička neizvjesnost, nedostatak znanja i iskustava koja su konkurentna na tržištu rada, bezbjednosna situacija - Pasivnost mladih što uzrokuje manju zainteresiranost za aktivizam i učešće u projektima, - Nepredviđene društvene i ekonomske krize – mogući izazovi u realizaciji projekata zbog nestabilne situacije. - Izostanak dugoročnog planiranja. MOBILNOST I INFORMISANJE MLADIH: - Nedovoljno interesovanje mladih za informisanje / informacije su dostupne ali mladi nisu motivisani da ih aktivno traže i koriste. - Brza digitalna transformacija -ako se ne prate trendovi u digitalnoj komunikaciji, mladi mogu preći na druge platforme koje nisu dovoljno zastupljene u lokalnim inicijativama. - Ako se ne poboljša mobilnost i pristup ključnim informacijama, mladi će sve češće tražiti prilike izvan općine i države. - Ekonomska situacija – Ako mladi nemaju pristup finansijski dostupnim opcijama za prevoz, putovanja i edukaciju, njihova mobilnost će ostati ograničena.
---	---

Izvor: Koordinaciono tijelo i radne grupe.

2.1. Situaciona analiza

Općina Ilidža je jedna od devet administrativnih jedinica koje čine Kanton Sarajevo (KS) i smještena je u podnožju planine Igman gdje graniči sa općinama Hadžići, Trnovo, Novi Grad, Visoko, Ilijaš, Kiseljak, te sa Republikom Srpskom („RS“) sa južne strane. Iako formalno nije dio gradske sredine, Ilidža se smatra sastavnim djelom urbanog područja grada Sarajeva.

Ukupna površina općine je oko 149,50 km² a broj stanovnika, po popisu iz 2013.g. iznosi 66.730 (2013). Prema procjenama Zavoda za informatiku i statistiku KS za 2020. godinu 70.887 stanovnika odnosno 16,8% od ukupne populacije KS (421.555 stanovnika) živi na području općine Ilidža.

Ilidža se sastoji od ukupno 12 naselja, od čega 11 čine ruralna naseljena mjesta Krupac, Jasen, Zoranovići, Vlakovo, Zenik, Rakovica, Kakrinje, Kobiljača, Vela, Buhotina i urbano naseljeno mjesto Ilidža. Mjesne zajednice općine su: Butmir, Donji Kotorac, Sokolović Kolonija, Hrasnica I, Hrasnica II, Ilidža Centar, Lužani, Vreoca, Vrelo Bosne, Blažuj, Rakovica, Osjek, Otes, Stup, Stup II i Stupsko Brdo.¹²

Ilidža ima i značajan turistički potencijal a ponuda je bazirana uglavnom na prirodnim resursima i prirodnim ljepotama čemu u prilog ide Vrelo Bosne i blizina planine Igman koji privlače veliki broj turista a unutar Spomenika prirode „Vrelo Bosne“ nalaze se prirodne vrijednosti Velika aleja, izletište Stojčevac te Banjski park Ilidža. Na području općine smješteno je više turističkih i smještajnih kapaciteta te veliki broj značajnih objekata kulturno-historijskog naslijeđa, koji uključuju: Rimski most na Plandištu, što je kameni most iz Osmanskog perioda, arheološki lokalitet Vrutci sa ostacima predromaničke crkve i nekropole stećaka, spomenik obelisk u Osjeku koji je podignut u znak sjećanja na Igmanski marš, zatim austrougarske vile u Velikoj aleji i zgradu Šumarske škole. Bogato kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe općine Ilidža uvršteno je na listu evidentiranih, prethodno zaštićenih spomenika kulturne i prirodne baštine u evidencijama KS.

Prema posljednjem izračunu indeksa razvijenosti za 2019. godinu, koju je uradio Federalni zavod za programiranje razvoja, Kanton Sarajevo je klasifikovan u prvu kategoriju sa indeksom od 2,03 i jedini je kanton koji je bio klasifikovan u ovu kategoriju. Na kantonalnom nivou, 6 općina je svrstano u prvu kategoriju po stepenu razvijenosti pri čemu je Općina Ilidža sa indeksom razvijenosti 1,39 klasifikovana u prvoj kategoriji kao četvrta po redu.

Općina Ilidža, kao poslovno okruženje još uvijek nema adekvatnu podršku u promociji i razvoju preduzetništva. Strategijom razvoja Općine potvrđena je neophodnost jačanju sistema podrške preduzetničkim aktivnostima kroz unapređenje administrativnih aktivnosti, definisanje finansijskog okvira, smanjenje parafiskalnih nameta, te ostalih aktivnosti od značaja za jačanje preduzetničkih djelatnosti.

U Tabeli 2. prikazana je detaljnija struktura populacije mladih u Ilidži. U okviru istraživanja položaja i potreba mladih koje se odvijalo na terenu metodom slučajnog uzorka je anketirano 385 osoba u dobi između 15 i 30 godina, a koje žive na području koje pripada Općini Ilidža.

¹² Općina Ilidža - Mjesne zajednice. opcinailidza.ba. pristupljeno 19. augusta 2024.

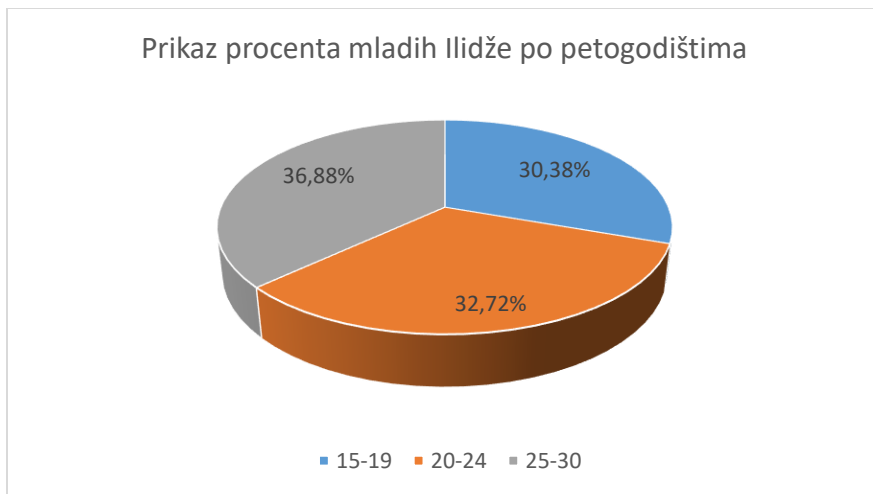
Tabela 2. Demografske karakteristike populacije mladih u Ilidži

	Broj ispitanika	Cijeli uzorak	Gradsko	Vangradsko
Spol	Muškarci	48,3%	84,5%	15,59%
	Žene	51,6%	78,4%	21,6%
Bračni status	Neudana/Neoženjen, ne živi s partnerom	81,8%	81,6%	18,4%
	Razvedena/ Razveden	1,0%	100,0%	0,0%
	Udana/Oženjen	9,4%	72,2%	27,8%
	Zajednički život. Nisu u braku, ali žive s partnerom	3,4%	92,3%	7,7%
	Ne želi odgovoriti	3,6%	92,9%	7,1%
Radni status	Nezaposlen	36,9%	62,7%	37,3%
	Povremeno zaposlen - freelancer	9,4%	38,9%	61,1%
	Pripravnik/stažist/specijalizant	2,1%	87,5%	12,5%
	Samozaposlen	2,3%	22,2%	77,8%
	Volonter	4,9%	78,9%	21,1%
	Zaposlen - puno radno vrijeme	38,7%	42,3%	57,7%
	Zaposlen na pola radnog vremena	3,9%	40,0%	60,0%
	Ne želi odgovoriti	1,8%	42,9%	57,1%
Broj članova u domaćinstvu	1	4,9%	84,2%	15,8%
	2	9,9%	84,2%	15,8%
	3	25,2%	80,4%	19,6%
	4	38,4%	85,1%	14,9%
	5	14,5%	71,4%	28,6%
	6+	7,1%	77,8%	22,2%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U Ilidži je prema Popisu iz 2013. živjelo 66.730 stanovnika, od toga je mladih bilo 15.657, što čini 23,46% od ukupne populacije. Udio mladih u općoj populaciji na nivou FBiH je oko 21,5%.¹³

Grafik 1. Prikaz procenta mladih sa Ilidže po petogodištima



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada govorimo o Općini Ilidža, na osnovu popisnih podataka možemo zaključiti da je sa populacijom 23,46% iznad prosjeka u FBiH po udjelu mladih u općoj populaciji. Nakon sprovedenog istraživanja među mladima, analiza bračnog statusa pokazuje da je najviše neoženjenih/neudanih mladih osoba, odnosno 81,8% dok je mladih koji su u braku 27,8%. Prema broju članova u domaćinstvu, najviše mladih živi u četveročlanim domaćinstvima, odnosno 38,4%, 25,2% u domaćinstvima sa tri člana, a 14,5% mladih živi u domaćinstvima sa 5 članova.

Kad je u pitanju radni status, nezaposleno je više od trećine mladih, odnosno 36,9%. Prema vlastitoj izjavi i procjeni, skoro trećina mladih zaposlena je na puno radno vrijeme, odnosno 38,7%. Podatak o nezaposlenosti mladih treba uzeti sa rezervom jer je prikazani procent (ne)zaposlenosti izračunat na osnovu vlastite procjene mlade osobe da li ona sebe definiše kao zaposlenu, nezaposlenu ili po nekoj drugoj ponuđenoj kategoriji. Uzimajući u obzir dob ispitanika, druga istraživanja, postojanje rada „nacrno“ i različite metodologije koje se koriste za istraživanje tržišta rada, vrlo teško se može odrediti precizna stopa nezaposlenosti mladih u nekoj lokalnoj zajednici. Ipak, nezaposlenost mladih i dalje se procjenjuje visokom u odnosu na radno aktivno stanovništvo.

¹³ Agencija za statistiku BiH [online] Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0> [pristupljeno: 17.9. 2024].

✓ Minimum mjera u radu s mladima

U procesu ispunjavanja minimuma mjera na planu rada s mladima Općina Ilidža postiže sljedeće rezultate:

1. Općina Ilidža nije osigurala prostor za mlade, a kako je to definisano Zakonom o mladima. Ilidža nema omladinski centar ili prostor u kojem se svakodnevno provode programske aktivnosti za mlade. Od 2022. do 2024. godine većina aktivnosti iz Strategije prema mladima realizovala se u prostoru Obrazovno-raznodnog centra za mlade „SPAJALICA“ koji iako nije bio adekvatan prostor za mlade, predstavljao je jedini prostor u kojem su se mladi mogli okupljati i kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme. Od 2024. Spajalica je prestala sa radom, tako da Općina Ilidža trenutno nema nikakav Centar ili prostor osposobljen za slobodno vrijeme mladih, provedbu aktivnosti, edukaciju, kreativan rad ili druge vrste aktivnosti koje mladi mogu primjenjivati u svoje slobodno vrijeme.
2. Općina Ilidža ima Budžet za mlade kao poseban budžetski kod (6-614116 - *Budžet za mlade-Implementacija strategije prema mladima*). Budžetom se dodatno izdvajaju sredstva za projekte za mlade, stipendije za učenike i studente, poticaj istaknutim studentima i učenicima, poticaj za mlade umjetnike i kreativce, sufinansiranje prevoza učenika, podrška mobilnosti mladih u svrhu usavršavanja, umrežavanja i takmičenja, stambeno zbrinjavanje mladih, te obezbjeđuje transfer neprofitnim organizacijama koje kreiraju aktivnosti neformalnog obrazovanja za mlade. Finansiraju se i aktivnosti u oblasti sporta i kulture u okviru kojih su aktivni i mladi a obezbjeđeno je i finansiranje i sufinansiranje najboljih poslovnih planova u okviru razvoja poduzetničke inicijative mladih
3. Služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade Općine Ilidža nadležna je za pitanja mladih;
4. Općina u Budžetu ima stavku koja se odnosi na grant za omladinske projekte;
5. Općina Ilidža ima službenika za mlade koji je zaposlen i koji obavlja poslove koji se odnose na mlade;
6. Imenovana je Komisija za obrazovanje, kulturu, sport i mlade. Vijeće mladih Ilidža nema svoje predstavnike u ovoj Komisiji.
7. Za potrebe izrade Strategije prema mladima Općine Ilidža imenovano je Koordinaciono tijelo i radne grupe. U radne grupe su imenovani i predstavnici Vijeća mladih Ilidža;
8. Općina Ilidža je u partnerstvu sa Institutom uradila istraživanje o položaju i potrebama mladih. Analiza ovog istraživanja je predstavljala osnov za izradu Strategije prema mladima;
9. Općina Ilidža ne podržava rad Vijeća mladih Ilidža kroz izdvajanja u Budžetu. Vijeće mladih je aktivno i provodi aktivnosti i projekte sa mladima na području općine. Vijeće mladih je uspješno apliciralo na Javni poziv za dodjelu grantova za omladinske projekte.

Zakon o mladima FBiH u članu 14. propisuje minimum mjera na planu rada s mladima, a koji uključuju:

„1. osiguranje prikladnog prostora za mlade, rad s mladima i omladinske aktivnosti, kao i osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja;

2. osiguranje budžetske stavke koja se tiče pitanja mladih, kao dijela ukupnog budžeta općine, grada ili kantona;

3. određivanje nadležne općinske, odnosno gradske službe za pitanja mladih;

4. osiguranje godišnjih grantova za projekte za mlade dodjeljujući ih putem javnog poziva s kriterijima, u skladu s evropskim principima u radu javnih uprava;

5. profesionalni razvoj i usavršavanje službenika/ce za mlade te jačanje kapaciteta svih onih koji se bave radom sa mladima i omladinskim aktivnostima;

6. osnivanje komisije za mlade pri gradskom/općinskom vijeću kao stalnog radnog tijela, odnosno pri skupštini kantona, koja će se u okviru svoje nadležnosti baviti pitanjima mladih, a u čijem radu će učestvovati predstavnici općinskog, odnosno kantonalnog vijeća mladih;

7. uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih i kantonalnih strategija prema mladima, u čijem će radu učestvovati predstavnici vijeća mladih ili omladinskih udruženja;

8. istraživanje ili podršku istraživanju

2.1.1. Obrazovanje mladih

Formalno i neformalno obrazovanje predstavljaju osnovu svakog društva i bitnu komponentu za razvoj mladih jer kroz ove procese stižu znanja i vještine koje će im biti potrebne pri pristupanju tržištu rada i pronalasku zaposlenja. Obrazovanje predstavlja temelj svakog društva i ključni faktor u osnaživanju mladih, jer kroz obrazovanje stižu znanja, vještine i kompetencije neophodne za aktivno učešće na tržištu rada i u društvu u cjelini. Ipak, obrazovni sistem u Federaciji BiH suočen je s brojnim izazovima, dodatno složenim zbog kompleksne strukture vlasti i podjele nadležnosti. Nastavni planovi i programi često ne prate savremene društvene i tehnološke tokove, što dovodi do raskoraka između obrazovanja i stvarnih potreba tržišta rada. Uslovi rada u obrazovnim institucijama, kako za učenike tako i za nastavno osoblje, nerijetko su neadekvatni. Kao odgovor na te nedostatke, mladi sve češće pristupaju neformalnim oblicima obrazovanja kako bi stekli dodatne vještine i kompetencije. Međutim, institucionalna podrška ovim programima još uvijek nije sistemski razvijena. Stoga je nužno osigurati sveobuhvatan, koordiniran pristup obrazovanju na svim nivoima vlasti, s ciljem modernizacije obrazovnih sadržaja, poboljšanja uslova rada i jačanja veza između obrazovanja i tržišta rada, kako bi se mladima omogućio kvalitetan razvoj i konkurentnost u savremenom društvu.

2.1.1.1. Pravni i institucionalni okvir

Prema Ustavnom uređenju Bosne i Hercegovine oblast obrazovanja je u isključivoj nadležnosti kantona Federacije BiH, entiteta Republika Srpske, i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Svaka od ovih administrativnih jedinica ima vlastite zakone iz oblasti obrazovanja i budžet za obrazovanje te pored toga svaka zasebno uređuje obrazovnu i udžbeničku politiku.

Formalno obrazovanje u Bosni i Hercegovini i Federaciji BiH je regulirano Zakonskom regulativom koju čine:

- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini;
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini i
- Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Odgovornost za osiguranje prava na obrazovanje je jedna od ključnih nadležnosti nivoa Federacije BiH. Prema zakonskim odgovornostima u oblasti obrazovanja, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke koordinira aktivnosti sa kantonima.

Kantoni u skladu sa ustavnim nadležnostima donose i usvajaju kantonalne zakone i propise o pitanjima iz obrazovanja te finansiraju obrazovanje. Obrazovni sistem u BiH se finansira iz entitetskih, kantonalnih i općinskih budžeta tako da postoji ogromna diskrepancija u iznosu sredstava za različite institucije i u različitim kantonima i lokalnim zajednicama.

Propisima u oblasti obrazovanja različitio se reguliraju nadležnosti lokalnog nivoa u obrazovnom sektoru. To se odnosi na organizovanje obrazovnog procesa, održavanje školskih objekata, učešće u kreiranju dijela nastavnog plana i programa bitnog za lokalnu zajednicu, pa i finansiranje obrazovanja. Iako su nekim općinama date šire nadležnosti, zbog nedostatka finansijskih sredstava one se često i ne izvršavaju.

S obzirom da je Ustavom FBiH propisano da su kantoni nadležni za donošenje svojih zakonskih akata iz oblasti obrazovanja, u Kantonu Sarajevo, kada govorimo o obrazovanju mladih, u primjeni su sljedeći zakonski akti koji reguliraju ovu oblast:

- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 27/24) kojim se uređuje obavljanje djelatnosti odgoja i obrazovanja u osnovnoj i srednjoj školi u Kantonu Sarajevo;
- Zakon o udžbenicima u Kantonu Sarajevo (Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 31/19, 34/20, 33/21)

- Zakon o obrazovanju odraslih KS („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 40/15) i Zakon o izmjenama i dopunama zakona o obrazovanju odraslih („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 40/20);
- Zakon o visokom obrazovanju ("Sl. novine Kantona Sarajevo", broj 36/22) kojim se utvrđuje sistem, djelatnost, vrste i principi visokog obrazovanja; opća pitanja u vezi s vrstama i ciklusima studija i diplomama koje se izdaju; položaj, organizacija i djelovanje visokoškolskih ustanova; strategija razvoja i finansiranje visokog obrazovanja; status, prava i obaveze studenata; status, prava i obaveze akademskog osoblja i drugih zaposlenih na visokoškolskim ustanovama; akademski integritet; Savjet ministarstva za visoko obrazovanje u Kantonu Sarajevo; obaveze i prava Kantona Sarajevo u visokom obrazovanju; nadzor organa Kantona Sarajevo nad radom visokoškolskih ustanova i druga pitanja od značaja za visoko obrazovanje u Kantonu Sarajevo.
- Zakon o visokom obrazovanju izmjene i dopune („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 28/25).
- Zakon o prosvjetnoj inspekciji („Sl. novine Kantona Sarajevo broj 9/2000);

Osim navedenih zakona, oblast obrazovanja u Kantonu Sarajevo uređena je i setom kantonalnih pravilnika, kodeksa, standarda i smjernica koje je propisalo Ministarstvo i/ili Vlada Kantona.

Ministarstvo civilnih poslova BiH nadležno je za obrazovanje na nivou BiH, te je od 2003. godine zaduženo za koordinacijske aktivnosti u sektoru obrazovanja u BiH. U skladu sa odredbama Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo je odgovorno i za koordinaciju i razvoj visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, uz konsultiranje s drugim nadležnim ministarstvima.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nema izvorne nadležnosti u oblasti obrazovanja, nego se bavi saradnjom i koordinacijom sa kantonima. Prema Ustavu Federacije BiH predviđeno je da kantonalna ministarstva obrazovanja imaju isključivu i nedjeljivu nadležnost za obrazovanje u FBiH koja, između ostalog, pripremaju, izrađuju i usvajaju obrazovnu politiku, relevantne zakonske i podzakonske akte te su odgovorna za finansiranje obrazovanja.

U Kantonu Sarajevo za oblast obrazovanja nadležno je Ministarstvo za odgoj i obrazovanje¹⁴ te Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade. Ministarstvo za odgoj i obrazovanje pored sekretarijata i administrativnih službi čine Sektor za predškolski, osnovni odgoj i obrazovanje; Sektor za srednje obrazovanje i obrazovanje odraslih; Sektor za saobraćaj i edukaciju; Sektor za ekonomske i finansijske poslove i Sektor za strateško upravljanje i nadzor nad radom ustanova.

Sektor za srednje obrazovanje i obrazovanje odraslih kreira i provodi politike srednjeg obrazovanja i obrazovanja odraslih, upravlja procesima osnivanja i rada ustanova, razvija dualno obrazovanje, standarde zanimanja i kvalifikacija, nastavne planove i međunarodnu saradnju. Osigurava kvalitet obrazovanja, vodi registre i baze podataka, organizuje obrazovne planove i programe, te rukovodi administrativnim i upravnim procedurama vezanim za upis, nostrifikaciju, stručne ispite i imenovanja u obrazovnom sistemu.

Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade vrši upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom, koji se odnose na nadležnosti Kantona Sarajevo u oblasti visokog obrazovanja i nauke. Poslovi iz djelokruga Ministarstva za nauku, visoko obrazovanje i mlade vrše se u okviru 4 osnovne organizacione jedinice:

- a) Sektor za nauku;
- b) Sektor za visoko obrazovanje;
- c) Sektor za mlade;
- d) Sektor za finansijsko – računovodstvene poslove.

Pri tome Sektor za nauku, Sektor za visoko obrazovanje, Sektor za mlade i Sektor za finansijsko-računovodstvene obrazuju se bez unutrašnjih organizacionih jedinica.

¹⁴Ministarstvo za odgoj i obrazovanje KS, dostupno na <https://mo.ks.gov.ba/> (pristupljeno 15.5.2025.)

Propisima u oblasti obrazovanja različito se reguliraju nadležnosti lokalnog nivoa u obrazovnom sektoru, a to se prije svega odnosi na organizovanje obrazovnog procesa, održavanje školskih objekata, učešće u kreiranju dijela nastavnog plana i programa bitnog za lokalnu zajednicu, pa dijelom i finansiranje obrazovanja. Općine i gradovi u Kantonu Sarajevo nemaju nadležnosti ni za jedan nivo obrazovanja.

2.1.1.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Prema podacima sa zvanične web stranice Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo¹⁵, na području općine Ilidža djeluje deset javnih ustanova osnovnih škola i četiri privatne osnovne škole, uz Muzičku osnovnu školu. Što se tiče srednjih škola u općini Ilidža, javne ustanove su Četvrta gimnazija i Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije, a privatne srednje škole su Richmond Park International Secondary school i Richmond Park College. Visokoškolsko obrazovanje u ovoj općini bazirano je na privatnim visokoškolskim ustanovama, tako da djeluju Internacionalni univerzitet u Sarajevu, Internacionalni Burch univerzitet i Sarajevska škola za nauku i tehnologiju (SSST). Prema podacima Ministarstva za odgoj i obrazovanje KS na području općine Ilidža djeluje 15 osnovnih škola, tako da postoji diskrepanca kada je u pitanju broj škola koji je objavio Federalni zavod za statistiku (FZS)¹⁶, prema kojem ima 14 osnovnih škola. U Tabeli 3 su podaci FZS o broju učenika u osnovnim školama.

Ista situacija je i sa brojem srednjih škola na Ilidži, gdje se na zvaničnoj stranici Ministarstva za odgoj i obrazovanje KS nalazi 6 škola, dok su na Federalnom zavodu za statistiku prikazani podaci za četiri srednje škole. U priloženoj Tabeli 4 su podaci FZS o broju učenika u srednjim školama.

Tabela 3. Broj upisanih učenika u osnovnu školu

Školska godina	Osnovno obrazovanje				
		Broj škola	Broj upisanih učenika		
			Ukupno	Djevojke/djevojčice	1. razred (ukupno)
2020/2021.	Ilidža	14	6.922	3.408	773
	Kanton Sarajevo	96	38.043	18.679	4.485
2021/2022.	Ilidža	14	6.837	3.346	680
	Kanton Sarajevo	96	38.014	18.703	4.229
2022/2023.	Ilidža	14	6.659	3.232	717
	Kanton Sarajevo	96	38.048	18.629	4.352
2023/2024.	Ilidža	14	6.746	3.251	747

¹⁵ [Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo](#)

¹⁶ [Federalni zavod za statistiku - Obrazovanje](#)

	Kanton Sarajevo	96	38.393	18.790	4.365
--	-----------------	----	--------	--------	-------

Izvor: Zavod za statistiku FBiH¹⁷

Od školske 2020/2021. do 2023/2024. ukupan broj učenika u ilidžanskim osnovnim školama smanjen je za 176, što je procentualno 2,5% manje osnovaca, podaci su Federalnog zavoda za statistiku. Kako je navedeno u prethodnoj Strategiji za mlade Općine Ilidža¹⁸, ukupan broj učenika u 2018/2019. iznosio je 7.068, što pokazuje da je u ovoj općini u 2023/2024. broj učenika manji za 322 u odnosu na tu školsku godinu (4,5%).

Što se tiče srednjih škola u općini Ilidža, javne ustanove su Četvrta gimnazija i Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije, a privatne srednje škole su Gimnazija „Richmond Park College“ Sarajevo i Međunarodna gimnazija "Richmond Park International Secondary School" i Školski centar "Mehmed Handžić". Prema podacima koji se mogu pronaći na web stranici Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo¹⁹, postoji još i privatna Srednja škola "Al Amel", koja radi po programu druge države.

Četvrta Gimnazija učenicima nudi dva smjera, i to Opći smjer i smjer Informacionih tehnologija. Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedija učenicima nudi sljedeće smjerove: web dizajn, multimedija, priprema (obrazovanje u segmentima štampe, grafičkog dizajna i upotrebu različitih softverskih programa), komercionalno područje, fotografija, štampa (tehnik), dorada, stoji na zvaničnoj internet stranici ove škole²⁰. Međunarodna gimnazija "Richmond Park International Secondary School" je opća gimnazija u trajanju od četiri godine, a u trećem razredu učenici biraju jedan od četiri usmjerenja: jezičko, društveno, prirodno i matematičko-informatičko.²¹

Tabela 4. Broj upisanih učenika u srednje škole na Ilidži i KS-u

Školska godina	Srednjoškolsko obrazovanje				
		Broj škola	Broj upisanih učenika		
			Ukupno	Djevojke/ djevojčice	1. razred (ukupno)
2020/2021.	Ilidža	4	986	467	254
	Kanton Sarajevo	40	14.750	7.358	3.921
2021/2022.	Ilidža	4	993	481	271
	Kanton Sarajevo	40	14.716	7.333	3.957
2022/2023.	Ilidža	4	1.044	524	283

¹⁷ [Obrazovanje – Federalni zavod za statistiku \(fzs.ba\)](https://fzs.ba/)¹⁸ [Strategija prema mladima Općine Ilidža \(2020-2024.\)](#)¹⁹ [Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo](#)²⁰ [Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije](#)²¹ [Međunarodna gimnazija „Richmond Park International Secondary School“](#)

	Kanton Sarajevo	41	14.770	7.450	3.996
2023/2024.	Ilidža	4	1.084	544	272
	Kanton Sarajevo	42	15.008	7.575	4.192

Izvor: Federalni zavod za statistiku²²

Za razliku od osnovnog obrazovanja, Ilidža od 2020/2021. do 2024. bilježi kontinuiran rast ukupnog broja upisanih učenika u srednjim školama. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, 2020. bilo je 986 srednjoškolaca, a 2023. taj broj je iznosio 1.084, što je rast od 9,98%. Minimalan pad broja učenika zabilježen je u školskoj 2023/2024. u odnosu na prethodnu godinu i on iznosi 3,8%. Ipak, ako se uporedi broj učenika prvih razreda iz 2020/2021. sa 2023/2024. primjećuje se rast za 7,08%. U Kantonu Sarajevo prisutan je trend blagog rasta ukupnog broja učenika (1,7%), kao i učenika koji su tek upisali srednju školu (6,91%).

Iako u mnogim gradovima i općinama u BiH postoji trend da opada broj učenika koji pohađaju gimnaziju, na Ilidži to nije slučaj. Naime, od školske 2020/2021. do 2023/2024. Ilidža bilježi povećanje broja učenika u gimnaziji, i to za 19,8%. Isti slučaj je i u Kantonu Sarajevu gdje je u istom periodu veći broj učenika upisanih u gimnazije za 13,2%.

Podaci Federalnog zavoda za statistiku pokazuju blagi pad interesa za tehničko obrazovanje mladih u ovoj općini, i to za 5,41%. U KS-u broj učenika u tehničkim školama iz godine u godinu je, uglavnom, stabilan. Međutim, podaci FZS-a pokazuju da se smanjuje interes mladih za stručne/strukovne škole u Kantonu Sarajevo jer je broj učenika od školske 2022/2021. do 2023/2024. manji za 15,37%.

Tabela 5. Ukupan broj upisanih učenika prema vrsti škole

Srednjoškolsko obrazovanje								
Školska godina	Broj upisanih učenika prema vrsti škole							
		Ukupno	Djevojke/ djevojčice	Gimnazije	Umjetničke škole	Tehničke škole	Stručne/ strukovne škole	Vjerske škole
2020/2021.	Ilidža	986	467	598	0	388	0	0
	Sarajevski kanton	14.750	7.358	4.673	298	6.877	2.290	485
2021/2022.	Ilidža	993	481	610	0	383	0	0
	Sarajevski kanton	14.679	7.326	4.803	294	7068	1.921	465
2022/2023.	Ilidža	1.044	524	677	0	367	0	0

²² Federalni zavod za statistiku, podaci dostavljeni na zahtjev Instituta

	Sarajevski kanton	14.770	7.450	5.103	299	6.817	1.963	460
2023/2024.	Ilidža	1.084	544	717	0	367	0	0
	Sarajevski kanton	15.008	7.575	5.294	320	6.859	1.938	454

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Po pitanju visokog obrazovanja, prema podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH, broj studenata koji imaju prebivalište u općini Ilidža iz godine u godinu opada. Tako je 2020. sa Ilidže studiralo 2.870 mladih, a tri godine kasnije broj upisanih studenata se smanjio na 2.362 (17,7%). I nije to samo slučaj na Ilidži, nego u kompletnom Kantonu Sarajevo, gdje je 12,2% manje studenata. Pad broja mladih kojih studiraju zabilježen je u gotovo svim sarajevskim općinama.

Tabela 6. Studenti prema mjestu prebivališta

Kanton / Lokalna zajednica	Broj upisanih studenata prema mjestu prebivališta			
	2020/2021.	2021/2022.	2022/2023.	2023/2024.
Sarajevski kanton	18.072	17.470	16.855	15.866
Centar	3.114	2992	2.762	2.914
Hadžići	731	703	657	666
Ilidža	2.870	2.808	2.789	2.362
Ilijaš	624	583	581	602
Novi Grad	4.763	4.496	4.569	4.174
Novo Sarajevo	3.163	3.239	2.951	2.840
Stari Grad	1.574	1.490	1.432	1.280
Trnovo	58	50	65	57
Vogošća	1.175	1.109	1.079	971

Izvor: Zavod za statistiku FBiH

✓ Pregled finansijskih izdvajanja i aktivnosti Općine u oblasti obrazovanja

Općina Ilidža dodjeljuje stipendije za učenike i studenata. Stipendije su usmjerene na različite korisnike: talentovani učenici/student, djeca u stanju socijalne potrebe, djeca bez oba roditelja ili roditeljskog staranja, po sporazumu o stipendiranju učenika i studenata podržani su i mladi porijeklom iz Sandžaka²³ a stipendiraju se i

²³ Pregled izvršenja Budžet Općine Ilidža za 2022.,2023. I 2024;Konto 5-614324-11, Implementacija Sporazuma za stipendiranje učenika i studenata.

djeca sa statusom izbjeglice²⁴. U periodu 2022-2023-2024/25 akademska godina na ime stipendija realizovano je ukupno 1.283.585,60 KM (za 2022. g. realizovano je 272.735,60KM, za 2023. g. realizovano je 334.454,40 KM i u 2024. g. 676.395,60 KM)²⁵

Tabela 7. Brojčani prikaz dobitnika stipendija za tri školske godine

Kategorija	Školska 2022/23. godina	Školska 2023/24. godina	Školska 2024/25. godina
Talentovani učenici/studenti	373 (157 učenika, 216 studenata)	399 (201 učenik, 198 studenata)	453 (221 učenik, 232 studenta)
Djeca u stanju socijalne potrebe	165 (124 učenika, 41 student)	220 (174 učenik, 49 studenata)	229 (182 učenika, 47 studenata)
Djeca bez oba roditelja ili roditeljskog staranja	47 (41 učenik, 6 studenata)	20 (14 učenika, 6 studenata)	44 (39 učenika, 5 studenata)

Izvor: Matrica 1-Situaciona analiza; Radna grupa za obrazovanje i nauku mladih

Općina Ilidža nema program stipendiranja za studije deficitarnih znanja ali kroz program za stipendiranje redovnih studenata (I i II ciklus studija) podržava polaznike fakulteta grupacije tehničkih i medicinskih nauka sa prosječnom ocjenom najmanje 7,50 i ostalih fakulteta/akademija, sa prosječnom ocjenom najmanje 8,50.

Visina mjesečne stipendije za talentovane učenike i studente u školskoj 2024/2025 za učenike iznosila je 143 KM. Podržano je ukupno 221 učenika sa 31.603,00 KM. Što se tiče studenata, iznosi stipendija bili su različiti. Studenti prve godine dobili su po 165 KM mjesečno, dok su studenti druge, treće, četvrte, pete i šeste godine dobili po 187 KM, 198 KM, 209 KM i 220 KM, zavisno od kriterija koje su ispunjavali.

Pravo učešća u stipendiranju po ovom osnovu imali su učenici i studenti koji zadovoljavaju i ispunjavaju sljedeće osnovne kriterije, a to su: da su državljani Bosne i Hercegovine, da imaju prebivalište na području općine Ilidža, da su prvi put upisani kao redovni učenici javnih ustanova srednjih škola i redovni, studenti fakulteta/akademija (javne visokoškolske ustanove) članica Univerziteta u Sarajevu, redovni studenti javnih visokoškolskih ustanova koji ne postoje na Univerzitetu Sarajevo, a nalaze se na području Bosne i Hercegovine ili redovni učenici privatnih srednjih škola i redovni studenti privatnih visokoškolskih ustanova na području Kantona Sarajevo koji su na osnovu ostvarenih rezultata u znanju stekli pravo na stipendiranje školarine u iznosu od 100%.

Da bi ostvarili pravo na stipendiju, učenici prvog razreda srednjih škola morali su imati od šestog do devetog razreda osnovne škole najmanju prosječnu ocjenu 4,90 i primjerno vladanje. Učenici drugog, trećeg i četvrtog razreda srednjih škola i studenti visokoškolskih ustanova pravo na stipendiju stekli su ako su ostvarili sljedeći opći uspjeh:

1. učenici drugog, trećeg i četvrtog razreda sa najmanjom prosječnom ocjenom 4,90 i primjernim vladanjem;
2. redovni studenti prve godine fakulteta/akademija sa najmanjom prosječnom ocjenom 4,90 i primjerenim vladanjem u završnom razredu srednje škole,

²⁴ Pregled izvršenja Budžet Općine Ilidža za 2022., 2023. i 2024; Konto 2-614239-13 - CRS-USC za školovanje djece sa statusom izbjeglice.

²⁵ Pregled Izvršenja Budžeta Općine Ilidža za 2022., 2023. i 2024. GODINU", Izvor: radno tijelo za izradu Strategije prema mladima Općine Ilidža.

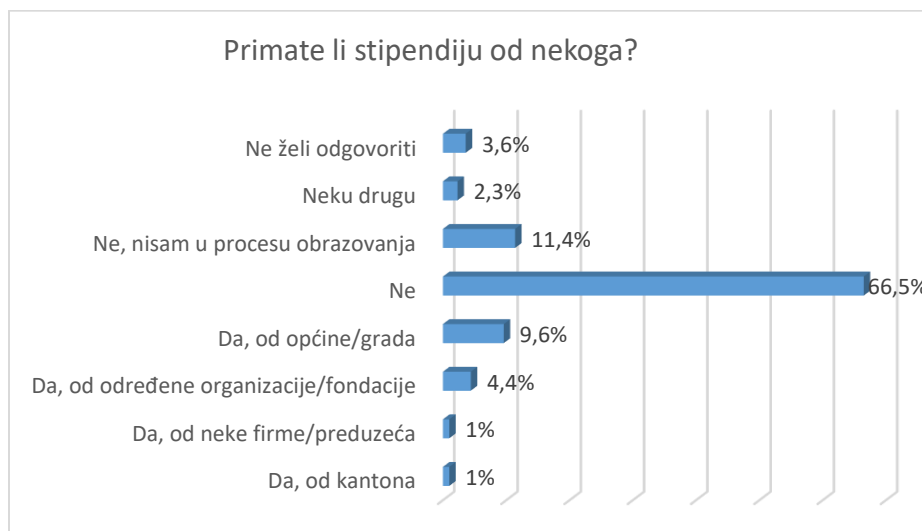
3. redovni studenti (I. i II. ciklus studija) fakulteta grupacije tehničkih i medicinskih nauka sa prosječnom ocjenom najmanje 7,50 i ostalih fakulteta/akademija, sa prosječnom ocjenom najmanje 8,50;
4. da nisu obnovili prethodnu godinu studija;
5. da po istom osnovu nisu ostvarili stipendiju od nekog drugog organa, institucije, javnog preduzeća ili fondacije.

Osim navedenih stipendija, općina Ilidža prepoznaje i nagrađuje najbolje učenike i studente s ove općine. Novčane nagrade i zahvalnice krajem 2024. godine dobili su učenici koji su ostvarili zavidne rezultate na domaćim i međunarodnim takmičenjima u znanju. Uručeno je 112 diploma za 70 učenika, od kojih je 49 dobilo novčane nagrade.

Priznanje Zlatna značka ponijelo je troje studenata s područja općine Ilidža, dok je njih petero dobilo Srebrnu značku Univerziteta u Sarajevu. Zlatnim značkama Općina Ilidža dodijelila je po 1.500 KM, a Srebrnim po 1.100 KM.

Od mladih koji su anketirani u sklopu istraživanja, 9,6% je kazalo da prima stipendiju od Općine. Od Kantona Sarajevo stipendiju prima 1% ispitanih, od nekog preduzeća 1%, dok od određene organizacije stipendiju, prema njihovim tvrdnjama, prima 4,4% mladih. Neku drugu stipendiju od ponuđenih opcija odgovorilo je da prima 2,3% mladih. Nikakvu stipendiju ne prima 66,5% ispitanika.

Grafik 2. Stipendiranje mladih



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pored stipendija i nagrada Općina takođe podržava mlade kroz sufinansiranje projekata škola, podršku u opremanju kabineta informatike, podršku projektima iz oblasti obrazovanja koje realizuju omladinske i druge nevladine organizacije i udruženja. Škole organizuju različite edukacije samostalno, kao i u saradnji sa nevladinim sektorom koji omogućavaju mladima neformalno obrazovanje. U referentnom periodu podrška projektima škola iznosila je 40.544,25 KM. Neformalno obrazovanje je usmjereno na vještine pisanja projekata, razvoja komunikacijskih i drugih socijalnih vještina, upotrebu vještačke inteligencije i drugih informacijskih tehnologija u svakodnevnom životu, poduzetništvo i konzumerizam, prevenciju svih oblika neprihvatljivog ponašanja, prevenciju svih oblika ovisnosti. U referentnom periodu Općina je podržala neformalno obrazovanje mladih u visini od 211.100,00 KM kroz transfer neprofitnim organizacijama za obrazovanje mladih.

Javni pozivi za (su)finansiranje projekata za mlade iz Budžeta Općine Ilidža (2022., 2023. i 2024. godina) odnose se na projektne prijedloge koji se moraju nalaziti u jednoj od sljedećih oblasti: neformalna edukacija (programi iz oblasti omladinskog aktivizma, kursevi stranih jezika, edukacija u cilju poticanja omladinskog poduzetništva i zapošljavanja mladih i dr.), aktivnosti koje promovišu odgovoran odnos prema prirodi, izgradnja i razvoj lokalne zajednice (aktivnosti koje potiču na veće učešće mladih u razvoju lokalne zajednice, ravnopravnost spolova, promovisanje volonterizma i timskog rada, informisanost i mobilnost mladih).

U Ilidži su u referentnom periodu bili aktivni i programi prekvalifikacije i dokvalifikacije uz podršku Općine u vrijednosti od 20.740,00 KM.

Općina podržava mlade u školovanju i kroz izdvajanje sredstava za reformu obrazovanja u dijelu inkluzivne nastave (16.0110,00 KM za period 2022., 2023., 2024.) a takođe i kroz obezbjeđenje prijevoza za učenike sa poteškoćama u kretanju (297.123,93 KM) te za učenike koji stanuju u naseljima gdje je povezanost javnim saobraćajem slabija (MZ Stup, MZ Vreoca; 239.148,92 KM)

Općina nema program izgradnje karijera mladih u smislu spajanja studenata sa firmama u cilju stipendiranja i/ili zaposlenja ali bi se o ovome moglo razmišljati. Općina nije kreirala program volontiranja za mlade ljude koji bi uz studiranje mogli i volontirati ali intenzivno podržava mlade u stjecanju prvog radnog iskustva. Putem javnog poziva dodjeljuju se sredstva planirana Budžetom za prijem lica visoke stručne spreme (VSS) bez radnog iskustva na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa u Općini Ilidža. U referentnom periodu na ovaj je način podržano 134 mladih kroz osigurano stručno osposobljavanje. U 2022. godini podržana su 44 mlade osobe, u 2023. godini 45 mladih, te u 2024. godini 45.

Saradnja obrazovnih ustanova sa institucijom se ogleda u organizaciji općinskih takmičenja za osnovne škole na području Općine Ilidža. Međusobna saradnja je prisutna također i u organizaciji ekskurzija učenika osnovnih škola, sufinansiranju projekata škola kao i u novčanim nagradama za učenike i sportiste za postignute rezultate na kantonalnom, federalnom, državnom i međunarodnom rangu takmičenja.

Obrazovne ustanove su referentom periodu (2022.-2024.) bile povezane sa centrom za edukaciju mladih- SPAJALICA u kojoj su provđene različite vrste aktivnosti iz oblasti neformalnog obrazovanja kroz edukacije, treninge i seminare o različitim temama.

2.1.2. Rad, zapošljavanje i preduzetništvo

Zapošljavanje mladih predstavlja jedno od najvažnijih pitanja kada je riječ o njihovom položaju i perspektivi u društvu. Stabilno i dostojanstveno zaposlenje ne samo da omogućava ekonomsku nezavisnost mladih, već ima direktan utjecaj na kvalitetu života mladih, na odluke o osnivanju porodice, ostanku u lokalnoj zajednici i aktivnom doprinosu njenom društvenom razvoju. U kontekstu Bosne i Hercegovine, gdje je tržište rada nestabilno, a stopa nezaposlenosti mladih i dalje visoka u poređenju s evropskim standardima, prijelaz iz obrazovnog sistema u svijet rada za većinu mladih predstavlja ozbiljan izazov. Nedostatak praktične nastave, ograničene prilike za stažiranje i slaba povezanost između obrazovnih ustanova i firmama privrednog sektora doprinose stvaranju jaza između obrazovnih kvalifikacija i potreba tržišta rada.

Na lokalnom nivou, Općina Ilidža može igrati ključnu ulogu u unapređenju položaja mladih kroz stvaranje konkretnih prilika za zapošljavanje. Poseban značaj ima saradnja s privatnim sektorom, razvoj lokalnih programa stručnog osposobljavanja i podrška mladima u pokretanju vlastitih biznisa. Preduzetništvo mladih, predstavlja značajan potencijal za zapošljavanje i inovacije u zajednici. Biroi za zapošljavanje, kao i koordinacija sa relevantnim institucijama poput Ministarstva za rad, socijalnu politiku i Federalnog zavoda za zapošljavanje, mogu dodatno osnažiti napore lokalnih zajednica kroz zajedničko djelovanje.

2.1.2.1. Pravni i institucionalni okvir

Oblast rada, zapošljavanja i samozapošljavanja u BiH uređena je zakonima o radu koji se primjenjuju u BiH i predstavljaju temeljne propise za navedene oblasti. Ustav Federacije BiH predviđa da su za socijalnu politiku nadležni federalna vlast i kantoni. U skladu s tim, Federacija BiH i kantoni imaju zajedničku nadležnost u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja, pa se određena pitanja iz te oblasti mogu urediti propisima na nivou kantona.

Zakon o radu Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 26/16, 89/18 i 44/22) regulira oblast rada i radnih odnosa, dok oblast zapošljavanja uređuje Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 41/01, 22/05 i 9/08). Zakonom o radu Federacije BiH utvrđuju se osnovni pojmovi i principi te definiraju najznačajnija pitanja iz oblasti radnog zakonodavstva, poput zaključivanja ugovora o radu, radnog vremena, plate, prestanka ugovora o radu i ostvarivanja prava i obaveza iz radnog odnosa. Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u Federaciji BiH uređena su prava i obaveze Federacije BiH u utvrđivanju i provođenju ukupnih mjera kojima se pospješuju i unapređuju uvjeti za zapošljavanje, osnovni principi u posredovanju za zapošljavanje, materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih osoba za vrijeme privremene nezaposlenosti, finansiranje ukupne djelatnosti zapošljavanja i druga pitanja, poštujući nadležnosti kantona i njihove različitosti.

Oblast zapošljavanja mladih regulirana je u određenom dijelu i Zakonom o mladima Federacije BiH, gdje se propisuje obaveza nadležnog ministarstva u Federaciji BiH za kreiranje federalnih grantova i transfera s namjenom podrške zapošljavanju mladih i podrške omladinskom preduzetništvu, a posebno mladima bez iskustva.

Ministarstvo civilnih poslova BiH je nadležna institucija za oblast rada i zapošljavanja na nivou države BiH. U sklopu ovog Ministarstva djeluje Sektor za rad, zapošljavanje, socijalnu zaštitu i penzije i ima koordinirajuću ulogu u oblasti rada i zapošljavanja. Dodatno na nivou BiH je formirana i Agencija za rad i zapošljavanje BiH.

U Federaciji BiH odgovornost za zapošljavanje dijele Vlada Federacije Bosne i Hercegovine i kantoni. Institucije nadležne za pitanja rada i zapošljavanja na entitetskom nivou su:

- Federalno ministarstvo rada i socijalne politike;
- Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta;
- Federalni zavod za zapošljavanje;
- Federalna uprava za inspekcijske poslove i
- Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Za oblast rada, zapošljavanja i samozapošljavanja na području Kantona Sarajevo nadležni su:

- **Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo** (Nosilac je kantonalne politike u oblasti rada i zapošljavanja. Donosi propise i provodi mjere aktivne politike zapošljavanja.)
- **Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo (SZZKS)** (Provodi mjere aktivne politike zapošljavanja npr. javni pozivi za zapošljavanje, obuke, pripravnički staž, subvencije za samozapošljavanje). Pored toga evidentira nezaposlene osobe i povezuje ih s poslodavcima. Daje savjetodavne usluge i podršku samozapošljavanju.
- **Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo** (Nadležno za podršku razvoju poduzetništva, uključujući start-up podrške i programe za mlade preduzetnike. Učestvuje u realizaciji mjera za razvoj samozapošljavanja.)
- **Federalni zavod za zapošljavanje**, u saradnji sa kantonalnim službama. (Finansira dio programa zapošljavanja i samozapošljavanja kroz javne pozive koji se realizuju preko kantonalnih službi.)

Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba FBiH utvrđeno je da posrednici u zapošljavanju mogu biti javni zavodi za zapošljavanje (Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe zapošljavanja) te privatne agencije. Uvjeti i način obavljanja djelatnosti posredovanja u zapošljavanju privatnih agencija utvrđeni su Uredbom o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 28/09, 43/11 i 36/18).

Djelatnost Javne ustanove “Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo” određena je Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba (2001. godina) i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba (2005. i 2008. godina), te Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u Kantonu Sarajevo (2004. godina). Ova služba svoju djelatnost obavlja kroz ispostave – biroe koji djeluju na teritoriji općina: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Vogošća, Hadžići, Ilijaš i Trnovo.

Javna ustanova “Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo” Sarajevo, organizuje prikupljanje, razmjenu i objavljivanje podataka o zaposlenim osobama, koje traže promjenu zaposlenja, kao i druge podatke koji mogu biti od značaja za obavljanje osnovne djelatnosti službe za zapošljavanje. Služba za zapošljavanje periodično obavlja ocjenjivanje tržišta rada prema instrukcijama Federalnog zavoda u cilju prikupljanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na tržištu rada. Misija Službe je da provodi utvrđene mjere radi poboljšanja uvjeta za posredovanje u zapošljavanju, da prati i ažurira podatke o nezaposlenima, osigura odgovarajuću materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenim osobama, realizira programe i mjere aktivne politike zapošljavanja profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije, obezbijedi ostvarivanje zakonskih prava po osnovu privremene nezaposlenosti kao i da informira zainteresirane strane o stanju u oblasti zapošljavanja. U biroima rada vrše se poslovi posredovanja u zapošljavanju, socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, vođenje evidencije u skladu sa Pravilnikom o vođenju evidencija o nezaposlenim osobama, saradnja sa socijalnim partnerima i poslodavcima,

realizacija po Programima aktivne politike zapošljavanja (APZ)²⁶, kreiranje baze poslodavaca, kao i pojedinačno i grupno informisanje nezaposlenih osoba. Posredovanje u zapošljavanju se manifestuje kroz animiranje poslodavca, profesionalni odabir, profesionalno usmjeravanje, profesionalnu rehabilitaciju, organizaciju stručnog osposobljavanja i drugih posebnih obrazovnih programa.

Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH propisuje i donošenje programa i planova razvoja jedinice lokalne samouprave i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje. Navedenu nadležnost u okviru Općine Ilidža obavlja Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj. Služba je zadužena za praćenje privrednih kretanja, posebno u oblasti male privrede i samostalnog privređivanja sa prijedlogom mjera za rješavanje pitanja u toj oblasti kao i izrada informacija, analiza, izvještaja i drugih stručnih i analitičkih materijala iz oblasti privredne djelatnosti i djelokruga rada službe.

2.1.2.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih

U Kantonu Sarajevo broj nezaposlenih mladih 2024. godine iznosio je 9330 od čega 979 nezaposlenih mladih u dobi od 15 do 19 godina 3.077 mladih u dobi od 20 do 24, a nezaposlenih mladih u dobi od 25 do 29 godina bilo je 5.274.

Tabela 8. Broj nezaposlenih mladih u KS-u u 2024.

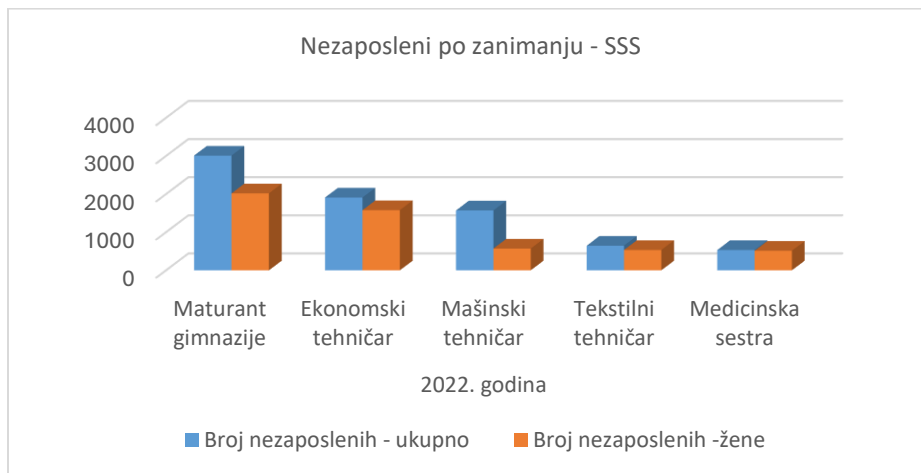
Kanton / Lokalna zajednica	Broj nezaposlenih mladih			
	Ukupno	15-19	20-24	25-29
Kanton Sarajevo	9.330	979	3.077	5.274
Centar	1.070	102	328	640
Hadžići	909	123	427	359
Ilidža	1.563	158	541	864
Ilijaš	709	90	240	379
Novi Grad	2.523	253	872	1.398
Novo Sarajevo	1.089	85	300	704
Stari Grad	812	74	270	468
Trnovo	65	9	24	32
Vogošća	677	85	230	362

Izvor: JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo"²⁷

²⁶ Usvojeni programi aktivne politike zapošljavanja za 2024. godinu, dostupno na: <https://www.fzz.ba/ID:C-929;JSESSIONID=dd288e45-8fbc-4927-8fe5-2a6b999ea8d5>, (pristupljeno 8.4.2025.)

²⁷ [Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo](#)

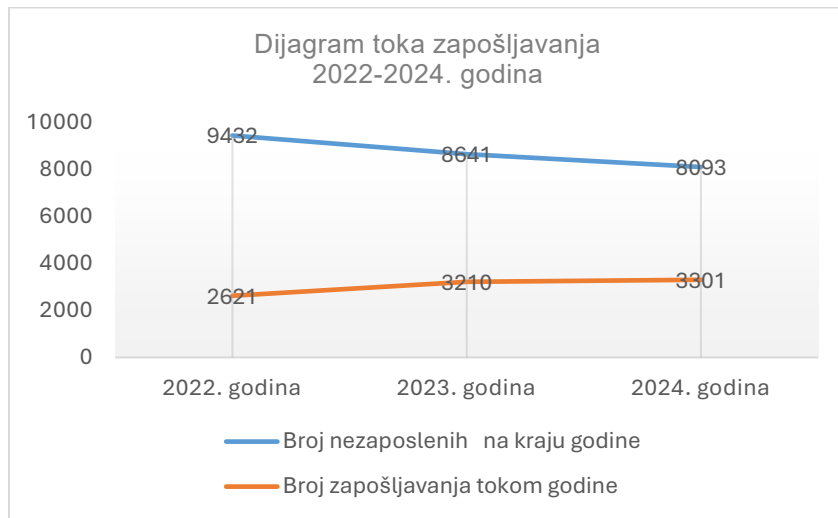
Grafik 3: Najbrojnija zanimanja na evidenciji Služe za zapošljavanje KS – 2022. godina



Izvor: Radna grupa za rad, zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo mladih

Prema evidenciji Službe za zapošljavanje KS u 2022. godini maturant gimnazije i ekonomski tehničar su bila najbrojnija SSS zanimanja u pogledu nezaposlenosti a isti se trend nastavio i u 2023. g. navedeno ukazuje da je potrebno intenzivirati programe prekvalifikacije što potražuje povećanje finansijskih sredstva i veću promociju ovih programa među mladima.

Grafik 4: Omjer nezaposlenosti i zapošljavanja na godišnjem nivou za referentni period



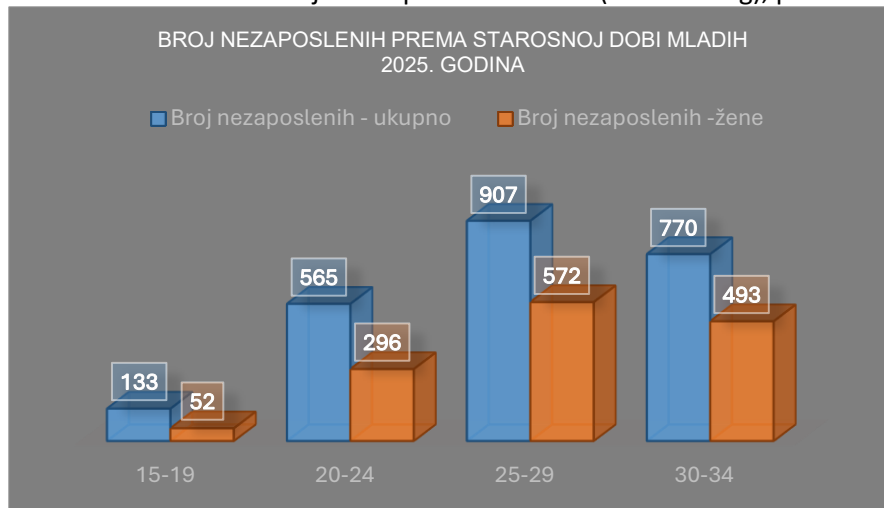
Izvor: Radna grupa za rad, zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo mladih

Prateći zvanične statistike Službe, vidljiv je pad broja ukupno nezaposlenih tokom protekle 3 godine: sa 9432 na 8093, istovremeno porastao je broj zapošljavanja no isti je na godišnjem nivou nedovoljno velik i bez značajnog utjecaja na smanjenje stope nezaposlenosti.

Prema zvaničnim dostupnim podacima, od 2020. do 2023. u općini Ilidža, je uglavnom rastao broj zaposlenih osoba. Naime, 2020. godine u ovoj općini bilo je 23.602 zaposlenih, a taj broj 2023. godine iznosio je 25.951, što je više za 9,95%. Ako se pogleda ovaj period u Kantonu Sarajevo i svim njegovim pripadajućim općinama iz godine u godinu, uglavnom, rastao je broj zaposlenih osoba.

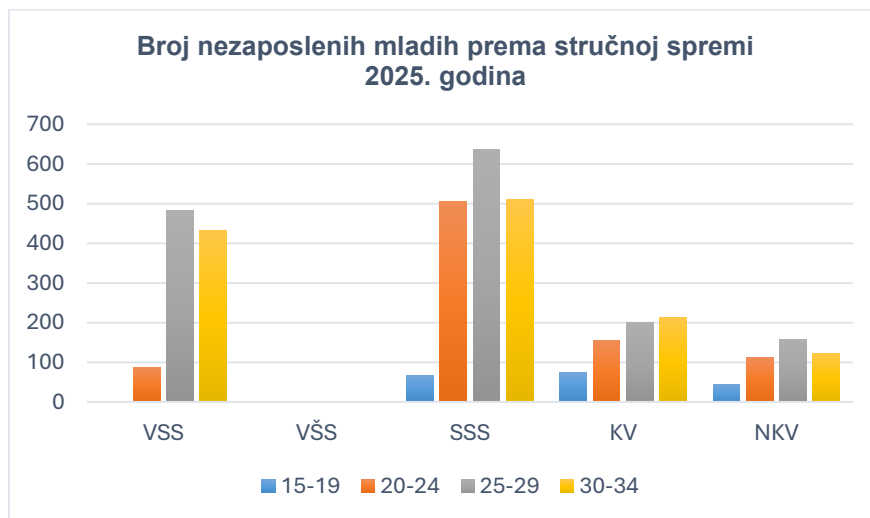
Kad su u pitanju nezaposleni, prema Statističkom biltenu koji objavljuje JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo", a koji je objavljen 30. septembra 2024. broj nezaposlenih na Ilidži iznosio je 8.105. Kad su u pitanju mladi, na Ilidži su do 30. septembra na Birou za zapošljavanje bile 1.563 osobe. Od toga, 158 nezaposlenih je iz kategorije od 15 do 19 godina. Nezaposlenih mladih od 20 do 24 godine bilo je 541, a od 25 do 29 godina 846.

Grafik 5: Aktuelno stanje nezaposlenih mladih (mart 2025.g), po dobi



Izvor: Radna grupa za rad, zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo mladih

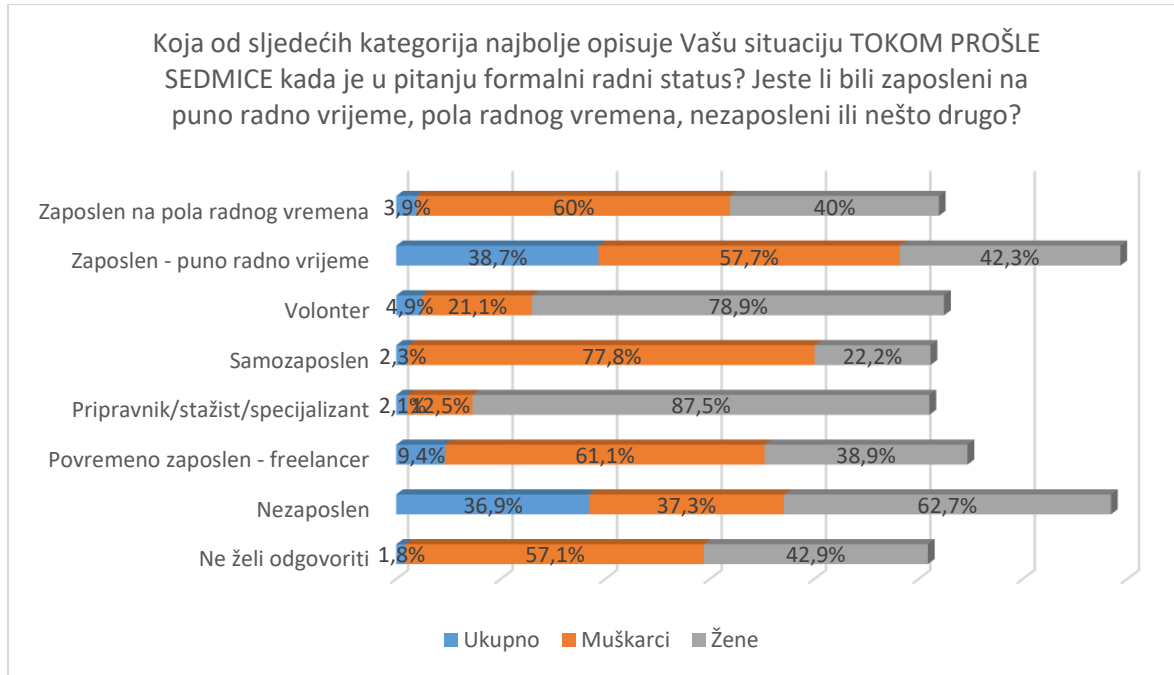
Grafik 6: Aktuelno stanje nezaposlenosti mladih (mart 2025.) prema stručnoj spremi



Izvor: Radna grupa za rad, zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo mladih,

Prema podacima koje je prikupila radna grupa za rad i zapošljavanje, nezaposleno je više od trećine mladih na Ilidži, odnosno 36,9%. Među nezaposlenim je 62,7% osoba ženskog spola (572 od ukupno 907 nezaposlenih mladih) i 37,3% osoba muškog spola. Iz grafičkih prikaza 3 i 4 vidljivo je da je najveći broj nezaposlenih mladih ljudi starosne dobi 25-29 godina. Najveći broj nezaposlenih mladih ljudi je srednje stručne spreme, i to starosne dobi od 25 do 29 godina.

Grafik 7. Radni status



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladih koji rade, prema istraživanju Instituta za razvoj mladih KULT je 63,1 %. Zaposlenih na puno radno vrijeme je 38,7%, od toga je 57,7% muškaraca i 42,3% žena. Povremeno zaposlenih, odnosno, freelancera ima 9,4%. U toj kategoriji dominiraju muškarci kojih je 61,1%, dok je žena 38,9%. Mladih koji rade pola radnog vremena ima 3,9%, samozaposlenih je 2,3%, a pripravnika/specijalizanata ima 2,1%. Volontera ima 4,9%. Samo 21,8% zaposlenih mladih radi posao za koji su se obrazovali, 50,6% ne radi u struci, dok 20,16% kaže da djelimično radi u struci. Mladi su u fokusnoj grupi istakli kako smatraju da im znanje stečeno tokom formalnog obrazovanja, uglavnom, nije dovoljno da bi pronašli posao.

48,6% mladih Ilidžanaca smatra da je najbolje imati vlastiti biznis, dok 16,4% kaže da je najbolje raditi u javnom, odnosno, državnom sektoru, porodična firma je najbolji izbor za 9,1% ispitanika, internacionalna korporacija za 7,5%, dok je realni sektor odabralo 3,9% mladih. Samostalan rad, odnosno rad kao freelancer, najbolji je izbor za 5,7% mladih.

Prema rezultatima istraživanja 56,4% mladih (53% žena i 47% muškaraca) bi željelo pokrenuti vlastiti biznis ali nisu u mogućnosti, 10,6%, mladih aktivno radi na pokretanju vlastitog biznisa, dok je 5,5% mladih već pokrenulo svoj posao. Ni u kom slučaju vlastiti biznis ne bi pokrenulo 14,5% mladih koji su popunili anketu, i to većinski osoba ženskog spola (64,3%). Da ne znaju da li bi pokrenuli vlastiti biznis odgovorilo je 10,9% mladih.

Grafik 8. Pokretanje vlastitog biznisa



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kao najbitniji vid podrške prilikom pokretanja biznisa 56,9% mladih odabralo je finansijsku podršku, međutim pokazalo se i da je mentorska podrška mladima jako važna te je 20,5% ispitanika označilo da je prilikom pokretanja biznisa bitno imati i ovaj vid podrške. Edukativnu podršku u ovom segmentu voljelo bi imati 17,1% mladih, a povezivanje sa klijentima cijenilo bi 15,1% mladih Ilidžanaca. Kao jedan vid podrške u pokretanju biznisa je i pravna podrška, koju je kao važnu odabralo 10,9% ispitanika.

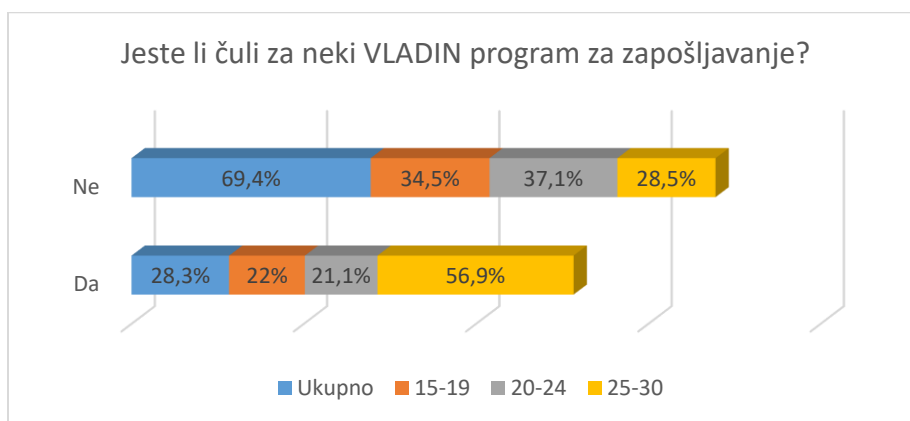
O zapošljavanju se govorilo i na fokusnoj grupi, gdje su mladi diskutirali o tome šta je problem sa zapošljavanjem. Zasnivanje prvog radnog odnosa je vrlo izazovno jer poslodavci traže radno iskustvo a osoba koja je tek završila obrazovanje ga nema pa je istaknuto kako je mladima potrebna podrška da se stekne radno iskustvo iako neki mladi iz obrazovnog sistema izlaze sa kompetencijama. Izazov u zapošljavanju su i relativno niske cijene rada na poslovima koje mladi mogu obavljati preko studentskog servisa ali i nerealna očekivanja osoba koja tek izlaze na tržište rada.

Tokom istraživanja o položaju i potrebama mladih općine Ilidža na pitanje koliko im je jasna uloga Biroa za zapošljavanje, 29,9% mladih je odgovorilo da im je donekle jasna njegova uloga, dok je 10,9% odgovorilo da im je donekle nejasna uloga ove institucije. Da im je u potpunosti jasna uloga Biroa istaklo je 21,8% Ilidžanaca, a da im uopće nije jasnije njegova uloga potvrdilo je 15,1% ispitanika. U razgovoru s mladima, tokom fokus grupe, ipak je vidljivo da većina zapravo nema jasnu sliku šta zapravo predstavlja Biro za zapošljavanje i koja je njegova uloga. Mladi smatraju da ta ustanova zapravo samo vodi evidenciju o nezaposlenima i da se prijavom na Biro može osigurati zdravstveno osiguranje za nezaposlenu osobu.

Na području općine Ilidža 69,4% ispitanih mladih nikada nije čulo za neki vladin program zapošljavanja te samim tim nisu ni bili korisnici. Od ukupnog broja ispitanih, njih 28,3% je odgovorilo da jesu čuli za neki od programa zapošljavanja koje podržava lokalna zajednica.

Mladih koji su čuli za neki program zapošljavanja, ali nisu bili korisnici ima 86,2%, a 9,1% mladih su bili korisnici vladinog programa za zapošljavanje.

Grafik 9. Vladini programi zapošljavanja



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

✓ Pregled izdvajanja i aktivnosti Općine u oblasti rada, zapošljavanja i preduzetništva mladih

S druge strane, Općina Ilidža je u referentnom periodu intenzivirala rad na programima za zapošljavanje i samozapošljavanje kojima su obuhvaćeni i mladi. Povećan je broj javnih poziva koje provodi lokalna zajednica sa ciljem povećanja stope zaposlenosti uopće, a time i mladih.

Općina Ilidža svake godine putem javnog poziva, poziva **mlade sa visokom stručnom spremom bez radnog iskustva na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa** u Općini Ilidža. Pravo prijave na Javni poziv imaju osobe koje nemaju radnog iskustva poslije završene visoke stručne sprede, odnosno visoke škole prvog i drugog ciklusa Bolonjskog sistema školovanja. Stručno osposobljavanje traje 12 mjeseci i oni koji zadovolje uslove obavljaju praktičan rad u općinskim službama. Općina je za ovu svrhu u Budžetu izdvojila 267.300 KM. Na godišnjem nivou Općina podržava 45 mladih kroz ovaj javni poziv.

Na osnovu Javnog poziva²⁸ za mlade sa visokom stručnom spremom bez radnog iskustva na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa u Općini Ilidža iz 2023. i 2024. godine Općina je po ovom osnovu zaposlila 90 osoba, a u fokusu su im bili mladi iz sljedećih struka: pravna ili upravna, ekonomska, komunikologija/žurnalistika, grafički dizajn, građevinska ili geodetska struka, saobraćajna struka, informatička struka, arhitektonska struka, poljoprivredne struke i hortikultura i sportske struke, pedagoško/nastavnička

²⁸ [Javni poziv Općine Ilidža za stručno osposobljavanje](#)

struka, filozofski fakultet i drugo. Pored toga, Općina Ilidža realizuje i Program poticaja za **sufinansiranje zapošljavanja nezaposlenih osoba**, preko kojeg je u januaru 2024. posao dobilo 29 osoba. Kroz program za čiju je realizaciju iz Budžeta Općine Ilidža izdvojeno 243.600 KM. Općina tokom 12 mjeseci sufinansira dio troškova plaće i doprinosa.

Općina Ilidža potiče i **samozapošljavanje**, a u 2023. i 2024. godini podržano je samozapošljavanje 35 osoba od kojih je 24 mladih. Javni poziv je inače namijenjen populaciji od 18 do 35 godina a ukupna planirana sredstva su 159.600,00 KM. Ovim programom aplikanti su dobili novčana sredstva od Općine za poticaj i podršku u svrhu registracije samostalnih djelatnosti, a za realizaciju ovog programa iz Budžeta Općine Ilidža izdvojeno je 170.000 KM. Shodno Zakonu o radu, Općina 12 mjeseci uplaćuje poticajna sredstva osobama s kojima je zaključen ugovor. Od dana njegovog potpisa, Općina Ilidža mjesečno isplaćuje 600 KM, i to za sufinansiranje troškova doprinosa. Osim toga, 400 KM koje se dodjeljuju odmah po potpisivanju ugovora, a služi za regulisanje troškova ili dijela troškova za registraciju samostalne djelatnosti, dok sve druge eventualne troškove snosi korisnik sredstava. Ono što Općina prepoznaje i ističe kao izazov je odustajanje aplikanta od procesa, ali ponekad i korisnika čime dolazi do neiskorištenosti budžetskih sredstava.

Vanredno školovanje, prekvalifikacija i dokvalifikacija može se vršiti u obrazovnim ustanovama za obrazovanje odraslih, upisanih u Registar kod kantonalnog ministarstva nadležnog za oblast obrazovanja, a koje rade po odobrenom programu formalnog obrazovanja odraslih za sticanje srednjeg obrazovanje. Sredstva za sufinansiranje troškova školovanja dodjeljuju se na osnovu podnesenih zahtjeva, a visina odobrenih sredstava po jednoj osobi ne može biti veća od 2.500 KM (bruto iznos). Ukoliko su troškovi školovanja manji od navedenog iznosa, Općina finansira troškove u potpunosti. Općina Ilidža je u julu 2024. objavila Javni poziv za dodjelu sredstava za sufinansiranje troškova vanrednog školovanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije nezaposlenih osoba.

U 2024. podržano je sedam mladih i realizovano 17.740,00 KM od planiranih 20.000,00 KM. Ovaj javni poziv bio je realizovan i u 2023.godini a raspisan je ponovo i u martu 2025.godine.

U referentnom periodu 2022-2023-2024 Općina Ilidža realizovala je i **javne pozive poslodavcima za učešće u programu poticaja za zapošljavanje**. Pravo učešća imali su poslodavci sa sjedištem firme u Ilidži, a kao korisnici programa, odnosno osoba koju poslodavac zapošljava morala je biti prijavljena na Biro za zapošljavanje Ilidža. Kroz ovaj program je u referentnom periodu podržan 61 poslodavac koji su zaposlili 61 osobu, a uloženo je 475.600,00 KM. Iako nisu dostavljeni precizni podaci nadležna Općinska služba procjenjuje da su mladi od 18 - 35 godina zaposleni kroz ovaj program činili otprilike 40% korisnika. Inače, ovaj program se realizuje od 2021. godine kao jedan od prvih poziva.

U 2022. godini ukupno planirana finansijska sredstva iznosila su 232.000,00 KM, a ukupno 32 poslodavca ispunili su uslove i dobili sredstva za zapošljavanje po jednog radnika. U periodu 2023/2024.godina 29 poslodavaca ispunilo je uslove i dobilo sredstva za zapošljavanje po jednog radnika a realizirano je ukupno 243.600,00 KM. Za 2025. godinu za ovaj javni poziv je planirano 260.000,00 KM te je do maja 2025. godine od 13 prijavljenih poslodavaca, 10 ispunilo uvjete i dobilo sredstva za zapošljavanje jednog ili dva radnika. Nadležna služba Općine navodi da je i po ovim javnim pozivima bilo odustajanja, i to od strane radnika, jer su odlazili na druga radna mjesta.

Podrška projektima mladih: Općina Ilidža je u 2024. raspisala Javni poziv za udruženja /fondacije /neformalne grupe za dodjelu sredstava za projekte za mlade iz Budžeta Općine Ilidža za 2024.godinu koji su u skladu sa aktivnostima navedenim u Strategiji prema mladima (2020 - 2024. godina). Između ostalog projektni prijedlog

se od svih oblasti odnosio i na podršku za: „Neformalna edukacija - edukacija u cilju poticanja omladinskog poduzetništva i zapošljavanja mladih“.

Kad su u pitanju mlade osobe od 18 do 35 godina, Općina Ilidža je 2022. i 2023. dodijelila poticajna sredstava za sufinansiranje **najboljih poslovnih planova**. Svrha je bila stvaranje mogućnosti za nova radna mjesta zapošljavanja sa evidencije nezaposlenih i povećanje broja privrednih subjekata na području općine Ilidža kroz sufinansiranje troškova pokretanja i razvoja vlastitog biznisa. U dvije navedene godine podržan je ukupno 21 projekat od prijavljenih 30. Devet projekata odabranih u 2022. podržani su iznosom od po 4.000,00 KM što iznosi 36.000,00 KM. Za 12 projekata podržanih u 2023. godini realizovano je ukupno 54.740 KM²⁹. Kriteriji koji su trebali zadovoljiti fizička lica kao aplikanti na Javni poziv za dodjelu poticajnih sredstava za sufinansiranje najboljih poslovnih planova bili su da: nisu starija od 35 godina, u momentu raspisivanja javnog poziva imaju prebivalište na području općine Ilidža, najmanje 12 mjeseci do dana raspisivanja javnog poziva, da se nalaze na evidenciji JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo – Biro Ilidža, da nemaju - niti su imali registrovanu djelatnost u posljednje tri godine, prije raspisivanja Javnog poziva, da za potrebe realizacije odobrenog poslovnog plana, planiraju registrovati vlastiti biznis sa sjedištem na području općine Ilidža i isti održavati najmanje 12 mjeseci, od dana registracije biznisa.

I u istraživanju položaja i potreba mladih općine Ilidža koje je provedeno 2016. godine, mladi su iskazali visok stepen zainteresovanosti za pokretanje vlastitog biznisa. U tom periodu 46% mladih kazalo je da bi pokrenuli vlastiti biznis, ali uz podršku od samog početka.

Kao i kod podrške samozapošljavanju, kao izazov Općina navodi odustajanje aplikanta od procesa ali ponekad i korisnika od realizacije čime dolazi do neiskorištenosti budžetskih sredstava. Stav nadležne službe Općine Ilidža o tome u kojoj mjeri mladi koriste mjere/programme iz oblasti zapošljavanja/samozapošljavanja je da se mladi slabije odlučuju osnivati i samostalno pokrenuti biznis, odnosno skloniji su prihvatati ponuđene poslove od strane poslodavca. Programi koji su namijenjeni isključivo mladima često ostaju neiskorišteni.

Općina Ilidža sve javne pozive objavljuje u jednim dnevnim novinama, na web stranici Općine, oglasnoj ploči, u Birou za zapošljavanje, te u koordinaciji mjesnih zajednica. Informacija je mladima dostupna ali do kojih grupa mladih informacija dolazi, trenutno ne postoje precizni podaci. Kada se govori o načinu informisanja mladih o mjerama i programima namijenjenih za njih evidentno je da Služba za privredu Općine Ilidža koristi prilike da učestvuje u seminarima i kongresima na temu zapošljavanja koje organizuju brojni domaće i međunarodne organizacije. U sastav Službe za privredu osnovan je u 2023. godini Odsjek za lokalni ekonomski razvoj (LER). Općina je bila i aktivan učesnik Sajma privrede u Skenderiji i tom prilikom zajedno sa mladim privrednicima koji su bili korisnici općinskih javnih poziva, kao partneri, prezentovani su pozivi koje Općina Ilidža nudi ikako bi se podstaknuli mladi da pokrenu vlastite biznise.

Najveći izazovi u oblasti zapošljavanja, samozapošljavanja i poduzetništva mladih po procjeni nadležne općinske službe su odustajanja i općenito slabija zainteresiranost za prijave na javne pozive. Takođe, uočena je i nedovoljna finansijska pismenost mladih, te potreba za stručnom i kontinuiranom pomoći u domenu računovodstveno-knjigovodstvenih poslova kad je u pitanju pokretanje vlastitog biznisa. Kratkoročnost programa (godina za godinu) takođe može biti jedan od uzroka nedovoljne učinkovitosti. Dugoročne mjere poticaja, kao trogodišnji

²⁹ [Odluka o dodjeli sredstava najboljim poslovnim planovima Općine Ilidža](#)

programi podrške novim biznisima, mogli bi dati veći osjećaj sigurnosti i poticaj mladima za samozapošljavanje, odnosno pokretanje vlastitog biznisa.

2.1.3. Zdravstvena zaštita mladih

Preduslov za razvijeno i uspješno društvo je zdravlje stanovništva. Značaj teme zdravlja je postao još veći uzimajući u obzir izazove i ubrzan stil života koje nosi različite rizike. Briga o zdravlju mladih predstavlja temelj za njihov kvalitetan život, produktivnost i aktivno učešće u društvu. Međutim, savremeno društvo mladima nameće niz izazova koji direktno utiču na njihovo fizičko, mentalno i emocionalno zdravlje – uključujući hronični stres, ubrzan način života, digitalnu preopterećenost, nezdravu ishranu, smanjenu fizičku aktivnost, kao i osjećaj nesigurnosti i pritisak uspjeha. Uz sve to, mnogi mladi zapostavljaju redovnu brigu o sebi, ne posjećuju ljekare na vrijeme, ne informišu se dovoljno o prevenciji bolesti, a seksualno i reproduktivno zdravlje i dalje se percipira kao tabu tema. Poseban izazov predstavlja i nedovoljna dostupnost usluga mentalnog zdravlja koje su mladima prilagođene, što može dovesti do dugoročnih posljedica po njihovo zdravlje. U tom kontekstu, važno je razvijati sistemsku i kontinuiranu podršku kroz edukaciju, prevenciju i unapređenje zdravstvenih usluga koje su pristupačne i osjetljive na potrebe mladih, uz jačanje svijesti da je zdravlje i fizičko i psihičko dugoročna investicija u njihovu budućnost. Oblast zdravstvene zaštite sadržana je i unutar Strategije razvoja FBiH za 2021-2027. godina gdje se navodi da je potrebno promovisati pravo zdravstvene zaštite za sve građane, povećati pokrivenost zdravstvenim osiguranjem, primjenjivati cjeloživotno učenje o zdravlju, zdravom životnom stilu i zdravim izborima, štititi reproduktivno zdravlje mladih, kontinuirano osiguravati i poboljšavati kvalitet zdravstvenih usluga. Zdravlje mladih se mora posmatrati i multisektorski uključujući i druge institucije i ustanove.

2.1.3.1. Pravni i institucionalni okvir

Mladi u BiH ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu, a to pravo im je, između ostalog, garantirano različitim međunarodnim dokumentima, poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta. Također, neophodno je spomenuti i Evropsku socijalnu povelju kao najznačajniji dokument koji regulira ostvarivanje evropskih i socijalnih prava Evropske unije. BiH je ratificirala Evropsku socijalnu povelju u septembru 2008. godine, čime se obavezala na usklađivanje svih domaćih zakona i prakse sa standardima iz Povelje.

Zdravstvo je, prema ustavnim rješenjima u BiH, u nadležnosti entiteta Republika Srpska, podijeljenoj nadležnosti entiteta i kantona u Federaciji BiH, odnosno u nadležnosti Brčko distrikta BiH. Pravni okvir kojim je uređena i regulirana zdravstvena zaštita mladih čine, prije svega, sistemski zakoni – Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije BiH i Zakon o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH, kao i niz drugih zakonskih i podzakonskih akata.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije BiH propisuje osnovna načela, mjere, način organizovanja i provedbe zdravstvene zaštite, nosioce društvene brige za zdravlje stanovništva, prava i obaveze osoba u korištenju zdravstvene zaštite, te sadržaj, način obavljanja i nadzor nad obavljanjem zdravstvene zaštite na teritoriji Federacije BiH. Uz to, zakonom je propisano da se na primarnom nivou zdravstvene zaštite, odnosno pri domovima zdravlja, razvija prijateljski pristup mladima.

Zdravstveno osiguranje djece i mladih kroz pripadnost porodici osiguranika, te obavezno zdravstveno osiguranje do 15 godina starosti definirano je Zakonom o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11, 36/18 i 61/22). Mladi ljudi iznad 15 godina mogu ostvariti zdravstveno osiguranje preko pripadnosti porodici osiguranika do svoje 26. godine ako imaju status redovnog učenika ili studenta.

Pored dva navedena sistemska zakona, zdravstvena zaštita mladih je, direktno ili indirektno, uređena i drugim propisima. Zakon o mladima Federacije BiH propisuje da se oblast omladinskog sektora odnosi i na pitanja

socijalne, zdravstvene i preventivne zaštite mladih te reproduktivnog zdravlja mladih. Zakonom o ograničenoj upotrebi duhana i duhanskih prerađevina Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 50/11) zabranjena je upotreba duhana i duhanskih proizvoda u odgojno-obrazovnim ustanovama, ustanovama za smještaj i boravak djece i studenata, zdravstvenim ustanovama, socijalnim ustanovama te drugim javnim ustanovama. Istim zakonom zabranjuje se prodavati duhanske proizvode osobama mlađim od 15 godina.

Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 40/10) propisuje osnivanje zdravstvenih savjeta na nivou lokalne samouprave, kantonalnih i Federalnog ministarstva zdravstva, a u svrhu ostvarivanja i unapređenja prava pacijenata. Uz to, ovaj zakon predviđa da se prilikom formiranja članova zdravstvenih vijeća imenuju predstavnici, između ostalih, i iz reda mladih, čime je ispunjen jedan od ciljeva predviđen Zakonom o mladima Federacije BiH, koji se odnosi na jačanje učešća i uključenja mladih na svim nivoima odlučivanja u Federaciji kroz uređene mehanizme učešća.

Zdravstvena zaštita građana, a samim tim i mladih, dodatno je regulirana sljedećim zakonima:

- Zakon o liječništvu („Sl. novine FBiH“, broj: 56/13);
- Zakon o lijekovima („Sl. novine FBiH“, broj: 109/12);
- Zakon o apotekarskoj djelatnosti („Sl. novine FBiH“, broj: 40/10);
- Zakon o stomatološkoj djelatnosti („Sl. novine FBiH“, broj: 37/12);
- Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Sl. novine FBiH“, broj: 29/05) i
- Zakon o sestrinstvu i primaljstvu („Sl. novine FBiH“, broj: 43/13);
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Sl. novine FBiH“, br. 46/10 i 75/13);

Oblast zdravstva u Kantonu Sarajevo definirana je i uređena različitim pravnim aktima. Kanton Sarajevo ima vlastitu nadležnost u oblasti zdravstva u skladu sa: Ustavom Federacije BiH i Ustavom Kantona Sarajevo. Na nivou Kantona Sarajevo najznačajniji pravni akti su Zakon o zdravstvenoj zaštiti Kantona Sarajevo (Službene novine FBiH 46/10, 75/13) te odluke i pravilnici koje donosi Ministarstvo zdravstva KS, kao i Skupština KS (npr. mreža javnih zdravstvenih ustanova, plan mreže apoteka, visina participacije).

Na nivou BiH politike u oblasti zdravstva uređuju se u okviru Sektora za zdravstvo Ministarstva civilnih poslova BiH, u čiju nadležnost spada utvrđivanje osnovnih principa koordinacije aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih organa vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu. U Federaciji BiH zdravstvo je decentralizirano i većina nadležnosti, funkcija i odgovornosti prenesena je na kantone. Federalno ministarstvo zdravstva uspostavlja okvirne zakone na nivou Federacije BiH, utvrđuje potrebe za zdravstvenim uslugama i ima koordinirajuću ulogu u odnosu na kantone. Kantonalna ministarstva zdravstva zadužena su za specifičnu legislativu o zdravstvu na nivou kantona, kao i za provedbu mjera i politika u oblasti zdravstvene zaštite u Federaciji BiH, uključujući i populaciju mladih.

Nadležne institucije u KS su Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo kao resorno ministarstvo koje provodi zdravstvenu politiku na kantonalnom nivou te Zavod zdravstvenog osiguranja KS (ZZO KS) koje osigurava finansiranje zdravstvenih usluga. Institut za zdravlje i sigurnost hrane KS, JU Dom zdravlja KS, Bolnički centri su jedinice nadležne za implementaciju zdravstvenih politika.

Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo³⁰ je zdravstvena ustanova kojoj je glavni sadržaj rada javnozdravstvena djelatnost što znači da kroz prevenciju i promociju zdravlja brine o zdravlju stanovništva, a ne pojedinca. U okviru Zavoda djeluju radne jedinice među kojima je i jedinica za socijalnu medicinu koja djeluje kroz 3 odjela: Odjel socijalne medicine sa organizacijom zdravstva, Odjel promocije zdravlja i zdravstvene edukacije te Odjel zdravstvene statistike sa zdravstvenom informatikom.

Dodatno, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo ima i **Centar za nastavnu i naučno-istraživačku djelatnost (Centar za NNID)**³¹ koji je osnovan 2014. godine u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (Sl. novine FBiH, 46/10) i Statutom JUDZKS usvojenim 2013. godine. Djelatnosti Centra za NNID dijele se na: Nastavnu djelatnost (dodiplomska/postdiplomska praktična nastava, trajno stručno usavršavanje) i Naučno-istraživačku djelatnost (podsticanje kvalitetnih istraživanja uz podršku biblioteke, elektronskih resursa-stručnih časopisa i baza podataka, informatičke opreme i dr.). Dodatna djelatnost Centra za NNID uključuje promotivno-preventivne aktivnosti usmjerene ka stanovništvu, što je značajno za kreiranje aktivnosti usmjerenih na unapređenje brige o zdravlju mladih.

Općina Ilidža ima uspostavljenu **Službu za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica**³² koja je između ostalog zadužena za vođenju evidencija o svim kategorijama iz nadležne oblasti kao i za praćenje i staranje o socijalnom stanju i zdravstvenim potrebama stanovnika i stvaranju uslova za zadovoljavanje potrebe iz ove oblasti na području općine.

Javna ustanova Dom zdravlja Kantona Sarajevo je najveća ustanova u Bosni i Hercegovini koja pruža primarnu zdravstvenu zaštitu i specijalističko-konsultativne usluge a djeluje kroz 92 lokaliteta u kojem se pružaju zdravstvene usluge tj., deset organizacionih jedinica koje obuhvataju centralni objekat i pripadajuće ambulate. **Organizaciona jedinica Ilidža**³³ pruža primarnu zdravstvenu zaštitu za 70.887 stanovnika koji žive na području Općine Ilidža kroz centralni objekat i deset područnih ambulanti. Osim primarne (Opšta primarna zdravstvena zaštita/Ambulanta porodične/obiteljske medicine, Dispanzer za predškolsku djecu i Dispanzer za školsku djecu i omladinu) pruža i usluge specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite: Stomatološka služba, Pneumoftiziološki dispanzer, Centar za fizikalnu rehabilitaciju, Centar za mentalno zdravlje, Služba za laboratorijsku dijagnostiku, Služba za radiološku i ultrazvučnu dijagnostiku, Higijensko-epidemiološka služba, Oftalmološka služba, ORL služba, Neuropsihijatrijska služba, Internistička služba i Savjetovalište za dijabetes. Zaštita i briga o reproduktivnom zdravlju u nadležnosti je JU „Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva“ Kantona Sarajevo te mlade žene na raspolaganju imaju zaštitu kroz rad JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva - lokalitet Ilidža³⁴, koji je smješten u Domu zdravlja Ilidža koji usluge pruža kroz Ginekološku ordinaciju i savjetovalište, kabinet za ultrazvuk dojke i kabinet za mamografiju.

³⁰ Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, dostupno na <https://zzizks.ba/> ; pristupljeno 5.6.2025.g

³¹ Centar za nastavnu i naučno-istraživačku djelatnost (Centar za NNID, dostupno na <https://judzks.ba/o-cnnid-u-misija-i-vizija-novi/>

³² Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Općine Ilidža, dostupno na <https://opcina-ilidza.ba/kabinet/sluzba-za-socijalna-pitanja-zdravstvo-izbjeglice-i-raseljena-lica/>

³³ Centralni objekat Doma zdravlja Ilidža dostupno na <https://judzks.ba/organizacione-jedinice/#ilidza> i <https://judzks.ba/centralni-objekat-doma-zdravlja-ilidza/>

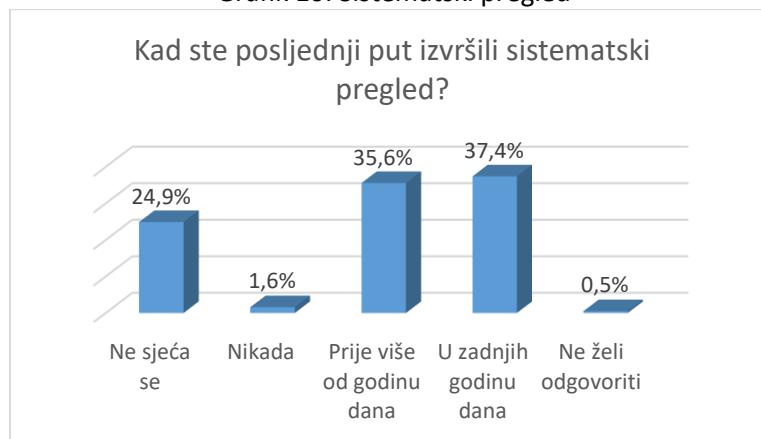
³⁴ J.U. Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva KS, Lokalitet Ilidža, dostupno na <https://zzzm.ba/lokaliteti/>

2.1.3.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Većina ispitanih mladih tvrdi da ima **zdravstveno osiguranje** a da ne znaju da li su osigurani odgovorilo je 3,9% mladih. Najviše anketiranih mladih ima zdravstveno osiguranje preko roditelja, i to 39,5%, jer je većina i dalje u nekom procesu obrazovanja. Druga značajna kategorija su zaposleni, odnosno, oni kojima poslodavac uplaćuje osiguranje (30,9%). Privatno osiguranje ima 7,5% mladih, a neko drugo osiguranje koje nije bilo ponuđeno u odgovorima u anketi ima 8,6% ispitanika. Zdravstveno osiguranje preko biroa za zapošljavanje ima 5,2 % mladih osoba.

Sistematski pregled u posljednjih godinu dana obavilo je 37,4% mladih Ilidže, dok ih je 35,6% obavilo pregled prije više od godinu dana. Da se ne sjećaju kada su obavili sistematski pregled kazalo je 24,9% ispitanika. Prema njihovim tvrdnjama, sistematski nikada nije obavilo 1,6% mladih. Ako se uporede ovi rezultati sa rezultatima istraživanja položaja i potrebe mladih općine Ilidža iz 2016. može se vidjeti da su mladi u tom periodu bili skloniji obavljanju sistematskog pregleda, nego što je to slučaj danas. Tada je oko 53% mladih općine Ilidža bilo obavilo sistematski pregled u posljednjih godinu dana.

Grafik 10. Sistematski pregled



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ako se uporedi postotak mladih Ilidže koji nikad nisu uradili sistematski pregled, on ne odudara puno od ostalih sličnih lokalnih zajednica u kojim je Institut uradio istraživanje položaja i potreba mladih u posljednje dvije godine. Izuzetak su Sanski Most i Gradačac u kojem je puno veći postotak mladih koji nikada nisu otišli na sistematski pregled.

Tabela 9. Mladi koji nisu obavili sistematski po općinama

Mladi koji nikad nisu radili sistematski pregled

Ilidža	1,6%
Hadžići	1,3%
Bihać	0,9%
Sanski Most	15,2%
Gradačac	20,3%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Reproduktivno zdravlje mladih žena: Prema nalazima istraživanja o položaju i potrebama mladih sa područja općine Ilidža provedenim 2024. godine briga o reproduktivnom zdravlju je i dalje na margini brige o zdravlju mladih djevojaka o čemu govori podatak da 18,59% ispitanica nije željelo odgovoriti na pitanja kada su prvi put otišle na pregled kod ginekologa a 12,56% odgovorilo je kako se ne sjećaju kada je bio njihov prvi pregled kod ginekologa.

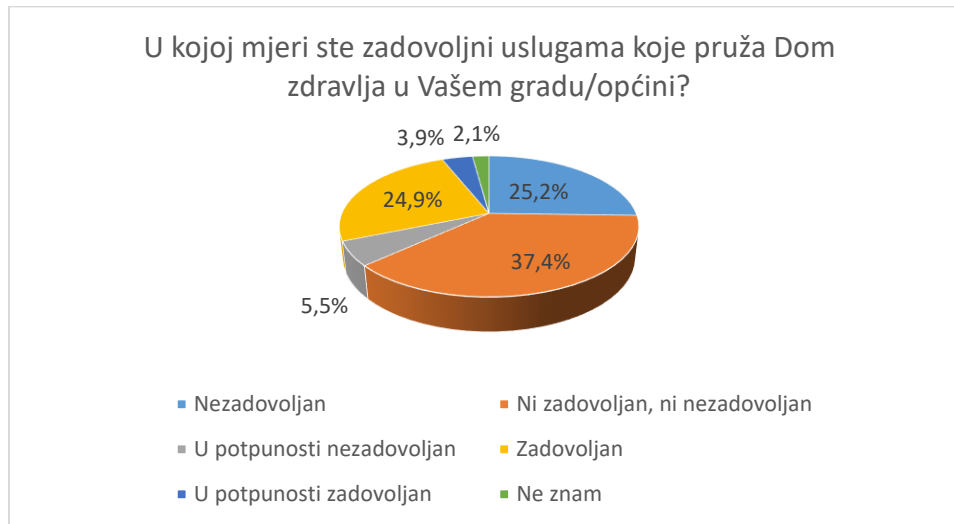
Ginekološki pregled nikada nije obavilo 38,19% mladih ispitanica. Ovakav podatak je zabrinjavajući i ukazuje na nedovoljno razvijenu svijest kod mladih žena o važnosti vlastitog zdravlja, posebno kad se radi o preventivnim pregledima. Da se ne sjećaju da li su imale pregled u posljednjih godinu dana odgovorilo je 14,5% ispitanica. Treba istaći i da na pitanje koliko pregleda su imale u posljednjih godinu dana nije željelo odgovoriti 17,08% žena. Visoke stope odbijanja odgovaranja na pitanja o reproduktivnom zdravlju kod mladih žena općine Ilidža ukazuju na potrebu promjene pristupa ovim pitanjima svih sudionika brige o reproduktivnom zdravlju mladih.

Rezultati Istraživanja položaja i potrebe mladih na području općine Ilidža iz 2016. godine pokazalo je da ispitanice ni tada nisu željele odgovoriti na pitanja o reproduktivnom zdravlju. Oko 21% mladih žena nije željelo odgovoriti na pitanje o tome koliko godina su imale kada su prvi put posjetile ginekologa, a 60% djevojaka nije željelo odgovoriti na pitanje o tome koliko puta su posjetile ginekologa u posljednjih 12 mjeseci.

Briga o mentalnom zdravlju: Usluge psihologa nikada nije koristilo 61,6% mladih u općini Ilidža, dok ih je 34,8% bilo kod psihologa. Kao razlog zašto nisu koristili usluge psihologa, mladi najčešće navode da nisu potražili pomoć jer nisu osjetili potrebu (87,3%). Osim toga, 5,9% mladih potvrdilo je da je željelo posjetiti psihologa, ali da nisu znali kome da se obrate, a 1,26% mladih je istakao kako im je bilo neprijatno potražiti psihološko savjetovanje.

Prema rezultatima istraživanja iz 2024. godine na pitanje o zadovoljstvu uslugama u Domu zdravlja Ilidža 28,8% ispitanika je zadovoljno i u potpunosti zadovoljno pruženim uslugama. Nezadovoljstvo je iskazalo 25,2% mladih, dok je u potpunosti nezadovoljno 5,5% ispitanika.

Grafik 11. Zadovoljstvo uslugama u Domu zdravlja



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Više od polovine mladih na Ilidži ne konzumira duhanske proizvode (59,2%). Do 20 cigareta dnevno konzumira 13,2% mladih (muškaraca 64,7%, a žena 35,3%). Do 10 cigareta dnevno puši 8,3% ispitanika, a više od 20 cigareta dnevno konzumira 4,9% (89,5% muškaraca i 10,5% žena). Većina mladih kaže da nikako ne konzumira alkoholna pića, odnosno 66,8% (od toga je 41,6% muškaraca i 58,4% žena). Opojne droge, tvrdi, da ne konzumira 93% mladih na Ilidži. Nikotinske vrećice SNUS, prema odgovorima u istraživanju, ne konzumira 91,4% mladih na Ilidži. Do tri vrećice dnevno koristi 3,6% ispitanika, a na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 2,9% mladih.

O porocima svojih vršnjaka, ali i ponašanjima koji štete zdravlju mladih, govorili su Ilidžanci tokom održavanja fokusne grupe. Po mišljenju ovih mladih SNUS je iznimno opasna stvar jer se može izgubiti svijest, oštećuje usta i desni a koriste ga vrlo mlade osobe- čak i u osnovnim školama. Mladi smatraju da se o ovom duhanskom proizvodu mora više govoriti jer većina mladih uopće nije svjesna potencijalnih opasnosti i posljedica. Ispitanici su imali negativan stav i o nargili. Naveden je i problem konzumiranja alkohola i opojnih supstanci koji počinju već i u osnovnoj školi i relativno je dosta rasprostranjen kod mladih. Pored ovih problema, konzumacija duhana mladima ne dolazi kao prioritetan problem. Kao nezdravu naviku mladi su naveli i stalno korištenje mobilnih telefona.

U poređenju sa rezultatima istraživanja položaja i potreba mladih Ilidže iz 2016. godine, tada je 66% ispitanika odgovorilo da nisu pušači. U prosjeku 32% mladih u istraživanju iz 2016. odgovorilo je da svakodnevno puše. Naime, 22% je onih koji su konzumirali više od 10 cigareta dnevno, od toga 7% više od 20 cigareta dnevno, te 7% više od 30 cigareta.³⁵ Prema podacima iz 2016. godine 67% mladih je odgovorilo da nikako ne pije alkohol.

Sport i rekreacija: Oko trećine mladih (33,2%), ne bavi se sportom ili rekreativnim aktivnostima. U ovoj kategoriji dominiraju žene kojih je 60,2%, dok je neaktivnih muškaraca 39,8%. Mladih koji se svakodnevno bave sportskim aktivnostima ima 12,7% (muškaraca 69,4% i 30,6% žena). Sportske aktivnosti dva do tri puta sedmično ima 27,3% mladih. Jednom sedmično aktivno je 12,7% mladih. Rjeđe od jednom sedmično vježba 11,9% ispitanika.

³⁵ Analiza rezultata položaja i potreba mladih Ilidže 2016.

Grafik 12. Bavljenje sportom i rekreacijom



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Najviše aktivnih mladih ide u teretane, tako da se 33,7% bavi bodybuildingom, kondicijskim vježbanjem i slično. Skloni su i ekipnim sportovima, a to potvrđuje podatak da se 19,2% aktivnih mladih bavi nogometom, košarkom, odbojkom i sličnim sportovima. Osim toga, 12,4% mladih bavi se fitnessom, odnosno, pilatesom, jogom, aerobikom, plesom i slično, a planinarenje, hiking i slično, izbor je za 8% ispitanika. Trčanjem se, prema odgovorima, bavi 6,4% mladih.

2.1.3.3. Zdravstvena zaštita na području općine Ilidža

Zdravstvena zaštita za mlade na području općine Ilidža obuhvata pružanje zdravstvene usluge pedijatra, ljekara školske medicine, porodične medicine, pregledi fizijatra, ginekološki pregledi, pregledi neurologa i interniste, kućne posjete, a posebno značajne mladima su redovna vakcinacija djece, sistematski pregledi, kontrolni pregledi, skrining na HPV, vođenje trudnoće, važnost redovnih preventivnih pregleda, / PAPA test.

Mladi najviše koriste usluge pedijatra, ljekara školske medicine, fizijatra, porodične medicine, ginekologa ali i usluge zaštite mentalnog zdravlja koje su obezbjeđene kroz rad Centra za mentalno zdravlje (CMZ). CMZ svoje aktivnosti poklanja i radu na prevenciji a kroz radionice su uključene i radionice prevencija vršnjačkog nasilja. U CMZ mladi na raspolaganju imaju podršku, socijalni radnik i psiholog su uvijek na raspolaganju za svu djecu sa područja Općine Ilidža.

U zajednici postoje inicijative u oblasti zaštite zdravlja i prevencije gdje su u fokusu bile mlade osobe a realizuju se kroz edukativne programe u vidu prevencije i liječenja dijabetesa, prevencija HPV-a, i prevencije karcinoma grlića maternice. Edukativna predavanja „Prevencija i značaj vakcinacije protiv HPV virusa“ je provodila specijalista ginekologije.

Dom zdravlja Ilidža nema praksu organizovanja i provođenja dijaloga sa mladima o temama iz oblasti zdravstvene brige od interesa za mlade a informisanje mladih o raspoloživim uslugama je uglavnom pruženo kroz edukativne sesije u saradnji sa školama.

2.1.4. Socijalna briga mladih

Socijalna zaštita mladih u Bosni i Hercegovini suočava se sa nizom izazova koji proizlaze iz kompleksnog društvenog, ekonomskog i političkog okruženja. Mladi često nailaze na poteškoće u pristupu adekvatnim uslugama, obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti, što ih dodatno marginalizira i otežava njihov aktivan doprinos društvu. Visoka stopa nezaposlenosti, nedostatak podrške za razvoj vještina, te ograničeni kapaciteti institucija za pružanje socijalnih usluga stvaraju potrebu za sistemskim i koordiniranim pristupom u cilju unapređenja kvalitete života mladih. Da bi se unaprijedio socijalni položaj mladih u BiH potrebno je promijeniti pristup ovoj temi, te kapacitete i sredstva sa pomoći i saniranja posljedica lošeg socijalnog položaja usmjeriti prema programima i mjerama prevencije. Mladima za razliku od svih drugih grupa u društvu najviše prijete socijalna isključenost, a pored toga njihove potrebe i problemi se uvelike razlikuju od ostatka stanovništva. U BiH zbog teške ekonomske situacije i brojnih političko-društvenih izazova, u oblasti socijalne brige mladima se ne posvećuje dovoljna pažnja za osluškivanje potreba i kreiranje adekvatnih rješenja za ostvarivanje svih prava i mogućnosti koje su im na raspolaganju. Socijalna politika za mlade treba biti kreirana zasebno od svih ostalih jer su potrebe i problemi drugačiji. Fokus treba usmjeriti na razvoj populacijskih politika jer je osamostaljivanje i zasnivanje posebno izazovno u današnjem okruženju i različitim izazovima koje imaju mladi.

2.1.4.1. Pravni i institucionalni okvir

Na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji nijedan zakon kojim je regulirano ostvarivanje prava iz socijalne zaštite. Ovu obavezu Bosna i Hercegovina prepustila je entitetima i Brčko distriktu da je samostalno i nezavisno reguliraju. Zbog toga ne postoji jedinstveno i/ili usaglašeno zakonodavstvo i sistem socijalne politike na cjelokupnoj teritoriji BiH. Nadležnosti za socijalnu politiku podijeljene su između federalnog i kantonalnih nivoa vlasti, a prava iz socijalne zaštite finansiraju se iz budžeta kantona i općina. Federalni nivo vlasti ima pravo utvrđivati politiku i donositi zakone, dok kantonalnoj vlasti pripada nadležnost vezana za provođenje socijalne politike, uspostavu službi socijalne zaštite i finansiranje djelatnosti socijalne zaštite. Još uvijek neusklađen sistem nadležnosti i odgovornosti za oblast socijalne politike rezultira u nejasnoćama u nadzoru nad pružanjem socijalne pomoći te nepotpunom primjenom entitetskog zakona na nivou kantona i jedinica lokalne samouprave. Socijalna zaštita u Federaciji BiH uređena je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Sl. novine Federacije BiH“, broj 36/19, 54/04, 39/06, 14/09, 7/2014-rješenje US BiH, 45/16 i 40/18).

Ostali kantonalni i Federalni zakoni koji se primjenjuju u oblasti socijalne brige su:

- Porodični zakon Federacije BiH, („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 35/05 i 41/05 -ispr., 31/14 i 32/19 – odluka US);
- Zakon o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine („Sl. novine FBiH“, broj: 31/08 i 27/12);
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 20/13 i 75/21);
- Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 37/01, 40/02, 52/11 i 14/13);
- Zakon o zdravstvenom osiguranju („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 30/97, 7/02 i 70/08, 48/11, 36/18 i 61/22);
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Sl. novine F BiH“, broj 46/2010, 75/2013);
- Krivični zakon („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 36/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017);
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH („Sl. novine FBiH“, broj: 7/14, 74/20);

- Zakon o hraniteljstvu („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 19/17 i 52/22);
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom („Sl. novine FBiH“, broj: 9/10);
- Zakon o roditeljima njegovateljima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 75/21).

Nepostojanje zakonskog okvira na nivou države i istovremeno neusklađenost zakona između entiteta kojima se regulira ova oblast dovode do isključivanja pojedinih grupa stanovništva, poput mladih, iz sistema zaštite što dovodi do diskriminacije.

Prava iz socijalne zaštite kantonalnog i Federalnog zakona o socijalnoj zaštiti obuhvaćaju sljedeće: novčana i druga materijalna pomoć, osposobljavanje za život i rad, smještaj u ustanovu socijalne zaštite, osnovna prava osoba s invaliditetom i usluge socijalnog i drugog stručnog rada.

Zakonom o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji BiH,³⁶ odnosno članom 11, tačka 5, propisano je da se iz kantonalnog budžeta finansira socijalna problematika, a iz budžeta Federacije BiH se finansiraju ustanove i zavodi iz oblasti socijalne zaštite.

Bosna i Hercegovina je kao potpisnica brojnih konvencija o ljudskim pravima dužna socijalno pomagati ugroženim kategorijama stanovništva. Prema Evropskoj socijalnoj povelji, Bosna i Hercegovina je dužna osigurati uživanje prava na socijalnu pomoć, izvore sredstava za život osobama koje nisu u mogućnosti samostalno ostvariti izvore sredstava trudom ili na neki drugi način. Pravo na socijalnu pomoć zagarantirano je Ustavom Bosne i Hercegovine.³⁷

Oblast socijalne zaštite ne spada pod nadležnost niti jednog od devet ministarstava na državnom nivou. U Federaciji Bosne i Hercegovine svaki kanton ima svoje ministarstvo zaduženo za oblast socijalne i zdravstvene zaštite, zaštite ratnih invalida i njihovih porodica, raseljenih lica, izbjeglica, rada i zapošljavanja, koje, između ostalog, vrši nadzor nad provođenjem kantonalnog zakona i drugih podzakonskih akata donesenih za njegovo provođenje, inspekcijski nadzor i poslove revizije.

U Kantonu Sarajevo za navedene poslove zaduženo je Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo. Socijalna zaštita usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti građana i njihovih porodica u stanju socijalne potrebe na nivou Kantona Sarajevo regulisana je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Sl. novine Federacije BiH“ broj 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16 i 40/18), Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj: 38/14 – Prečišćeni tekst, 38/16, 44/17 i 28/18), te podzakonskim aktima donešenim od strane Vlade Kantona.

U Općini Ilidža, **Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica** nadležna je služba koja prati stanje, provođenje utvrđene politike, izvršavanje i obezbjeđenje zakona i propisa iz svog djelokruga kao i za vođenje evidencija o svim kategorijama iz nadležne oblasti. Pored toga, Služba je zadužena za praćenje i staranje o socijalnom stanju i zdravstvenim potrebama stanovnika i stvaranje uslova za zadovoljavanje potreba iz ovih

³⁶ Zakon o pripadnosti javnih prihoda (<http://www.pufbih.ba/v1/public/upload/zakoni/6c1f8-zakon-o-pripadnosti-javnih-prihoda-22-06.pdf>, pristupljeno 23. 3. 2025. godine).

³⁷ Najviši pravno-politički dokument države.

oblasti na području općine u skladu sa zakonom i relevantnim propisima, te pružanju stručne i pravne pomoći u ostvarivanju socijalne zaštite.

JU „Kantonalni Centar za socijalni rad“ Sarajevo na području općine Ilidža djeluje kroz **Službu socijalne zaštite Općina Ilidža** te obavlja poslove neposredne socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom utvrđenih kantonalnim i federalnim zakonom kao i radi obavljanja drugih poslova utvrđenim zakonom, drugim propisima i općim aktima.

Služba Socijalne zaštite Općine Ilidža - Stručni poslovi u Službama socijalne zaštite obavljaju se timski, a organizovani su u tri stručne cjeline i to:

- stručnu cjelinu opšteg socijalnog rada koji se odnosi na organizovano provođenje socijalne zaštite i druge poslove iz oblasti socijalne zaštite zvanane na načelima zakonitosti, humanizma, ravnopravnosti i socijalne sigurnosti;
- stručnu cjelinu zaštite djece, porodice i braka koja obuhvata sve poslove iz oblasti porodičnog zakonodavstva a koje se odnose na poslove starateljstva, usvojenja i hraniteljstva, te poslove koje proizilaze iz zakona o hraniteljstvu i iz zakona o zaštiti nasilja u porodici;
- zaštita i stručna cjelina zaštite i tretmana djece i omladine sa poromećajem u ponašanju i članova porodice koja obavlja poslove iz oblasti zakona o zaštiti postupanju prema djeci i maloljetnicima u krivičnom postupku i drugim propisima koji uređuju pitanje maloljetničkog prestupništva a koja nisu regulisana ovim zakonom

Pored navedenog Služba socijalne zaštite Ilidža posreduje prema JU “Kantonalni centar za socijalni rad” kao nadležnoj instituciji za provođenje postupka smještaja djeteta i odrasle osobe u hraniteljsku porodicu. Hraniteljstvo je usluga socijalne zaštite, kojom se djeci i odraslim licima koja/e su privremeno ili trajno lišena roditeljskog, odnosno porodičnog staranja, omogućava zaštita u porodičnom okruženju. Služba u svom sastavu imam socijalne radnike, psihologa, pedagoga i pravnike.

2.1.4.2. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Doprinos kućnom budžetu: Mladih koji doprinose svom kućnom budžetu, prema njihovim tvrdnjama, ima 38,7% od čega je 66,4% muškaraca i 33,6% žena. Mladih članova domaćinstva koji doprinose kućnom budžetu, ali ne redovno, ima 24,7%. Prema rezultatima istraživanja, mladih koji nikako ne doprinose kućnom budžetu ima 34%.

Grafik 13. Doprinos kućnom budžetu



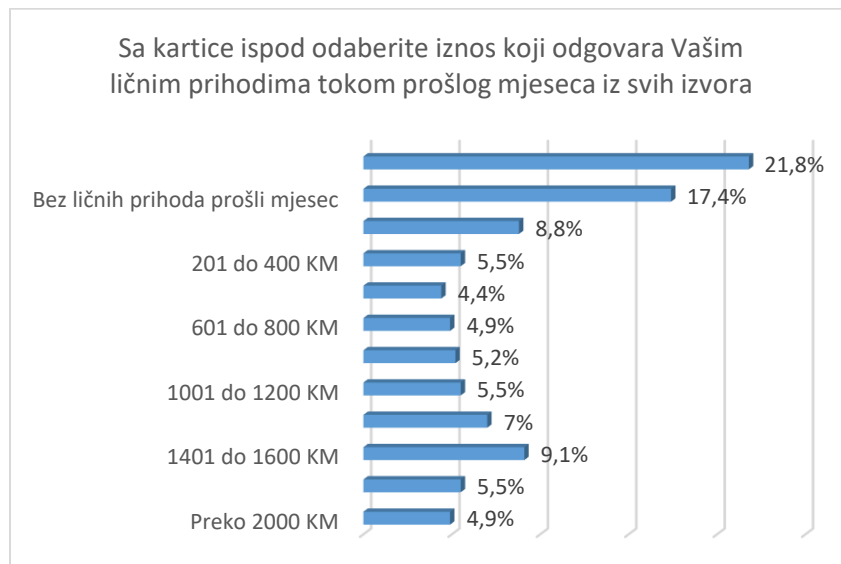
Institut za razvoj mladih KULT

Od anketiranih mladih, najviše ih je potvrdilo da nemaju nikakvih ličnih prihoda (17,4%). Do 200 KM mjesečno, prema tvrdnjama mladih, prima 8,8%, dok od 201 do 400 KM prihode ima 5,5%. Od 1.001 do 1.200 KM primanja ima 5,5% ispitanika, a 5,2% je izjavilo da primaju iznos od 801 do 1.000 KM. Od 601 do 800 KM mjesečno ima 4,9% mladih. Više od 2.000 KM ima 4,9% ispitanika. Na pitanje o ličnim prihodima nije željelo odgovoriti 21,8% ispitanika.

Prema podacima Zavoda za statistiku FBiH, prosječna neto plata u Kantonu Sarajevo u 2023. godini bila je 1.558 KM, dok je u općini Ilidža u istom periodu ona iznosila 1.305 KM. Sindikalna potrošačka korpa koju je Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine izračunao za oktobar 2024. godine iznosila je 3.080,60 KM.

Ako se uzmu u obzir podaci dobijeni tokom istraživanja, 17,7% mladih je potvrdilo da su ukupna mjesečna primanja njihovog domaćinstva iznad iznosa sindikalne potrošačke korpe. S druge strane, ukupno 39,2% mladih potvrdilo je da ukupni mjesečni prihodi njihovog domaćinstva ne dosežu ni do iznosa potrošačke korpe.

Grafik 14. Lični prihodi tokom mjeseca



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prema izjavama mladih, 49,9% na kraju mjeseca uspije uštedjeti neku sumu novca pored svih mjesečnih izdataka. S druge strane, 45,2% nije u mogućnosti ništa uštedjeti. Kao priličnu dobru finansijsku situaciju u njihovom domaćinstvu, ocijenilo je 59% mladih, a veoma dobrom 18,2% ispitanika. Kao prilično loše finansijsku situaciju označilo je 12,7% mladih, dok je veoma lošom ocijenilo svoju finansijsku situaciju 3,4% mladih.

Na pitanje da li poznaju neke od socijalnih politika koje provodi lokalna zajednica, a sve u cilju poboljšanja socijalnog statusa mladih općini Ilidža, većina je čula samo za stipendije. Za neke socijalne politike nisu sigurni da li ih sprovodi općina ili kanton. Takođe, vidljivo je da mladi ne razvrstavaju poticajne politike od politika koje u fokusu imaju olakšanje socijalnog položaja. Treba napomenuti da osim stipendija učenicima i studentima, između ostalog, općina Ilidža izdvaja sredstva za medicinski potpomognutu oplodnju, za koju je u Budžetu 2024. planirano 50.000 KM, dok je za novorođenčad u 2024. planirano izdvajanje 150.000 KM.

Stambeno zbrinjavanje

Prema rezultatima istraživanja, većina mladih u općini Ilidža živi sa svojim roditeljima., odnosno 69,1% mladih živi u stanu/kući koji je u vlasništvu njihovih roditelja, a tek 8,6% u stanu koji je u njihovom vlasništvu ili vlasništvu njihovog bračnog partnera. Kao podstanar s roditeljima živi 7,5% a kao podstanar odvojeno od roditelja živi 9,6% mladih. U internatu ili domu živi 2,9% mladih sa Ilidže. Visoke cijene nekretnina i iznajmljivanja stanova su navedeni kao glavni razlozi zašto se mladi ranije ne osamostaljuju, odnosno, zašto dugo žive kod roditelja. Pored toga, nemogućnost uzimanja kredita zbog nesigurnosti radnog mjesta, ugovora o radu koji nije za stalno ili niskih prihoda su navedeni kao razlog.

2.1.4.3. Socijalna zaštita na području općine Ilidža

Putem Službe za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Općina Ilidža osigurava niz prava i usluga koji se odnose i na mlade, tj. provodi nekoliko programa podrške za mlade.

- Isplata stipendija za učenike i studente slabijeg imovnog stanja. U 2022. godini je isplaćeno 195.550,00KM ; 2023. godini 113.175,00 KM; a u 2024. godini 419.154,00KM.
- Sufinansiranje troškova potpomognute oplodnje za mlade bračne parove: Novčana pomoć se dodjeljuje na osnovu podnesenog zahtjeva a u skladu sa Pravilnikom o uslovima, kriterijima i načinu ostvarivanja prava na jednokratnu pomoć za sufinansiranje troškova medicinski potpomognute oplodnje³⁸.

Tabela 10. Sufinansiranje troškove potpomognute oplodnje za mlade bračne parove

2022. g.	65.000,00KM
2023. g.	71.500,00 KM
2024. g.	41.000,00KM

Izvor: Radna grupa za tematsku oblast socijalne brige mladih

- Utvrđuje pravo na dječiji dodatak (Federalni i kantonalni zakon), pravo na dječiji dodatak za vrijeme redovnog studiranja, pravo na jednokratnu pomoć za opremu novorođenog djeteta i prava na dodatnu novčanu pomoć na ime prehrane djeteta do šest mjeseci i dodatne ishrane za majku-dojilju (Kantonalni zakon), pravo na naknadu umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta, pravo na dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta, pravo na novčanu pomoć nezaposlenoj porodilji, pravo na dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta (nezaposlene porodilje), pravo na subvenciju troškova boravka djece u predškolskim ustanovama. Za sva naprijed navedena prava služba vodi upravni postupak i donosi rješenja za navedene kategorije koje se u većinskom dijelu odnose na mlade.

Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Općine Ilidža u svojoj nadležnosti ima i udruženja čiji rad se prati, prima njihove zahtjeve za finansiranje kao i izvještaje o pravdanju utrošenih sredstava.

Tabela 11. Podrška udruženjima na području općine Ilidža koja djeluju u domenu socijalne brige

Redni broj	Naziv udruženja	Dodjeljena sredstva u .2024. g
1.	Crveni križ	35.000, 00 KM

³⁸ Pravilnik o uslovima, kriterijima i načinu ostvarivanja prava na jednokratnu pomoć za sufinansiranje troškova medicinski potpomognute oplodnje ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 14/22).

2.	MDD Merhamet Ilidža	35.000, 00 KM
3.	Udruženje penzionera Ilidža	60.000,00 KM
4.	Caritas Vrhbosanske nadbiskupije	10.000,00 KM
Ukupno:		140.000,00 KM

Izvor: Radna grupa za tematsku oblast socijalne brige mladih

Podrška stambenom zbrinjavanju mladih: Općina Ilidža od septembra 2021. godine pomaže mladima do 35 godina koji prvi put rješavaju svoje stambeno pitanje tako što refundiraju troškove plaćenog poreza na promet nekretnina ili plaćenog poreza na dodatu vrijednost prilikom kupovine nekretnine u vlasništvo ili suvlasništvo. Posljednji Javni poziv objavljen je 30. septembra 2024. a za ovu namijenu izdvojeno je 50.000 KM u Budžetu Općine. Prema podacima Radne grupe za tematsku oblast socijalne brige mladih u okviru radnog tijela za izradu strategije prema mladima Općine Ilidža za ovu svrhu je u 2024. godini obuhvaćeno 27 mladih osoba te je izdvojeno 63.000,00KM.

Novčana sredstva za podršku stambenom zbrinjavanju mladih mogu se odobriti u iznosu maksimalno do 3.000 KM. Ukoliko je iznos plaćenog poreza na promet nekretnina ili plaćenog PDV-a manji od 3.000,00 KM, odobrava se iznos koji je naveden u rješenju o razrezu poreza, izdatom od strane nadležne porezne uprave, odnosno iznos koji je naveden na računu o plaćenom PDV-u.

U djelokrugu svog rada Služba socijalne zaštite općine Ilidža uspostavila je saradnju sa drugim, prevashodno, vladinim ustanovama, školama, Centrom za mentalno zdravlje, zdravstvenim ustanovama s ciljem olakšanja realizacije prava svih mladih osoba onemogućene u realizaciji istih. Pored saradnje sa ustanovama, Služba uspostavlja i ima dobru saradnju i sa nevladinim sektorom, prevashodno organizacijama koje djeluju u pravcu zaštite prava žena, tu ubrajamo *Fondaciju lokalne demokratije*, *Centar za ženska prava*, *Narko Ne* i druge.

Mladi, kao i druge osobe kojima je potrebna pravna pomoć a ne mogu je platiti, mogu se obratiti Službi socijalne zaštite općine Ilidža sa ciljem ostvarenja pravne pomoći ili savjeta. Termini za besplatnu pravnu pomoć su određeni na polumjesečnom nivou u saradnji sa *Centrom za ženska prava*. Također u Općini Ilidža putem službe za opću upravu svi građani, uključujući i mlade mogu dobiti besplatnu pravnu pomoć.

Informacije iz oblasti socijalne brige Službe socijalne zaštite općine Ilidža komunicira putem svoje web stranice kao i promotivnim materijalima koji se nalaze u prostorijama Službe.

Služba socijalne zaštite općine Ilidža javnost o temama koje su mladima od interesa u oblasti socijalne brige informiše putem upita o stanju o evidencijama a kako bi korisnike aktivnije uključili u kreiranje aktivnosti i donošenje odluka. Izazov u ovoj aktivnosti je to da se evidencije koje se vode ne odnose posebno na mlade, nego na sve dobne skupine te je izdvajanje potreba mladih iz ukupnih potreba evidentiranih u oblasti socijalne brige relativno izazovno.

Općina Ilidža periodično provodi istraživanja potreba i problema mladih kako bi definisala ciljeve i mjere u strateškim dokumentima. Ova istraživanja omogućavaju institucijama da se informišu o interesima mladih i aktivnije ih uključe u kreiranje aktivnosti i donošenje odluka.

Kao ključni izazovi i problemi u domenu realizacije socijalne brige o mladima identifikovani su:

1. nedostatna kadrovska kapacitiranost/nedostatak stručnog osoblja,
2. nedostatna materijalna sredstva,
3. nerazumijevanje uloge te ovlasti Službe socijalne zaštite od strane drugih institucija kojima je, kao i Službi socijalne zaštite, u djelokrugu obaveza i briga o mladima,
4. nedovoljna socijalna uključenost mladih i potreba njihovog aktivnijeg uključivanja u društvene tokove,
5. socijalna marginalizacija mladih (asocijalna ponašanja, međuvršnjačko nasilje, vaspitna zanemarenost).

2.1.5. Aktivno sudjelovanje mladih u zajednici i slobodno vrijeme mladih

2.1.5.1. Uvod

Aktivno sudjelovanje mladih znači postojanje ne samo određenih prava mladih koja moraju osigurati i garantirati nosioci vlasti i donosioci odluka nego i aktivnu ulogu mladih te njihovo aktivno učešće u lokalnoj zajednici i procesima donošenja odluka. Učešće mladih spominje se u međunarodnim i dokumentima EU-a, poput Evropske povelje o učešću mladih u životu na općinskom i regionalnom nivou, ali i u zakonskim i podzakonskim aktima Bosne i Hercegovine. Pored aktivnog učešća mladih, nezaobilazne teme su volontiranje, mobilnost i informiranje mladih te neformalno obrazovanje kao alat kroz koji mladi stječu znanje i iskustvo potrebno kako na tržištu rada

Aktivizam mladih podrazumijeva aktivno učešće i angažman mladih u rješavanju, za njih važnih, potreba i problema. Glas mladih je važno čuti, uvažiti i provoditi.

tako i za svakodnevni život. Glavni cilj ove oblasti je osigurati podržavajuću okolinu koja se bazira na međusobnom povjerenju, saradnji i odgovornosti, u kojoj su mlade osobe informirane, educirane i motivirane za aktivno učešće u lokalnoj zajednici.

Ono što je generalno prisutno u bosanskohercegovačkom društvu, a što je i slučaj sa mladima u Ilidži jeste da mladi ne učestvuju u kreiranju sadržaja, vrlo rijetko su uključeni u procese odlučivanja te nisu dovoljno upoznati sa prilikama koje

postoje, a o čemu govori i Analiza istraživanja o položaju i potrebama mladih općine Ilidža.

2.1.5.2. Pravni i institucionalni okvir

Država BiH nema zakon koji bi regulirao položaj mladih, njihova prava i obaveze te institucionalnu podršku. Zakoni koji direktno tretiraju populaciju mladih usvojeni su na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH, i to: Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske, Zakon o mladima Federacije BiH i Zakon o mladima Brčko distrikta BiH.

Usvajanjem Zakona o mladima Federacije BiH 2010. godine prvi put je regulirano pitanje učešća mladih u procesima odlučivanja te se mladima garantiraju prava na uključenost i informiranost na svim nivoima vlasti. Zakonom o mladima Federacije BiH uređeni su sistem organizovanja mladih od lokalnog do entitetskog nivoa te programi i oblasti od interesa za mlade. Također, neformalno obrazovanje je prepoznato kao oblast od interesa za mlade i omladinski sektor, te stoga treba biti sastavni dio strateških dokumenata za mlade na nivou lokalnih zajednica, kantona i Federacije BiH.

Pored neformalnog obrazovanja, Zakon o mladima definira i sljedeće oblasti:

- ✓ formalno i cjeloživotno obrazovanje;
- ✓ zapošljavanje, mjere protiv nezaposlenosti te preduzetništvo;
- ✓ socijalna, zdravstvena i preventivna zaštita mladih te reproduktivno zdravlje mladih;
- ✓ stambeno zbrinjavanje mladih;
- ✓ rad s mladima, jačanje i razvoj sposobnosti mladih i slobodno vrijeme mladih;
- ✓ aktivno učešće mladih u javnom životu, izgradnja civilnog društva i volonterstvo;
- ✓ mobilnost i saradnja među mladima;

- ✓ informiranje i savjetovanje mladih;
- ✓ stručni rad i usavršavanje u vezi s radom s mladima;
- ✓ usavršavanje za rad u omladinskim udruženjima i prostorima za mlade;
- ✓ omladinski turizam, oporavak mladih i boravak u prirodi;
- ✓ aktivnosti mladih po pitanju kulture, sporta, estetike, etike, ekologije, duhovnosti, humanističkih vrijednosti, lične i društvene odgovornosti;
- ✓ rad s mladima s poteškoćama u razvoju i
- ✓ druga pitanja od interesa za mlade i poboljšanje njihovih uvjeta života.

Institucionalno organizovana briga o mladima znači, prije svega, društvenu i materijalnu brigu o ovoj populaciji, omladinskim udruženjima, kao i o učešću mladih u odlučivanju. Zasniva se na principima poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, na poštivanju ustavnog poretka, zakona i međunarodnog prava te izgradnji demokratskih institucija i principa vladavine prava, kao i upražnjavanju međunarodnopravnih standarda i najbolje međunarodne prakse. Pored Zakona o mladima Federacije BiH, učešće i mobilnost mladih regulirani su i Zakonom o volontiranju Federacije BiH.³⁹

Na državnom nivou predviđeno je da postoji Komisija za koordinaciju pitanja mladih Bosne i Hercegovine pri Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, koja će se sastojati od predstavnika iz vladinih i nevladinih institucija. Predstavnici omladinskih organizacija ili nevladinih organizacija koji se bave pitanjima mladih, trebaju biti izabrani kao članovi Komisije. Na državnom nivou pitanjima mladih se bavi Ministarstvo civilnih poslova BiH, prvenstveno u okviru Sektora za obrazovanje. U nadležnost Sektora za obrazovanje, između ostalih, spadaju i poslovi vezani za učešće u evropskim programima i projektima u oblasti obrazovanja i mobilnosti mladih. Nadležno Ministarstvo za politike prema mladima u Federaciji BiH je Federalno ministarstvo kulture i sporta, ali je nadležnost nad pitanjima mladih podijeljena na deset kantona, gdje su u svakom određena ministarstva koja su između ostalog nadležna za pitanja mladih. Nadležno resorno ministarstvo za pitanja mladih u Kantonu Sarajevo je Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo.

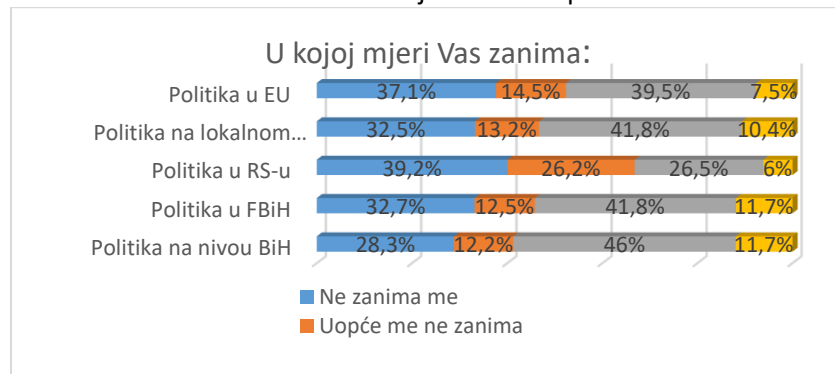
Proces izrade nove strategije prema mladima Kantona Sarajevo je u toku, a tokom jula mjeseca 2025. godine završen je proces javnih konsultacija na Nacrt dokumenta.

2.1.5.3. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Kada se sve sagleda, mlade Ilidže najviše zanima politika u BiH, FBiH i na lokalnom nivou što su pokazali odgovori ispitanika. Interes za lokalnu politiku je na trećem mjestu i za nju se zanima 52,2% Ilidžanaca.

³⁹ Zakon o volontiranju Federacije Bosne i Hercegovine, 2012: <https://s.mladi.org/ZakonovolontiranjuFBiH>.

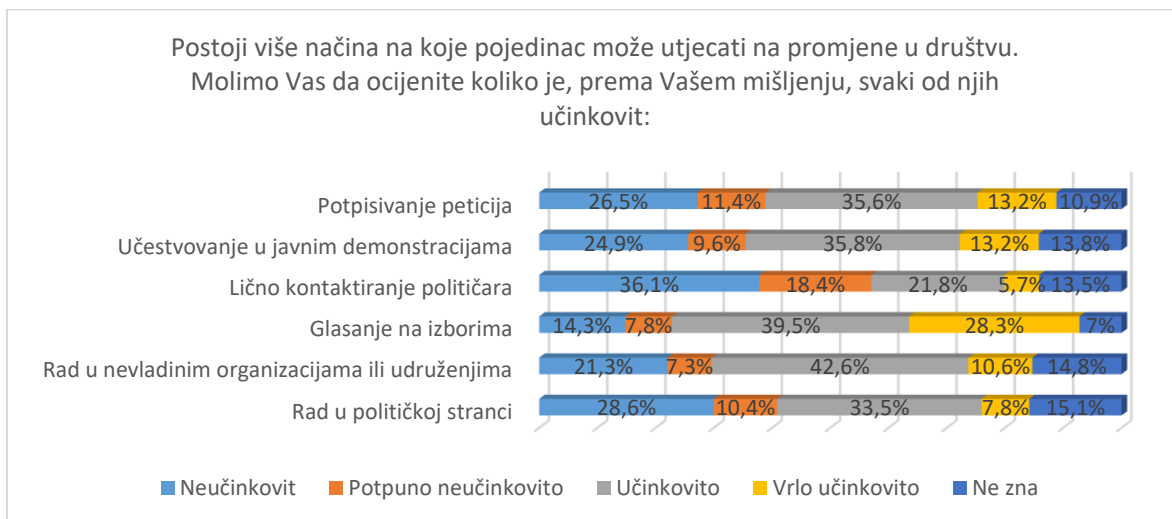
Grafik 15 Zanimanje mladih za politiku



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi u općini Ilidža smatraju da je glasanje na izborima najefikasniji način za postizanje društvenih promjena – tako misli 67,8% ispitanika. Rad u nevladinim organizacijama kao djelotvoran vidi 53,2%, dok je rad u političkim strankama efikasan za 41,3% mladih. Ipak, značajan broj mladih izražava sumnju u učinkovitost političkog angažmana i rada u organizacijama.

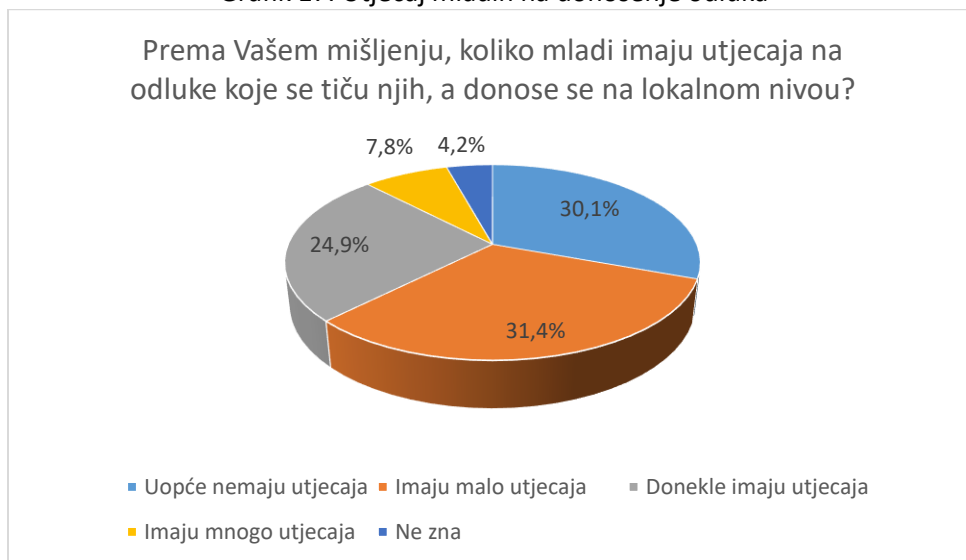
Grafik 16 Utjecaj pojedinca na promjene u društvu



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da mladi donekle imaju utjecaja na odluke koje se tiču njih, a donose se na lokalnom nivou smatra 24,9% a da mladi imaju mnogo utjecaja kazalo je 7,8% mladih ispitanih Ilidžanaca. Da imaju malo ili nimalo utjecaja smatra 61,5% mladih.

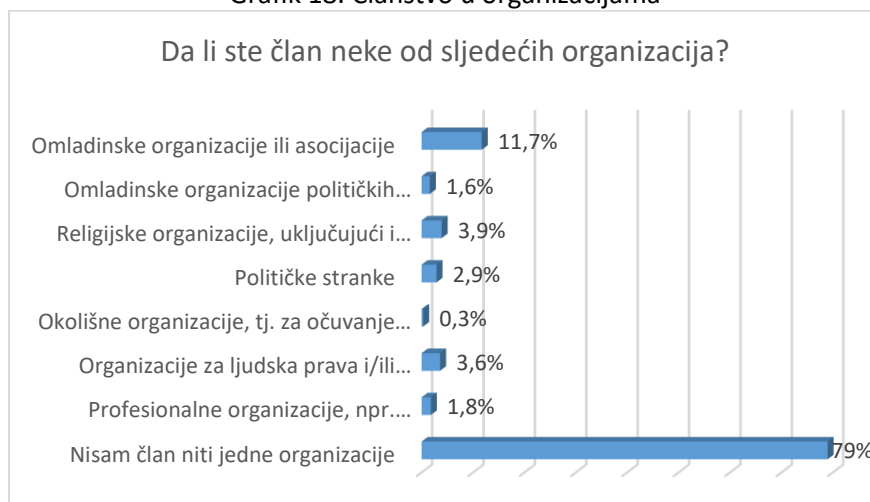
Grafik 17. Utjecaj mladih na donošenje odluka



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Članstvo mladih u organizacijama civilnog društva je na veoma niskom nivou u općini Ilidža i 79% mladih kaže da nije član niti jedne organizacije. Ukoliko su članovi nekih organizacija, onda su to najčešće omladinske organizacije (11,7%), političke stranke (2,9%), religijske omladinske organizacije (3,9%) i organizacije za ljudska prava ili humanitarnu pomoć (3,6%). Iako većina anketiranih nisu članovi organizacija, određen broj mladih njih 17,1% , u protekle dvije godine ipak je na neki način učestvovalo u aktivnostima omladinskih organizacija bez obzira da li su članovi ili ne (u pitanju je 78,8% žena i 21,2% muškaraca). Mladi u općini Ilidža volontiraju kada za to imaju priliku i to najviše izvan Ilidže jer, prema njihovim riječima, prilika za volontiranje u njihovoj lokalnoj zajednici je malo, pa bi zato voljeli da imaju više mogućnosti da svojim volonterskim radom doprinesu svojoj zajednici.

Grafik 18. Članstvo u organizacijama



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prema istraživanju o položaju i potrebama mladih na području općine Ilidža koje u proveo Institut, mladi najviše slobodnog vremena provode sa prijateljima, družeći se uživo ili online, gledajući TV i u druženju sa porodicom.

Većina mladih svakodnevno provodi značajan period vremena s porodicom, njih 33,8% više od pet sati na dan, a 60,2% od dva do pet sati na dan. Dosta mladih se svakodnevno druži s prijateljima online i uživo, a 38,1% mladih se druži s prijateljima uživo više od pet sati dnevno. Mladi preferiraju druženje uživo s prijateljima u odnosu na druženje online.

2.1.5.4. Aktivno učešće mladih u Ilidži

Nalazi Analize istraživanja položaja i potreba mladih ukazuju na potrebu jačanja omladinskog organizovanja i uključivanja mladih u donošenje odluka, u skladu sa Zakonom o mladima FBiH koji obavezuje lokalne vlasti na evidentiranje subjekata koji rade sa mladima. Zakon o mladima FBiH članom 13 propisuje da su općinski, gradski i kantonalni organi vlasti dužni voditi spisak svih udruženja, institucija, ustanova, međunarodnih i drugih organizacija koje rade sa mladima ili pružaju podršku omladinskim aktivnostima

Prema Strategiji razvoja Općine Ilidža 2022-2027⁴⁰. na ovoj općini trenutno je registrirano 200 nevladinih organizacija. No, broj registrovanih organizacija ne znači i da su sve aktivne. Uvidom u Registar udruženja i fondacija Službe za obrazovanje, kulturu, sport i mlade Općine Ilidža vidljivo je da Općina ima evidenciju o 27 organizacija koje se bave pitanjima mladih a od kojih je osam (8) označeno kao omladinske organizacije, a među kojima je i Vijeće mladih općine Ilidža. Organizacije navedene kao omladinska udruženja su: Udruženje mladih „Bez ograničenja“, Udruženje mladih „Elan“, Udruženje Centar za edukaciju, savjetovanje i kulturu dijaloga „AKTA“, Udruženje Omladinska organizacija „OSMJEH“, Vijeće mladih općine Ilidža, Udruženje „Street Fleet Crew“, Udruženje za zaštitu okoliša i unapređenje turizma „STEP“, i Udruženje za edukaciju, kreativno poduzetništvo i afirmaciju „ŠEFICE“.

Općina Ilidža nema mjeru kojom podržava rad vijeća mladih kao krovnog tijela mladih. Vijeće mladih općine Ilidža nema osigurane prostorije i uslove za rad. Kao i druge organizacije, Vijeće mladih ima priliku da aplicira za realizaciju projekata koje finansira Općina Ilidža kroz javne pozive.

Općina Ilidža ima komisiju za mlade kao stalno radno tijelo za pitanja mladih pri Općinskom vijeću. Komisije su obavezna stalna radna tijela Općine i čine ih predstavnici političkih partija. Da predstavnik mladih može biti samo pridruženi član, bez prava glasanja uređeno je u „Odluci o osnivanju stalnih radnih tijela općine“ („Sl. novine Kantona Sarajevo“ br.1/20, str.40). Prema informacijama iz „Službenih novina Kantona Sarajevo“ broj 52/24 od 31.12.2024. godine, Općinsko vijeće Ilidža imenovalo je Komisiju za obrazovanje, kulturu, sport i pitanja mladih. Prema dostupnim informacijama, Općina Ilidža je 2013. godine omogućila delegiranje predstavnika Vijeća mladih u Komisiju za pitanja mladih. Međutim, u trenutnom sastavu Komisije za obrazovanje, kulturu, sport i pitanja mladih Općine Ilidža niti jedan član Vijeća mladih nije član Komisije za mlade.

Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine u član 14. propisuje minimum mjera koje su općinski, gradski i kantonalni organi vlasti dužni osigurati prema mladima te je istim članom propisana obaveza osiguranja prikladnog prostora za mlade, rad s mladima i omladinske aktivnosti, kao i osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja. U periodu od 2022. do 2024. godine najveći broj aktivnosti propisanih Strategijom realizirao se u prostorijama Obrazovno-razonodnog centra za mlade SPAJALICA koji, iako nije bio adekvatan prostor za mlade,

⁴⁰Strategija razvoja Općine Ilidža za period 2022.-2027. godine, dostupno na <https://opcinailidza.ba/skladiste/2025/03/Strategija-razvoja-Općine-Ilidža-2022.-2027.-godina.pdf>, pristupljeno 15.7.2025. g.

predstavljao je jedini prostor u kojem su se mladi mogli okupljati i kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme. Od 2024. Spajalica je prestala sa radom, tako da Općina Ilidža trenutno nema nikakav centar ili prostor osposobljen za slobodno vrijeme mladih, edukaciju, kreativan rad ili druge aktivnosti koje mogu primjenjivati u svoje slobodno vrijeme.

Općina Ilidža ima osiguranu budžetsku stavku koja se tiče pitanja mladih, kao dijela ukupnog budžeta institucije. Prema dostupnim informacijama o realizaciji Budžeta Općine Ilidža za 2022-2023-2024 godinu Općina je u prethodnim godinama objavljivala javne pozive za (su)finansiranje projekata za mlade, kao i razne stipendije, poticaje i subvencije. Pored toga, realizovana su sredstva za implementaciju aktivnosti Strategije prema mladima u Obrazovno-raznodnom centru za mlade SPAJALICA te nabavka novijih izdanja i literature za mlade ljude.

Iz iste stavke je u ovom periodu podržan i odlazak grupe srednjoškolaca Richmond Park Internacionalne srednja škola - na svjetsku izložbu naučnih projekata učenika srednjih škola EXPO SCIENCE 2022, implementacija projekta „Volontiranje je cool!“ Udruženja Centar za razvoj omladinskog aktivizma (CROA), implementacija projekta “Socijalni dan” Asocijacije srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini, Omladinski Film Festival Sarajevo u organizaciji Udruženja mladih umjetnika, odlazak jedne mlade osobe na Međunarodni memorijalni program Marko Petrak-Rimska pravna tradicija i suvremeni pravni sustavi, odlazak jednog mladog takmičara na Evropsko prvenstvo EUBC U22, odlazak jedne talentovane mlade učenice International high school of Sarajevo na Ljetnu školu za nadarene matematičare i informatičare u Bugarskoj te učešće jedne nadarene mlade umjetnice u projektu MOTION COMICS. Pored izdvajanja iz ove budžetske stavke, mladi su podržani i kroz druge dijelove Budžeta Općine.

Svake godine objavljuje se javni poziv za (su)finansiranje projekata za mlade, omogućavajući nevladinim organizacijama, neformalnim omladinskim grupama da apliciraju za sredstva iz budžeta Općine Ilidža. Ukupni planirani iznos po godini (u protekle tri godine) je bio 20.000KM, sredstva su dodjeljivanja u skladu sa propisanim kriterijumima iz javnog poziva koje provodi komisija. Uvidom u pregled realizacije budžeta Općine Ilidža za referentni period vidljivo je da je za projekte za mlade odobreno i realizovano ukupan sljedeći iznos:

Tabela 12. Izdvajanja za projekte za mlade kroz referentni period

2022.	58.000,00 KM
2023.	30.000,00 KM
2024.	29.000,00 KM
Ukupno:	117.000,00 KM

Izvor: Budžeti Općine Ilidža 2022-2024.

Pored transfera za projekte za mlade Općina Ilidža je realizovala i „Transfer neprofitnim organizacijama - obrazovanje i mladi“ i za projekte namijenjene neformalnom obrazovanju mladih u ukupnom iznosu od 211.100,00 KM u okviru kojeg je za 2022. iznos bio 74.100,00 KM, u 2023. godini iznos je bio 61.500,00 KM, dok je u 2024. godini iznos bio 75.500,00 KM.

Općina Ilidža ima programe koji podržavaju aktivizam mladih i redovno objavljuju javne pozive za (su)finansiranje projekata namijenjenih mladima, pružajući finansijsku podršku omladinskim organizacijama i neformalnim grupama za realizaciju različitih aktivnosti. Ove aktivnosti obuhvataju oblasti poput neformalne edukacije,

kreativnog izražavanja i organizovanog provođenja slobodnog vremena. Na području Općine Ilidža aktivno djeluje nekoliko programa i inicijativa usmjerenih na omladinski aktivizam:

- Vijeće mladih općine Ilidža: Osnovano 2012. godine od strane četiri omladinska udruženja – "Bez ograničenja", Udruženje mladih "ELAN", "EKO-PRO" i Crveni križ općine Ilidža. Vijeće mladih ima za cilj koordinaciju i unapređenje aktivnosti mladih na području općine.
- Projekti omladinskih organizacija: Udruženja poput Gorske službe spašavanja "Ilidža" i Udruženja za edukaciju, kreativno poduzetništvo i afirmaciju "Šefice" realiziraju projekte koji uključuju edukacije o sigurnom boravku u prirodi, obuke prve pomoći, te radionice za razvoj poduzetničkih vještina kod mladih.
- Saradnja Općine Ilidža i Instituta za razvoj mladih KULT: Općina Ilidža i Institut KULT zajednički finansiraju projekte za mlade, s ukupnim iznosom od 60.000 KM (2022., 2023., 2024.). Ova saradnja ima za cilj poboljšanje procedura dodjele javnih sredstava omladinskim organizacijama i implementaciju projekata koji unapređuju položaj mladih.

Prema pregledu realizacije Budžeta Općine Ilidža za referentni period na ime implementacije Strategije prema mladima izdvojeno je ukupno 244.280,00 KM i to po sljedećim godišnjim iznosima:

- 2022. g. - 88.500,00 KM;
- 2023. g. - 89.300,00 KM;
- 2024. g. - 66.480,00 KM.

Prema Strategiji za mlade Općine Ilidža za period od 2020 – 2024. za omladinski aktivizam planirano je izdvajanje od po 20.000 KM godišnje za projekte mladih, a realizovano je 117.000,00 KM na ime podrške omladinskim projektima. Osim toga planirano je i godišnje izdvajanje od po 10.000 KM za aktivnosti koje je provodio Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA u vidu različitih, akcija, radionica, obuka i predavanja a realizovano je 77.300,00 KM. Jedan od najuspješnijih projekata bio je volonterski kamp koji se održavao svako ljeto u trajanju od 5 dana.

Tabela 13. Izvršenje Budžeta za 2022.,2023. i 2024. godinu

PROGRAM	IZVRŠENJE 2022	IZVRŠENJE 2023	IZVRŠENJE 2024	UKUPNO
6-614116 - Budžet za mlade-Implementacija strategije prema mladima	88.500,00	89.300,00	66.480,00	244.280,00
Realizacija aktivnosti iz Strategije prema mladima u Obrazovno-raznodnom centru za mlade SPAJALICA	23.000,00	27.300,00	27.000,00	77.300,00
Projekti za mlade po JP	58.000,00	30.000,00	29.000,00	117.000,00
Nabavka novijih izdanja i literature za mlade ljude	5.000,00	5.000,00	5.000,00	15000,00
Podrška istaknutih mladih Ilidže (u kulturi, nauci, umjetnosti i alpinizmu, ...	2.500,00		4.180,00	6680,00

Implementacija projekta „Volontiranje je cool!“ Udruženja Centar za razvoj omladinskog aktivizma (CROA)	-	-	1.000,00	1000,00
Implementacija projekta “Socijalni dan”.Asocijacije srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini-	-	-	300,00	300,00
Omladinski Film Festival Sarajevo u organizaciji Udruženja mladih umjetnika	-	27.000,00	-	27.000,00

Izvor: Koordinaciono tijelo za izradu strategije prema mladima Općine Ilidža, Služba za obrazovanje, sport, kulturu i mlade Općine Ilidža

Općina Ilidža informiše mlade o prilikama i drugim bitnim informacijama putem web stranice, oglasne table u mjesnim zajednicama, društvenih mreža Općine, mjesnih zajednica i drugih javnih institucije, poput škola. Relevantne institucije se sporadično informišu o temama koje su mladima od interesa. Nije izražena inicijativa za aktivnijim uključivanjem mladih u kreiranje aktivnosti i donošenje odluka. Općina Ilidža raspisuje javne pozive za mlade, a Vijeće mladih, kao krovno tijelo mladih ima upravo tu odgovornost da bude poveznica između institucija i samih mladih – kroz društvene mreže, komunikacije sa udruženjima, organizacije susreta, debata i javnih rasprava sa mladima. Na žalost, u referentnom periodu evidentan je nedostatak interakcije donosilaca odluka i mladih i nepostojanje otvorenog dijaloga sa mladima.

Mladi imaju pristup aktima koji se odnose na prava mladih (npr. zakoni o mladima, strategije prema mladima i sl.) Svi zvanični javni dokumenti su dostupni za pristup online pod opcijom Općinski dokumenti i mogu se naći na zvaničnoj stranici Općine Ilidža⁴¹.

Aktivno sudjelovanje u društvu iako obaveza svih građana, u praksi predstavlja izazov a tako je i kada su u pitanju mladi i njihov aktivan angažman u zajednici. Pored činjenice da mladi većinu vremena provode u obavezama vezanim za obrazovanje i porodicu osnovni izazovi i problemi na koje se nailazi u oblasti prava mladih u Općini Ilidža uključuju:

- Ograničen pristup informacijama o pravima mladih.
- Nedovoljna informisanost o zakonodavnim aktima koji se odnose na mlade.
- Nedostatak adekvatnih prostora za mlade.
- Slaba povezanost između mladih i institucija vlasti.
- Nedovoljna implementacija strateških planova za mlade.
- Ograničena dostupnost finansijskih sredstava za projekte mladih.
- Nedostatak programskih inicijativa koje podržavaju aktivizam i angažman mladih.
- Niska participacija mladih u procesu donošenja odluka.
- Neadekvatna podrška za mlade u ruralnim područjima Općine.
- Ograničena saradnja između različitih organizacija i institucija koje rade sa mladima.

⁴¹ Službena web stranica Općine Ilidža, <https://www.opcinailidza.ba/opcinski-dokumenti>.

2.1.6. Informisanje i mobilnost mladih

2.1.6.1. Uvod

Slično kao i učešće, informiranje mladih je načelo politike prema mladima. Kako bi vlasti pružile dobre uvjete mladima za njihovo aktivno uključivanje, mlade je potrebno prethodno informirati o prilikama za: učešće u predstavničkim tijelima mladih, aktivizam u raznim omladinskim organizacijama, nevladinim i vladinim organizacijama, praksama, obukama, razmjenama, stipendijama itd.

Postoji zakonski okvir koji obavezuje vlasti da informišu građane, ali ne postoji specifičan zakon koji uređuje informisanje mladih kao posebne ciljne grupe. Zakon o mladima FBiH i Zakon o slobodi pristupa informacijama su najrelevantniji za ovu temu. U praksi, informisanje mladih je često fragmentirano, neorganizovano i nedovoljno prilagođeno njihovim potrebama i kanalima komunikacije.

Informisanost mladih predstavlja važan segment u procesu osnaživanja mladih i njihove aktivne participacije u društvu. U kontekstu Bosne i Hercegovine, ključni izazovi se odnose na nizak nivo informisanosti mladih o zakonodavnom okviru koji ih se direktno tiče, uključujući: Zakon o mladima Federacije BiH i Zakon o omladinskom organizovanju RS, Zakon o radu (posebno prava pripravnika, volontera, zaposlenih mladih), Zakon o obrazovanju, socijalnoj zaštiti, stambenom zbrinjavanju, itd, propise o participaciji mladih u procesima donošenja odluka (npr. omladinska vijeća, javne rasprave).

Mobilnost mladih

Mobilnost podrazumijeva kretanje mladih unutar ili izvan svoje države radi učenja, razvoja i sticanja novih iskustava. Mobilnost obuhvata obrazovne razmjene, volontiranje, stručno usavršavanje, zapošljavanje, ekskurzije, virtualne razmjene, neformalno obrazovanje kroz omladinske organizacije, kulturne i sportske grupe, osobni i profesionalni razvoj, izgradnju kompetencija i povećanu konkurentnost na tržištu rada. Programi mobilnosti omogućuju mladima izlazak iz zone komfora, sticanje znanja, vještina i vrijednosti koje primjenjuju u lokalnim zajednicama, veću društvenu uključenost i doprinos zajednici, umrežavanje i jačanje omladinskih organizacija. Mobilnost doprinosi razvoju ne samo pojedinaca, već i omladinskih grupa i šireg društva. Ona podstiče građanski aktivizam, dijalog s donosiocima odluka, saradnju s privatnim sektorom i širenje pozitivnih društvenih promjena. Mobilnost mladih je ključan alat za osnaživanje pojedinaca, jačanje zajednica i kreiranje demokratskijeg i otvorenijeg društva.

Država BiH finansira učešće u programima poput Erasmus+ i podržava rad Regionalnog ureda za saradnju mladih (RYCO), no ovi programi se isključivo odnose na međunarodnu mobilnost, dok mobilnost unutar BiH ostaje gotovo potpuno nepodržana. Aktivnosti poput razmjena mladih iz različitih zajednica unutar zemlje dešavaju se uglavnom zahvaljujući međunarodnim donatorima, dok vlasti rijetko prepoznaju važnost takvih inicijativa. Omladinske razmjene između mladih iz različitih zajednica Bosne i Hercegovini događaju se samo ako međunarodne organizacije i vrlo rijetko domaće fondacije i udruženja, finansijski podržavaju provođenje takvih aktivnosti. I postojeće razmjene i događanja te promoviranje mobilnosti vrlo često iniciraju mladi, a za to im treba veća i društvena i sistemska podrška te se mora djelovati u pravcu razvojni sistemske podrške unutrašnjoj mobilnosti mladih kao alata za izgradnju društvene kohezije, međukulturnog dijaloga i obrazovnog razvoja. U posljednjih nekoliko godina primjeti su pozitivni trendovi vezani za podršku jedinica lokalne samouprave za mobilnost mladih, gdje se sve češće uspostavljaju posebni fondovi za mobilnost koji za cilj imaju podržati mlade da putuju i stiču znanja, vještine, iskustva u drugim dijelovima BiH, zemalja regiona, Evrope i svijeta.

2.1.6.2. Pravni i institucionalni okvir

U Bosni i Hercegovini ne postoji poseban zakon koji se isključivo bavi informisanjem mladih, ali pravo na pristup informacijama i obaveza javnih institucija da informišu građane (uključujući mlade) uređena je kroz nekoliko ključnih zakona na državnom i entitetskom nivou:

- Zakon o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI) -Na nivou BiH, FBiH i RS postoje odvojene verzije ovog zakona. Zakon garantuje pravo svim građanima, uključujući mlade, da traže i dobiju informacije od javnih institucija. Institucije su dužne da aktivno objavljuju važne informacije, a ne samo da odgovaraju na zahtjeve. Ovaj zakon je temelj za transparentnost i javno informisanje, ali ne sadrži posebne odredbe o ciljanom informisanju mladih.
- Zakon o mladima Federacije BiH (član 11, član 14 i drugi) obavezuje vlasti da unaprijede pristup informacijama važnim za mlade, propisuje da mladi moraju biti informisani o pravima, mogućnostima i programima podrške. Ovaj zakon posebno naglašava uloga omladinskih organizacija i omladinskih savjeta u prenošenju informacija mladima.
- Zakon o elektronskim komunikacijama, medijima i javnim servisima regulišu djelovanje medija i obavezu da informisanje bude tačno, nepristrasno i dostupno svim grupama, uključujući mlade.
- Zakon o sistemu državne uprave i entitetski zakoni propisuju da su institucije dužne obezbijediti javnost rada i aktivno komunicirati sa građanima, ali to se najčešće ne radi sistematski s fokusom na mlade.

Komisija za pitanja mladih Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine u okviru svojih nadležnosti ima ulogu predlagача mjera za unapređenje informativne politike i transparentnosti prema mladima, te praćenje provođenja određenih evropskih dokumenata i konvencija o pravima mladih, između ostalih i Evropske povelje o informisanju mladih.

Na nivou države BiH pitanjima mladih se bavi Ministarstvo civilnih poslova BiH, gdje u okviru Sektora za obrazovanje djeluje Odsjek za mobilnost i mlade. U nadležnost Sektora za obrazovanje, između ostalih, spadaju i poslovi vezani za učešće u evropskim programima i projektima u oblasti obrazovanja i mobilnosti mladih. Nažalost, sistemska podrška mobilnosti mladih na državnom, entitetskom ili kantonalnom nivou u BiH ne postoji. Postoje pozitivni primjeri na lokalnom nivou, poput fondova za mobilnost mladih u pojedinim općinama, ali takvi slučajevi su rijetki i ograničeni. Nedostaje prepoznavanja značaja mobilnosti ali i pravilnog informisanja mladih i od strane institucija na Federalnom nivou kao i na kantonalnim nivoima.

2.1.6.3. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Mladi u općini Ilidža kao izvore informiranja najčešće koriste internet portale a svakodnevno ih prati 60,3% mladih, a televiziju 21,8%. Radio svaki dan sluša 13,5% mladih. Podcaste svaki dan gleda 7,3% Ilidžanaca. S druge strane, dnevne novine nikako ne čita 60,3% mladih, a magazine i časopise kao izvor informacija ne koristi 62,9% mladih. Mladi internet koriste svakodnevno (86,2,% mladih) a najviše koriste putem pametnih telefona, i to 92,5%.

Što se tiče društvenih mreža i online servisa, najzastupljeniji je Instagram koji svaki dan koristi 85,7% mladih. Youtube na dnevnoj bazi koristi njih 55,8%, TikTok 50,9% i Facebook 35,6%, a Snapchat 22,3% mladih. Naprimjer, Twittter (X) nikako ne koristi 69,1% mladih, a LinkedIn 68,3%. Mladi se najčešće informišu putem medija. Pretežno su to online mediji, odnosno, web-portali.

Grafik 19. Svakodnevno korištenje interneta



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mobilnost mladih Ilidže, u smislu putovanja, je prilično dobra jer je 91,9% mladih u posljednjoj godini dana putovalo u druge gradove u BiH, dok je 7% istaklo kako nigdje nije putovalo. Među onima koji nisu napuštali svoju lokalnu zajednicu 55,6% je muškaraca i 44,4% žena. U studentskoj razmjeni bilo je 7,5% ispitanika, od toga 72,4% žena i 27,6% muškaraca. Ljetnu školu pohađalo je 7,5% mladih, a ponovo preovladavaju žene kojih je bilo 65,5% u odnosu na 34,5% muškaraca. U volonterskim ili nekim drugim kampovima bilo je 20,8% mladih i dominiraju žene (73,8%). U školu u prirodi išlo je 9,4% mladih, dok je na studijskim putovanjima bilo 18,7% ispitanika. Kao razloge putovanja, mladi koji su putovali u protekle tri godine, najčešće su navodili da je to bilo u sklopu ekskurzije unutar entiteta, a takvih je bilo 17,7%. U drugom entitetu, također na ekskurziji, bilo je 8,1%. O problemu s javnim prijevozom govorili su mladi u fokusnoj grupi. Najveći problem je u dosta starim vozilima koja se često kvare te neredovnim i nepouzdanim linijama. Izazov je putovati u druge općine Kantona jer linija u kasnijim večernjim satima i nema mnogo a i sigurnost putnika je upitna jer zna biti divljanja i vandalizma ali i slučajeva ekstremnog broja putnika. U odnosu na prijevoznike, mladi uglavnom preferiraju Centrotansov prijevoz kao sigurniji i pouzdaniji, (iako u tim linijama uglavnom đачke karte ne rijede) u odnosu na GRAS.

2.1.6.4. Informisanje i mobilnost mladih na području općine Ilidža

U Općini Ilidža pri Kabinetu načelnika djeluje Odsjek za informisanje i poslove Kabineta koji vrši poslove pripreme i plasmana informacija na zvaničnim kanalima informisanja Općine ali i putem elektronskih medija i društvenih mreža o aktivnostima Općine. Općina sve sadržaje od interesa za mlade poput javnih poziva, konkursa, stipendija i drugog objavljuje na zvaničnoj web stranici, društvenim mrežama te lokalnim medijima koji služi kao platforma za informisanje mladih.

Iako bez detaljne analize nije moguće precizno odrediti koliki procenat ukupnog sadržaja na web stranici je namijenjen mladima evidentno je da Općina Ilidža prepoznaje važnost ove populacije i implementira programe i inicijative u skladu s tim. Općina Ilidža posvećuje pažnju mladima kroz različite inicijative i programe. Također, prema Strategiji prema mladima Općine Ilidža za period 2020-2024. godine, mladi su činili oko 21% ukupnog stanovništva Ilidže, što ukazuje na značajnu populaciju kojoj su namijenjeni određeni sadržaji i programi.

Na web stranici Općine Ilidža postoji sekcija koja vodi na podstranicu Službe za obrazovanje, kulturu, sport i mlade, koja nudi informacije koje su usmjerene ka mladima. Uglavnom se isti sadržaj dijeli na web stranici i na Facebook stranici, tako da je jednako zastupljen. Mladi, s izuzetkom osoba na stručnom osposobljavanju, ne učestvuju u kreiranju informativnih sadržaja. Mladi i omladinske organizacije svakako imaju mogućnost da svoje materijale za koje smatraju da su bitni za mlade dostave nadležnoj službi uz zahtjev za plasiranje informacije, ali ne mogu učestvovati u izradi.

Kod informacija koje se dijele putem društvenih mreža, svi građani imaju mogućnost postaviti dodatno pitanje i dobiti odgovor na pitanja ukoliko se pridržavaju pravila korištenja društvenih mreža.

Kao osnovne izazove/probleme u informisanju mladih navedena je slaba zainteresovanost mladih za informisanje – iako su informacije dostupne, postoji rizik da mladi nisu motivisani da ih aktivno traže i koriste.

Kada govorimo o korištenju prilika za mlade unutar jedne zajednice, lokalna mobilnost, odnosno mogućnost mladih da korištenjem javnog saobraćaja zadovolje potrebe transporta kako bi stigli obaviti obaveze je značajan element. Po procjeni radnog tijela formiranog za izradu strategije prema mladima Općine Ilidža trenutna mobilnost unutar općine i povezanost sredstvima javnog saobraćaja nije adekvatan odgovor na potrebe i tempo života mladih; iako postoji javni prevoz, frekvencija linija i povezanost pojedinih naselja nisu na zadovoljavajućem nivou.

Općina Ilidža u referentnom periodu nije imala posebnu budžetsku stavku pod nazivom fond/transfer za mobilnost mladih, ali u skladu sa ciljevima koji su definisani prethodnom Strategijom prema mladima, među kojima je bio i da se poveća broj mladih koji su putovali unutar i izvan BiH podržavala se mobilnost mladih na osnovu pojedinačnih zahtjeva.

Tabela 14. Podrška Općine Ilidža mobilnosti mladih - po pojedinačnim zahtjevima

Program	Visina realizovanih sredstava			Broj podržanih mladih
	2022.	2023.	2024.	
Ekskurzije	10.500,00	15.000,00	20.650,00	180
Putovanja	2.000,00	1.500,00	1.500,00 1.000,00	4* ⁴²
Ljetnje škole, škole u prirodi, volonterski kampovi i sl.	13.000,00	13.500,00	2.000,00 11.000,00	** ⁴³
Mobilnost mladih kroz edukativne razmjene učenika i studenata /Studentski susreti (ista struka)	2.500,00		2.400,00	5*** ⁴⁴

⁴² Nermin Haznadar -odlazak na Svjetsko šahovsko prvenstvo za mlade 2022), Emir Hastor-odlazak na Berlin maraton 2023; Eldar Hodžić -odlazak na Evropsko prvenstvo EUBC U22; Emir Musić -pohod na Kavkaz.

⁴³ Projekti po javnim pozivima (Mala škola ribolova, Škola planinarskih vodiča po Igmanu, Škola za izviđačke lidere, Prva zvijezda, Edukacija djece i mladih u prirodi-predavanja i praktične radionice, Organizovanje izviđačkih vodnih škola za mlade u prirodi. Odlazak Sara Smajić na Ljetnu školu za nadarene matematičare i informatičare u Bugarskoj (2000,00 KM)

⁴⁴ Ekipe Richmond Park Internacionalna srednje škole koju čine dva učenika i mentor-odlazak na svjetsku izložbu naučnih projekata učenika srednjih škola EXPO SCIENCE 2022 (2500,00KM). Vedad Krajina i Ridvan Šipur-učešće na Međunarodnom takmičenju INFOMATRIX-Bukurešt(2400,00KM)

Mobilnost mladih kroz kratkoročne i dugoročne programe neformalnog obrazovanja (Putni troškovi, kotizacije, vize za pohađanje seminara)			200,00 ⁴⁵	1
Mobilnost mladih kroz strukovno obrazovanje i doškolovanje/Strukovni susreti			480,00 ^{46 4}	1

Izvor: Radna grupa za tematsku oblast Informisanje i mobilnost mladih

Iako je iz tabele vidljiva podrška pojedincima po upitima, Općina ne podržava posebno ili namjenski projekte nevladinih organizacija usmjerenih na unapređenje mobilnosti mladih. Ipak, vidljiva je podrška projektima odobrenima po javnim pozivima koji su takođe usmjereni na stjecanje vještina, kompetencija i druženje mladih („Mala škola ribolova“, „Škola planinarskih vodiča po Igmanu“, „Škola za izviđačke lidere“, „Prva zvijezda“, „Edukacija djece i mladih u prirodi-predavanja i praktične radionice“, „Organizovanje izviđačkih vodnih škola za mlade u prirodi“).

⁴⁵ 8- Ilma Pleh -učešće u projektu MOTION COMICS

⁴⁶ Dalila Cernica- odčlazak na Međunarodni memorijalni program Marko Petrak-Rimska pravna tradicija i suvremeni pravni sustavi

2.1.7. Kultura i sport

2.1.7.1. Uvod

Kultura i sport predstavljaju ključne domene razvoja mladih, omogućavajući im izražavanje identiteta, izgradnju zajedništva i aktivno sudjelovanje u društvenom životu. U savremenom društvenom kontekstu, posebno u urbanim sredinama poput Sarajeva, ove oblasti igraju višestruku ulogu – od očuvanja kulturne baštine i lokalnog identiteta, do poticanja kreativnih industrija, zdravog načina života i socijalne inkluzije. Kanton Sarajevo nije samo prostor za produkciju i distribuciju kulturnih sadržaja, već i mjesto susreta, razmjene ideja i emancipacije mladih kreativaca. Ovakvi modeli otvaraju prostor za nove oblike sudjelovanja mladih u kulturnom životu grada, čime se jača njihov osjećaj pripadnosti i doprinosi razvoju otpornog, inkluzivnog i kulturno vitalnog društva. U tom smislu, strateško promišljanje razvoja kulture i sporta mora u središte staviti mlade ljude kao pokretače pozitivnih promjena i ključne aktere oblikovanja budućnosti.

2.1.7.2. Institucionalni okvir

Nadležni organ za oblast kulture i sporta na nivou Bosne i Hercegovine je Ministarstvo civilnih poslova BiH, u okviru kojeg djeluje sektor za sport, podijeljen na: Odsjek za međunarodnu suradnju i razvoj sporta, Odsjek za razvoj i praćenje informacijskog sustava u sportu, Odsjek za praćenje izrade i provođenja strategija, projekata i programa u sportu. Među najvažnije poslove sektora ubraja se usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u području sporta te sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija iz oblasti sporta i obezbjeđivanje izvršavanja međunarodnih obaveza BiH.

Sektor za nauku i kulturu nadležan je za koordinaciju aktivnosti sa nadležnim entitetskim ministarstvima i tijelima za definiranje strategije na međunarodnom planu u područjima nauke i kulture. U okviru ovog sektora djeluje Odsjek za kulturu. Sektor između ostalog prati primjenu domaćih sporazuma i strateških dokumenta iz oblasti kulture, prati primjenu usvojenih konvencija i deklaracija, koordinira aktivnosti saradnje sa organima i tijelima Evropske unije i Ujedinjenih nacija i drugim asocijacijama iz oblasti kulture koje djeluju na globalnom nivou.

Za oblast kulture i sporta u Federaciji BiH nadležnost pripada Federalnom ministarstvu kulture i sporta koje obavlja upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti FBiH koji se odnose na koordinaciju u oblasti kulture i sporta. Zbog unutrašnjeg uređenja FBiH i decentraliziranog sistema oblast kulture i sporta uređuje svaki od deset kantona.

U Kantonu Sarajevo to je Ministarstva kulture i sporta KS kojem u prvom planu nastojanja i djelovanja stoje potencijali kulture i sporta kao resursa koji doprinose razvoju drugih segmenata društva. U cilju cjelokupnog razvoja i unaprijeđenja kulture i sporta u Kantonu, Ministarstvo podržava jednakost prava na razvoj kulturnih i sportskih aktivnosti, slobodu umjetnosti i podršku kulturnom i sportskom životu Kantona, i na kraju naša podrška ne izostaje u polju obrazovanja mlađih generacija s ciljem participacije u kulturi i sportu.

U Općini Ilidža Služba za obrazovanje, kulturu, sport i mlade je zadužena za oblast kulture i sporta te između ostalog vrši sljedeće poslove: stvaranja uslova za razvoj djelatnosti iz oblasti brige o djeci, osnovnog obrazovanja i odgoja djece, kulture, fizičke kulture, sporta, mladih zatim pripreme, organizovanja i sprovođenja sportskih i manifestacija kulturno-zabavnog karaktera povodom obilježavanja Dana Općine, kao i drugih značajnih datuma

i događaja na općinskom području, vršenja nadzora nad radom javnih ustanova iz oblasti kulture i sporta čiji je osnivač Općina te mnogo druge.

2.1.7.3. Pravni okvir

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH“, br. 49/2006 i 51/2009) utvrđuje nadležnosti jedinica lokalne samouprave u oblastima koje su uobičajene za lokalne zajednice, među kojima je i oblast kulture i sporta. Osim toga, Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH kao vlastite nadležnosti jedinica lokalne samouprave propisuje ocjenjivanje kvaliteta pružanja usluga od strane javnih ustanova u oblastima kulture i sporta. Općine i gradovi također prema svojim mogućnostima mogu finansijskim sredstvima pomoći takve javne ustanove u vršenju njihovih nadležnosti kako bi se podigao kvalitet usluga u skladu s potrebama građana.

Tabela 15. Zakonski i podzakonski akti iz oblasti kulture i sporta koji se direktno ili indirektno tiču mladih

Područje	Pravna osnova	Uticaj na mlade
Kultura	Zakoni o bibliotekama, arhivima, filmovima, muzejima, teatrima, estradi; javni pozivi ministarstva	Regulacija kulturne infrastrukture i finansiranje kulturnih projekata i festivala za mlade
Sport	Zakon o obrazovanju; pravilnici o sufinansiranju; strategija za mlade; finansiranje školskog sporta i klubova	Podrška školskom sportu, omladinskim klubovima, sportskim programima i infrastrukturnim ulaganjima

Izvor: Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

✓ Sport

Zakon o sportu u Bosni i Hercegovini („Sl. novine Bosne i Hercegovine“, br. 27/08, 102/09 i 66/16) definirao je sport kao djelatnost od javnog interesa. S obzirom na unutrašnje uređenje Bosne i Hercegovine sport je u Bosni i Hercegovini organizovan na decentraliziran način s utvrđenim pravima i nadležnostima Bosne i Hercegovine, entiteta, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i drugih nivoa administrativnog organizovanja. Zakon o sportu BiH kao javne interese i ciljeve Bosne i Hercegovine u sportu, između ostalih, propisuje razvijanje svijesti građana, posebno mladih, o sportu i njegovim vrijednostima te doprinos odgoju, obrazovanju i razvoju djece i mladih. Dodatno, Zakon propisuje da se u Bosni i Hercegovini mogu organizovati međunarodna sportska takmičenja i priredbe poput zimskih i ljetnih festivala mladih Evrope, balkanska i druga regionalna prvenstva, mediteranske igre.

Zakonski i podzakonski akti iz oblasti sporta koji se trenutno primjenjuju u kantonu Sarajevo, a koji se direktno ili indirektno tiču mladih su:

- Zakon o sportu BiH („Sl. novine Bosne i Hercegovine“, br. 27/08, 102/09 i 66/16);
- Zakon o sportu KS („Sl. novine Kantona Sarajevo“, br. 45/2012);
- Zakon o izmjenama zakona o sportu ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 36/21)
- Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama („Sl. novine Kantona Sarajevo“, br. 7/07)

- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u Kantonu Sarajevo ("Sl. novine Kantona Sarajevo", br. 27/2024)

Vlada Kantona Sarajevo je krajem maja 2025. utvrdila Nacrt novog zakona o sportu i pokrenut je proces sistemskog redefinisavanja sportskog zakonodavstva. Ovo je značajan korak naprijed u stvaranju transparentnog, efikasnog i pravednog sportskog sistema.

✓ **Kultura**

Ustavom Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH“, br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 60/02, 18/03, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 71/05, 72/05 i 88/08) propisano je, među posebnim nadležnostima kantona, i utvrđivanje i provođenje kulturne politike. Usto, navodi se da svaki kanton može na općinu i grad na svojoj teritoriji prenijeti ovlaštenja u vezi s kulturom. Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH kao vlastite nadležnosti jedinica lokalne samouprave propisuje ocjenjivanje kvaliteta pružanja usluga od strane javnih ustanova u oblastima kulture i sporta. Općine i gradovi također prema svojim mogućnostima mogu finansijskim sredstvima pomoći takve javne ustanove u vršenju njihovih nadležnosti kako bi se podigao kvalitet usluga u skladu s potrebama građana.

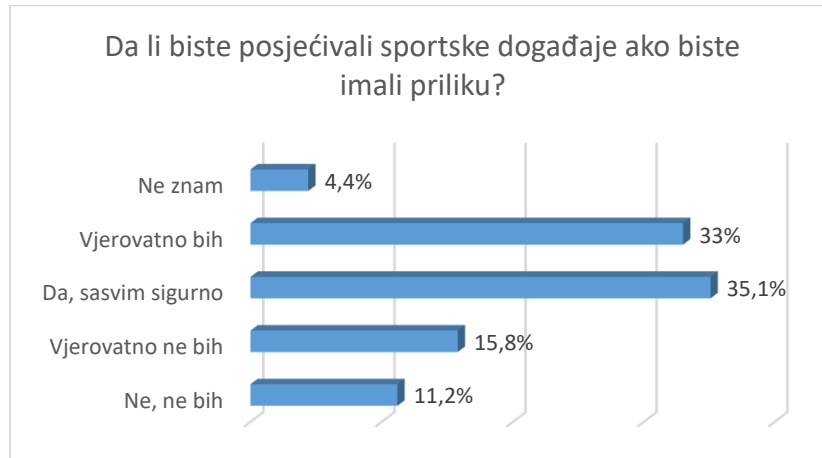
Zakonski i podzakonski akti iz oblasti kulture koji se trenutno primjenjuju u Kantonu Sarajevo a koji se direktno ili indirektno tiču mladih su:

- Zakon o privremenom preuzimanju sufinansiranja institucija kulture i obrazovanja čiji je osnivač Bosna i Hercegovina ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 17/24)
- Zakon o izmjeni Zakona o filmskoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 45/21)
- Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Kantona Sarajevo ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 36/21)
- Zakon o muzejskoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 13/17)
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 4/99)
- Zakon o pozorišnoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 42/13)
- Zakon o arhivskoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 50/16)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pozorišnoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 6/16)
- Zakon o estradnoj djelatnosti ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 17/01) -Regulišu djelatnost kulturnih ustanova i pružaju okvir za organizacije poput JU Narodno pozorište, JU Kamerni Teatar 55, JU Muzej Sarajeva i kreativnih festivala (Juventafest, FEDU, Sarajevo Fest)
- Zakon o istaknutim samostalnim umjetnicima ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 45/15)
- Zakon o zaštiti kulturne baštine ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 2/00)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti kulturne baštine ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 37/08)
- Zakon o javnim skijalištima ('Sl. novine Kantona Sarajevo' 54/12)
- Zakon o filmskoj djelatnosti (7/01)

2.1.7.4. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Prilikom da često prisustvuju sportskim događajima ima 32,7% mladih, a 43,9% ih kaže da imaju priliku, ali rijetko. Na drugoj strani, 15,3% mladih ističe da nemaju uopće priliku posjećivati sportske događaje. Više od trećine mladih u općini Ilidža sasvim bi sigurno posjećivalo sportske događaje kada bi za to imali priliku (35,1%), a vjerovatno bi išlo na ovakve događaje 33% ispitanih. Mladih koje uopće ne zanima sport ima 11,2%, odnosno ne bi posjećivali sportska takmičenja i da imaju priliku.

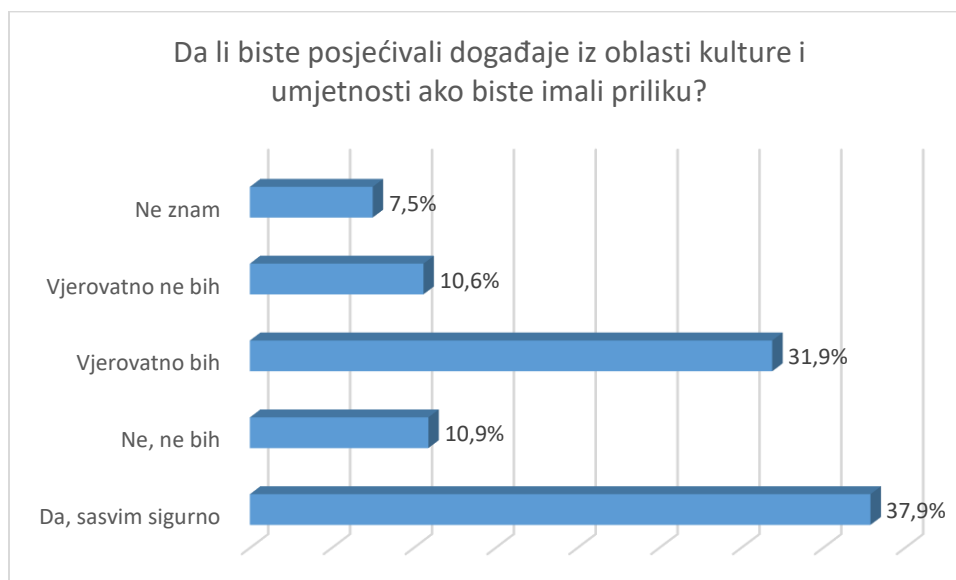
Grafik 20. Posjećivanje sportskih događaja



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na pitanje da li imaju priliku posjećivati događaje iz oblasti kulture i umjetnosti (predstave, koncerte, izložbe i slično), bez obzira na to da li ih posjećuju, 44,9% mladih odgovorilo je da je to rijetko. Da često imaju priliku prisustvovati takvim događajima odgovorilo je 27,8% mladih. Kulturne događaje nikako nema priliku posjećivati, prema njihovim odgovorima, 19,7% ispitanika. Da imaju priliku, 37,9% mladih kaže da bi sasvim sigurno posjećivali kulturne događaje (70,5% žena i 29,5% muškaraca), a 31,9% ih kaže da bi vjerovatno išli na takve događaje (52% žena i 48% muškaraca). Nikako ne bi posjećivalo kulturne sadržaje 10,9% mladih, a da ne znaju bi li išli na kulturne događaje odgovorilo je njih 7,5%.

Grafik 21. Posjećivanje događaja iz kulture i umjetnosti



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

2.1.7.5. Sport i kultura na području općine Ilidža

Sportske i kulturne aktivnosti Općine Ilidža realizuju se kroz rad JU „Kulturno – sportski i rekreacioni centar“ Ilidža u čiji sastav ulazi Multimedijalni centar Ilidža (Kino Igman), Ljetna pozornica Ilidža, Dom kulture – Hrasnica, kao i Centar fizičke kulture u Hrasnici.

Kulturni razvoj Općine Ilidža podržan je i djelovanjem Doma kulture Ilidža, pri čemu se kulturne aktivnosti provode i u pet drugih domova raspoređenih po mjesnim zajednicama (Rakovica, Stupsko brdo, Stup, Butmir i Sokolović- Kolonija).

U 2024. Općina Ilidža. podržala je 139 projekata iz oblasti sporta, obrazovanja i kulture koji su zadovoljili uvjete javnog poziva. Iz oblasti sporta 2024. podržano je 88 projekata, te 21 iz oblasti kulture. Za realizaciju projekata iz svih pobrojanih oblasti iz Budžeta Općine Ilidža za 2024. godinu izdvojeno je 577.500 KM.

Ulaganja u sport i kulturu planirana su kroz strateške projekte 2021-2027. Postoje sportski programi za mlade kroz podršku klubovima, školama sporta, i unapređenje sportske infrastrukture. Putem javnog poziva iz oblasti kulture, sporta i obrazovanja, dodjeljuju se sredstva za finansiranje projekta udruženja gdje 80% korisnika čine mladi. Programi kojima se podržava sport su: Sportske igre mladih, Nagradni fond za učenike, studente i istaknute sportiste za rezultate na kantonalnom, federalnom, državnom i međ.rangu takmičenja te transfer neprofitnim organizacijama iz oblasti sporta.

U referentnom periodu Općina Ilidža je za oblast sporta realizovala ukupno 2.113.263,65 KM i to 686.718,45 KM u 2022.g., 664.445,20 KM u 2023. g. i 762.100,00 KM u 2024.g.

Na području Općine Ilidža postoje 62 sportska udruženja, koja funkcionišu kao klubovi, škole sporta i rekreacije. Ukupno broje 4.379 članova.

Tabela 16. Pregled sportskih udruženja i klubova na području općine Ilidža

Sport	Broj udruženja/klubova	Broj članova
Sportovi s loptom	23	1991
Borilački sportovi	12	1334
Ostali sportovi	27	1054
ukupno	62	4379

Izvor: Radna grupa za tematsku oblast Kultura i sport mladih; Strategija razvoja općine Ilidža 2022-2027. godine

U referentnom periodu realizovan je niz sportskih aktivnosti od čega se posebno izdvaja Humanitarna trka „Stojčevac 5 K“ (2022, 2023, 2024.g.).

U 2022. godini organizovani su i Međunarodni nogometni turnir „Ilidža kup 2022. za juniore i Međunarodni košarkaški susreti generaciji 2008. u muškoj konkurenciji, Festival sporta, Ilidža open 22, Međunarodni karate turnir koji je okupio više od 1.000 takmičara iz deset europskih zemalja, zatim kik boks takmičenje „Grand prix

BiH 2022“ za pionire, kadete, juniore i seniore, na kojem je nastupilo je 716 takmičara iz čak 12 zemalja (Austrije, Hrvatske, Njemačke, Mađarske, Moldavije, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Srbije, Slovačke, Slovenije, Turske i Bosne i Hercegovine.) iz 97 klubova. Na turniru Ilidža Volleyball Cup učestvovalo je šest seniorskih ženskih odbojkaških klubova: OK Vogošća, HOK Čapljina, OK Troglav Livno, ŽOK Kakanj, OK Victory Novi Travnik i domaća ekipa Igman Ilidža.

U 2023. godini realizovani su: Međunarodni košarkaški turnir „Ilidža 2023“, Ilidža Volleyball Cup” i Festival sporta Ilidža.

Trka Stojčevac 5K je nadmašila onu iz prethodne godine, poboljšani su sigurnosni uslovi za učesnike trke, sve trkače dočekala je nova, asfaltirana i uređena podloga. U jedinstvenom ambijentu obnovljenog i revitaliziranog Stojčevca trka je bila tek dio bogatog cjelodnevnog sportsko-zabavnog programa.

U 2024.godini realizovane su Sportske igre mladih, Ilidžanski polumaraton, trka Stojčevac 5 K i Konjičke trke.

Na Sportskim igrama mladih 2024. godine kojima je domaćin bila Općina Ilidža, učestvovalo je preko 2500 učesnika.

Općina Ilidža podržava rad sportskih udruženja, primarno ona za timske sportove s loptom koje ostvaruju rezultate u najvećem rangu takmičenja. U budžetu je planirana i stavka za nagrade uspješnim sportistima, a u referentnom periodu je realizovano 100.000,00 KM (po 25.000,00 KM u 2022. i 2023. godini, te 50.000,00 KM u 2024. godini). Najuspješniji mladi sportisti koji postižu izuzetne rezultate na kantonalnim, federalnim i međunarodnim takmičenjima se nagrađuju novčano. Općina Ilidža ovim programom nagrade istaknutim sportistima realizuje ciljani program pomoći zdravim stilovima života populaciji mladima.

Općina Ilidža pored sportskih udruženja podržava i druge programi koji su usmjereni na sport a među najznačajnijima je podrška kroz izgradnju i rekonstrukciju sportske infrastrukture, podršku školama sporta i organizaciju sportskih manifestacija. Na ovaj način Općina Ilidža je učestvovala u izgradnji sportskih terena za mlade, terena Stojčevac, sportsko-rekreativnog centra Emir Bogunić, biciklističke staze, sportske plohe po MZ, kao i klizališta u zimskom periodu.

Kao osnovni izazovi/problemi koji se pronalaze u oblasti sporta identifikovano je da raspoloživa finansijska sredstva koja se raspoređuju u skladu sa rezultatima nisu dovoljna podrška za učešće u vrhunskim takmičenjima, da su pojedini sportovi nedovoljno finansirani, da postoji problem ograničenih trenerskih kapaciteta koji ne dozvoljava masovno uključivanje mladih, odnosno nedostaju stručna stečena zvanja za masovno uključenje mladih iz oblasti sporta.

Pored ulaganja u sport i razvoj sportskih sadržaja Općina Ilidža izdvaja i značajna sredstva za podršku kulturnom sadržaju. Rad kulturnih ustanova Općina podržava finansiranjem JU Kulturno-sportski i rekreacioni centar Ilidža na godišnjem nivou. Općina osigurava uvjete za djelovanje i rad javne ustanove iz oblasti kulture i sporta JU „Kulturno-sportski i rekreacioni centar“ Ilidža. JU KSC Ilidža za redovne aktivnosti u referentnom periodu je raspolagao sa 1.551.268,25 KM, za organizaciju manifestacija sa 330.000,00 KM. (100.000,00 KM za 2023. godinu i 230.000,00 KM u 2024. godinu)

Tokom 2022. godine Općina Ilidža podržala je niz kulturnih aktivnosti s posebnim fokusom na mlade. Izdvojeno je 20.000 KM za "Ilidžansku zimu", uključujući postavljanje ledene plohe u Velikoj aleji. Za prikazivanje filmova sa Sarajevo Film Festivala u kinu Igman, koje je uglavnom pratila omladina od 15 do 30 godina, izdvojeno je 15.000 KM. Besplatna članarina u Biblioteci Ilidža i kupovina lektira za osnovce i srednjoškolce podržani su s 30.000 KM. Koncert Crvene jabuke, povodom Dana državnosti, okupio je oko 10.000 ljudi, većinom mladih. Također je realizirano 25 kulturnih projekata kroz javni poziv, s ukupnim iznosom od 66.000 KM.

Tokom 2023. godine Općina Ilidža nastavila je s podrškom omladinskim i kulturnim sadržajima. Mladi su imali priliku besplatno uživati u Omladinskom filmskom festivalu na Ljetnoj pozornici u sklopu Ilidža Open Aira, kao i u projekcijama filmova iz programa Sarajevo Film Festivala u MMC-u. Festival narodne muzike Ilidža okupio je veliki broj mladih, kako u publici tako i kao takmičare. U sklopu javnog poziva za mlade finansirano je 11 projekata, a Bajramski koncert na obnovljenom Centralnom trgu, organizovan u saradnji s Medžlisom Islamske zajednice Sarajevo, također je privukao veliki broj mladih posjetilaca.

U 2024. godini Općina Ilidža nastavila je s bogatim kulturnim sadržajima, posebno fokusiranim na mlade. Tokom Muzičkog ljeta održani su veliki koncerti izvođača poput Mirze Selimovića, Adija Šošeta i grupe Zabranjeno pušenje, s mladima kao najbrojnijom publikom. U okviru projekta "Street Music 2024", organizovanog u saradnji sa Udruženjem kompozitora i muzikologa BiH, u Velikom parku su tokom ljeta održavane ulične svirke dva puta sedmično, uz nastupe poznatih cover bendova i klasične muzike koju su izvodili učenici muzičkih škola i studenti Muzičke akademije.

Tabela 17. Pregled udruženja iz oblasti kulture na području općine Ilidža

Redni broj	Naziv udruženja
1.	KUD "Ekrem Mujkić
2.	KUD "Hrasnica"
3.	KD "Stup
4.	UTIKUS "Bašlija
5.	Udruženje za očuvanje tradicionalne muzike naroda BiH "Sultan Mehmed Fatih
6.	Udruženje "Zlatna ruka"
7.	Udruženje za djecu i mlade „Nominativ
8.	KUD "Ilidža
9.	Udruženje za afirmaciju pozitivnih vrijednosti "Alternativa
10.	KUD "Biseri Bjelašnice
11.	Naučno-umjetničko udruženje Kritika

Izvor: Radna grupa za tematsku oblast Kultura i sport mladih; Strategija razvoja općine Ilidža 2022-2027. godine

Općina Ilidža ima program iz oblasti kulture namijenjeni mladima a dodjela sredstava se realizuje na način da se na godišnjem nivou raspisuju dva javna poziva. Jedan je namijenjen isključivo mladima, dok drugim javnim pozivom se realiziraju projekti koji u 80 posto slučajeve su namijenjeni mladima.

Općina Ilidža podržava organizacije koje se bave kulturom putem finansiranja projekata 11 udruženja. Općina je na ime transfera neprofitnim organizacijama iz oblasti kulture izdvojila i realizovala 166.000,00 KM i to 66.000,00KM u 2022., izdvojila je 47.500,00KM u 2023. te 52.500,00 KM u 2024. godini. Na varijacije u iznosima transfera utjecao je i period pandemije kada je organizacija aktivnosti i manifestacija koje okupljaju veći broj osoba bila rizična.

U periodu od 2022. do 2024. godine, Općina Ilidža je kontinuirano podržavala projekte organizacija civilnog društva koje svojim aktivnostima uključuju i afirmišu mlade kroz kulturu, umjetnost, edukaciju i očuvanje tradicije. Svake godine pruža se podrška za KUD „Ilidža“, „Ilidža Seafest“ i „Ilidžanski vezov“i, KUD „Ekrem Mujkić“ i Udruženje „Baslija“, koji među mladima njeguju tradiciju, umjetnost ručnih radova i narodnih igara. Redovnu podršku ima i naučno umjetničko udruženje „Kritika“ koje radi na promociji mladih. Općina podržava i organizacije koje promovišu mlade koji se bave plesom, održavaju se festivali i plesna takmičenja a što organizuju Udruženje „Cenzar plesa“, i Plesni centar „Inter Dance Fest. Takođe podrška je usmjerena i ka organizacijama koje doprinose kulturnom i edukativnom razvoju mladih kao što su Udruženje za edukaciju i kreativno poduzetništvo „Kultura naših ulica“, Udruženje „Urbani menadžment“, projekt „*Edukativne kreativne radionice: Ja mogu sve*“ JU KSIRC, „*Dani kulture na Ilidži*“ Udruženje „Animatori 3A“, projekt „*Čitaj, leši, pjevaj*“, Projekat „*Dani teatarske umjetnosti*“ te Udruženje „Poduzetnice IN“, *Slikarska kolonija u Velikom parku* . Ovi podaci svjedoče o kontinuiranoj i raznovrsnoj podršci Općine Ilidža projektima koji jačaju kapacitete mladih i obogaćuju kulturni život zajednice.

Općinska služba zadužena za sport i kulturu se o interesima mladih u ovim oblastima interesuje i informiše kroz ankete, forume mladih i konsultacije sa sportskim i kulturnim organizacijama a mlade o raspoloživim prilikama informiše kroz klasične medije, društvene mreže (otvoren nalog fb, instagram) službene web stranice i lokalne informativne kanale.

Kao osnovni izazovi/problemi koji se pronalaze u oblasti kulture je nedostatak alociranih sredstava u Budžetu, odnosno nemogućnost finansiranja svih zahtjeva, nedovoljno uključivanje mladih u kreiranje kulturnih sadržaja, činjenica da je poimanje kulture i njenog značaja u unaprijeđenju kvalitete života na niskom nivou kao i neadekvatna informiranosti ali i nezainteresovanost mladih o raspoloživim prilikama.

2.1.8. Sigurnost mladih

2.1.8.1. Uvod

Sigurnost mladih u Bosni i Hercegovini predstavlja jedno od ključnih pitanja u kontekstu njihovog svakodnevnog života i dugoročnog razvoja. Mladi se suočavaju s nizom sigurnosnih izazova, uključujući nasilje u zajednici i obrazovnim institucijama, vršnjačko nasilje, zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, saobraćajnu nesigurnost, ali i sve prisutniju digitalnu nesigurnost i online nasilje. Složen političko-administrativni sistem i nedovoljna koordinacija između različitih nivoa vlasti otežavaju efikasno rješavanje sigurnosnih problema koji pogađaju mlade.

2.1.8.2. Pravni i institucionalni okvir

Sigurnost mladih u modernom društvu je posebno teško postići, prije svega zbog brojnih izazova i opasnosti koje su prisutne. U posljednje vrijeme pažnja se sve više okreće problemu nasilja na internetu i društvenim mrežama i brojnim slučajevima koji su ukazali na potrebu promjene pristupa razmatranju sigurnosti mladih u online prostoru. Pored toga ekonomski i društveni problemi utječu i na porodice te je sve više slučajeva nasilja u porodici što za posljedicu ima ugroženost djece i mladih kao jedne od najugroženijih kategorija. Zato je posebno bitno kreiranje novih pristupa sigurnosti ne samo od strane policijskih tijela i agencija nego šire društvene zajednice i drugih ustanova koje treba uključiti da bi se ostvarila sigurnost mladih.

Sigurnost je u Bosni i Hercegovini garantirana prvenstveno aktima krivičnog zakonodavstva, koje čine Krivični zakon BiH te krivični zakoni entiteta i Brčko distrikta BiH. Pored krivičnih zakona koji čine osnovu pravnog okvira, sigurnost mladih, iako ne izričito, garantirana je i kroz druge zakone države Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko distrikta BiH kojima su eventualno propisana krivična djela. Navedeni zakoni čine dopunsko krivično zakonodavstvo, te se kazne i druge sankcije mogu propisivati jedino ako su u skladu s odredbama sistemskog krivičnog zakonodavstva. U širem smislu, u pravni okvir kojim se osigurava sigurnost mladih ubrajaju se i krivični procesni zakoni (Zakon o krivičnom postupku BiH, zakoni o krivičnom postupku na nivou entiteta kao i Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH), kao i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija. Važno je navesti i posebno krivično zakonodavstvo, poput Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, kojim je 2003. godine prvi put regulirano seksualno uznemiravanje, kao i Zakona o zabrani diskriminacije BiH, a koji moraju biti u skladu s krivičnim zakonima u pogledu uvjeta odgovornosti i kažnjivosti.

U kontekstu mladih, važno je napomenuti da Krivični zakon Federacije BiH ne propisuje krivično djelo vršnjačkog nasilja, stoga se na maloljetne počinioc krivičnih djela primjenjuju Krivični zakon Federacije BiH, Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH kao i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije BiH. Također, na maloljetne prijestupnike primjenjuje se i Zakon o prekršajima Federacije BiH. Postupanje s djecom i mladima počiniteljima krivičnih djela podrazumijeva prvenstveno njihovu zaštitu, podršku i pronalazak najboljih rješenja kako bi se korigirala njihova neprimjerena ponašanja. Djeca i mladi spadaju u osjetljivu kategoriju čija se ličnost odlikuje posebnim psihofizičkim karakteristikama, što zahtijeva i posebna pravila postupanja. Ona su utvrđena Zakonom o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije BiH, koji u svojoj primjeni ima zadatak da štiti najbolji interes djeteta. Zakon o zaštiti i

postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH podrazumijeva brojne aktere koji su uključeni u pružanje pomoći djetetu, a to su: policija, organi starateljstva, porodica, škola, brojne institucije društvene zajednice te na kraju tužilaštva i sudovi.

U Kantonu Sarajevo se Zakon o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo⁴⁷ a rad Ministarstva unutrašnjih poslova ovog kantona temelji se na Ustavu BiH, Ustavu Federacije BiH, Ustavu KS te zakonima i drugim propisima BiH, FBiH i KS.. U slučaju kada je Ministarstvu povjereno vršenje poslova iz nadležnosti Federacije ili prilikom vršenja poslova iz zajedničke nadležnosti Federacije i Kantona, Ministarstvo neposredno primjenjuje zakone i druge propise Federacije.

Propisi prema kojima postupa Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo su brojni, a ističemo neke od njih koji su važni za mlade i njihovu sigurnost:

- Porodični zakon Federacije BiH („Sl. novine FBiH“, broj: 35/05, 31/14, 41/05);
- Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira ("Sl. novine Kantona Sarajevo", br. 18/2007, 7/2008 i 34/2020);
- Zakon o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 08/06);
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Sl. novine FBiH“, broj: 20/13, 75/21);
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl. novine FBiH“, broj: 7/14, 74/20).

Ustavno uređenje BiH usložnjava i oblast sigurnosti, a što za posljedicu ima velik broj institucija, tijela i službi koji se bave pitanjem sigurnosti u BiH. Na nivou BiH za pitanje sigurnosti je nadležno Ministarstvo sigurnosti BiH. U sastavu Ministarstva su Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, Granična policija BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za policijsku podršku i Služba za poslove sa strancima.

Na nivou Federacije BiH djeluje Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, u okviru kojeg policijske poslove iz svog djelokruga vrše policajci Federalne uprave policije. Usvajanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, napravljena je asimetrija u hijerarhiji i organizaciji policijskih poslova. Temeljna organizacija je i dalje policijska stanica u okviru policijske uprave, a policijske uprave su u sastavu kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Svako od deset kantonalnih ministarstava ima vlastite zakone o unutrašnjim poslovima i zakone o policijskim službenicima, što dodatno usložnjava sistem sigurnosti u FBiH. Pored toga, kantonalna ministarstva samostalno vrše svoje poslove propisane zakonima kao i odabir i školovanje kadrova, činovanje, te svi imaju svoje budžete.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (MUP KS) nadležno je za pitanje sigurnosti na području Kantona Sarajevo i zaduženo za izvršavanje poslova propisanih Zakonom o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo", br. 1/2016, 6/2019 - autentično tumačenje, 26/2019, 31/2019 i 39/2020)

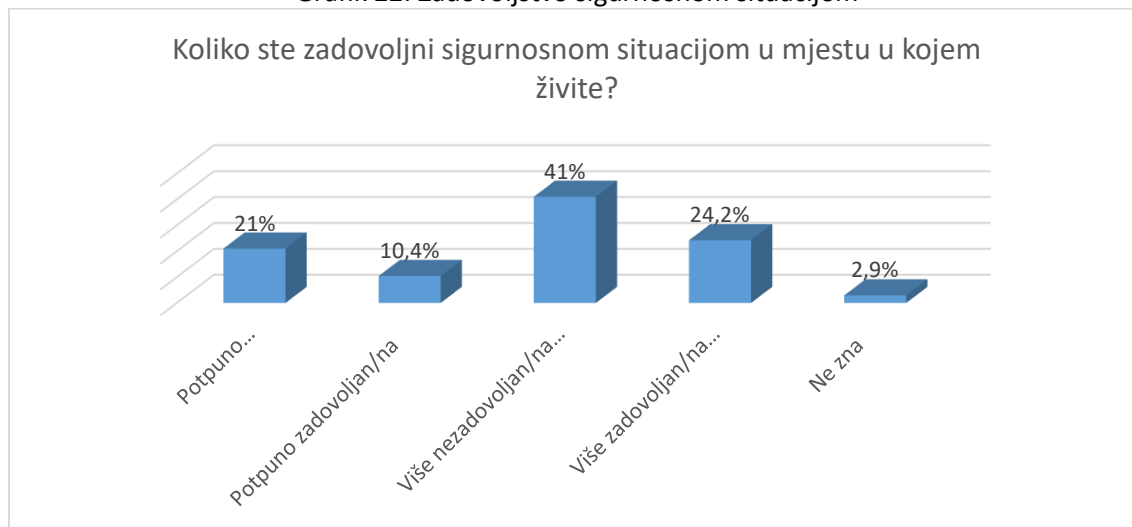
⁴⁷ Zakon o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo , ("Sl. novine Kantona Sarajevo", br. 1/2016, 6/2019 - autentično tumačenje, 26/2019, 31/2019 i 39/2020); dostupno na <https://www.paragraf.ba/propisi/kantona-sarajevo/zakon-o-unutrasnjim-poslovima-kantona-sarajevo.html>

Na području općine Ilidža djeluje Policijska uprava Ilidža koja poslove iz oblasti sigurnosti realizuje kroz Policijsku stanicu Ilidža i Odjeljenje krim policije Ilidža.

2.1.8.3. Iz analize o položaju i potrebama mladih

Prema istraživanju o položaju i potrebama mladih sa područja općine Ilidža sigurnosnom situacijom na Ilidži 62% mladih je nezadovoljno. Onih koji su pretežno zadovoljni ili potpuno zadovoljni je 34,6%.

Grafik 22. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na fokusnoj grupi mladi su govorili o tome zašto se osjećaju (ne)sigurno u svojoj lokalnoj zajednici. Najčešći razlog koji su naveli, a zbog kojeg se osjećaju nesigurno, jesu psi luralice, ali i nedostatak ulične rasvjete u pojedinim dijelovima općine. Osjećaju smanjene sigurnosti mladih doprinose i pojava džeparenja i sitnih krađa.

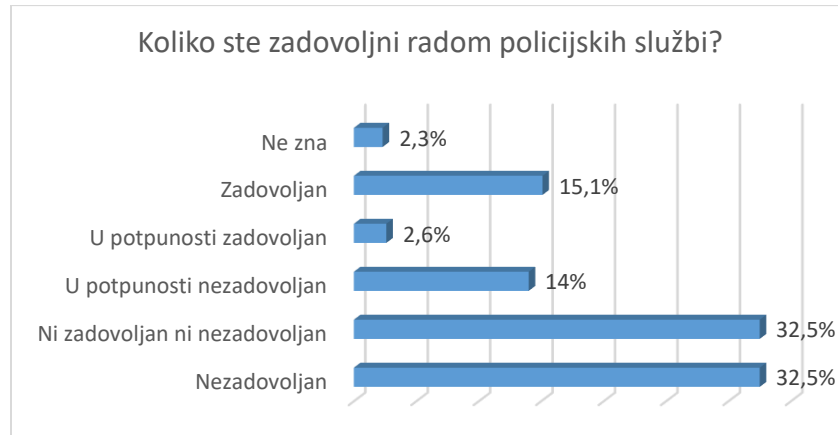
Procjena prisutnosti nasilja među mladima pokazuje značajne razlike u zavisnosti od načina postavljanja pitanja. Kada se koriste projekтивna pitanja (npr. "znaš li nekoga ko je bio žrtva nasilja"), mladi češće potvrđuju prisutnost nasilja nego kada se direktno pita da li su lično bili žrtve. Ovo ukazuje da je nasilje među mladima vjerovatno prisutnije nego što to pokazuju direktna izjašnjenja.

U projekтивnim odgovorima mladih s Ilidže (poznaju li mladi nekoga ko je pretrpio neki vid nasilja), najčešće prepoznato nasilje je međuvršnjačko (37,7%) i porodično nasilje (26%). Slijede nasilje na internetu (22,6%), razbojništva (20,3%), partnersko nasilje (17,9%), nasilje na radnom mjestu (12,2%), seksualno nasilje (11,4%) i nasilje od ekstremističkih grupa (10,9%). Ipak, 37,9% mladih tvrdi da ne poznaje nikoga ko je bio žrtva nasilja, dok 6,2% nije željelo odgovoriti. Ovi podaci ukazuju na značajnu prisutnost različitih oblika nasilja u životima mladih, najčešće kroz iskustva osoba iz njihove okoline.

Na pitanje o ličnom iskustvu s nasiljem, 59,2% mladih navodi da nikada nisu bili žrtve, dok 16,6% priznaje iskustvo međuvršnjačkog nasilja, 8,1% nasilja na internetu, a 6,8% razbojništva. Oko 4,9% nije željelo odgovoriti. U poređenju s prethodnom strategijom, udio prijavljenog razbojništva je značajno manji (ranije oko 20%). Kada je riječ o provalama i krađama, 70,6% mladih izjavljuje da nisu bili pogođeni u posljednjih pet godina, dok 17,7% potvrđuje da su oni ili njihovi članovi porodice bili žrtve ovih krivičnih djela.

Kada je u pitanju rad policijskih službi na Ilidži, neodlučnih ima 32,5% (ni zadovoljni ni nezadovoljni), a nezadovoljstvo radom policije iskazalo je 46,5% mladih općine Ilidža. U poređenju s istraživanjem iz 2016. godine, tada je 24% mladih bilo zadovoljno radom policije, 2% potpuno zadovoljno, dok je 38% mladih bilo nezadovoljno ili potpuno nezadovoljno, a 35% neodlučno, podaci ukazuju na pad zadovoljstva radom policije i dalje prisutan visok stepen nepovjerenja i neodlučnosti.

Grafik 23. Zadovoljstvo radom policijskih službi



Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi bi voljeli da češće vide policiju u patroli ili na ulici, pogotovo kod terminala, jer se tamočesto dešavaju džeparenja i neredi. Veća vidljivost policije na terenu bi zasigurno odvratila lica pod utjecajem alkohola i supstanci da remete javni red i mir kao i odvratila džeparoše i kradljivce od napada na građane. Kada se govori o specifičnim vidovima nasilja, mladi su relativno dobro informisani. Većina mladih (72,2%) tvrdi da poznaje značenje pojmova mobing i buling, dok ih 5,5% navodi da im je značenje donekle jasno. Značenje ovih pojmova nije poznato za 7% mladih, a 7,3% zna šta je buling, ali ne i mobing.

2.1.8.4. Stanje sigurnosti na području općine Ilidža

Uvidom u prekršaje koji su počinjeni od strane počinioca u dobi od 18 do 35 godina na području općine Ilidže za vremenski period 2022., 2023., i 2024. godine dostupni su sljedeći podaci:

Tabela 18. Pregled starosne strukture lica u dobi 18-35 protiv kojih je pokrenut prekršajni postupak

Red br	Starosna skupina počinioca prekršaja	Januar-Decembar 2022.godine	Januar - Decembar 2023.godine	Januar - Decembar 2024.godine
1.	Do 18 godina	04	02	02
2.	Od 18 do 25 godina	107	87	176
3.	Od 25 do 35 godina	118	143	411

Izvor: Radna grupa za tematsku oblast sigurnost mladih; Strategija razvoja općine Ilidža 2021-2027. godine

Policijska uprava Ilidža ne raspolaže sa statističkim podacima o broju slučajeva vršnjačkog nasilja. Takođe, PU Ilidža nema aktivnosti specifično usmjerene prema mladima u definiciji mladih od 18 do 30 godina.

Na području općine Ilidža u cilju pravovremenog postupanja policijski službenici Policijske uprave Ilidža pružaju pomoć po Instrukciji o pružanju pomoći drugim organima gdje je definisano da obezbjeđenje izvršenja poslova i zadataka koji spadaju u nadležnost drugih državnih organa, preduzeća i drugih pravnih lica kad oni na osnovu zakona vrše javna ovlaštenja, ako se prilikom izvršenja tih poslova i zadataka naiđe na fizički otpor ili se takav otpor može osnovano očekivati, oblici pružanja pomoći itd. Policijski službenici Policijske uprave Ilidža konstantno u saradnji sa obrazovno vaspitnim ustanovama na području općine Ilidža, kroz gore navedene edukacije rade na mehanizmima prevencije i edukacije o alatima zaštite od psihološkog nasilja mladih, rodno uslovljenom nasilju sa posebnim akcentom na nasilje u porodici. Projekat „Rad policije u zajednici“ osmišljen je da podrazumijeva saradnju i partnerstvo policije i predstavnika lokalne zajednice i građana, uz povremene analize rada i rezultata provedenih aktivnosti. Jedan od najznačajnijih aspekata saradnje sa lokalnom zajednicom jeste saradnja sa obrazovnim ustanovama na području Kantona u zajedničkom planiranju i realizaciji nastavnih jedinki, te upoznavanja učenika sa aktuelnim temama iz oblasti opće sigurnosti. U tom pravcu, su u prethodnom periodu u najvećem broju predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola na području KS, realizovane različite teme koje se odnose na sigurnosnu problematiku: „Sigurnost djece u saobraćaju“, „Stop međuvršnjačkom nasilju“, „Prevencija maloljetničkog prestupništva“, „Kultura ponašanja u saobraćaju“, „Zaštita od cyber kriminala“, „Zaštita i sigurnost djece u digitalnom okruženju“, „Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja“, „Sprečavanje zloupotrebe opojnih droga“, „Policajac moj prijatelj“, „Moj posao policajca/ke“.

U Upravi policije MUP-a KS Odjeljenje za prevenciju maloljetničkog prijestupništva, nasilja u porodici i rad policije u zajednici je nadležno za preduzimanje aktivnosti u cilju prevencije gore navedenog kao i donošenje akcionih planova, strategija, projekata, programa rada u vezi prevencije predmetnih krivičnih djela i predlaže mjere za unapređenje prevencije maloljetničkog prijestupništva. Policijska uprava Ilidža kroz rad policije u zajednici kroz kontakte sa mladima i predavanja u vaspitno obrazovnim institucijama realizuje gore pomenute teme koje su aktuelne za mlade i na taj način ih uključuju u razvijanje sigurnosti u zajednici.

U svrhu unapređenja sigurnosti mladih u Ilidži, po procjeni članova radne grupe, potrebno je nastaviti sa edukacijom omladine i djece u obrazovnim i vaspitnim ustanovama sa posebnim osvrtom i upoznavanjem mladih o štetnosti delikvetnog i kriminalnog ponašanja kako za oštećene tako i za počiniocce. Dobrodošla podrška policiji na terenu u osiguranju bezbjednosne atmosfere bi bila i infrastruktura video nadzornog sistema koji bi pokrивao frekventne lokacije npr. Terminal u ulici Harisa Merzića, Autobuski Terminal Stup, a koji bi pomogao u prevenciji, dokumentovanju i rasvjetljavanju krivičnih djela i prekršaja. Ono što se takođe ističe kao bitno je potreba za poboljšanjem sigurnosti u školama kako djece tako i nastavnog osoblja.

2.2. Vizija razvoja institucionalne brige o mladima u općini Ilidža

VIZIJA: lidža je općina u kojoj mladi ravnopravno učestvuju, razvijaju svoje potencijale i doprinose društvu zasnovanom na znanju, inovacijama i prosperitetu.

Općina Ilidža odlučna je u stvaranju boljih uvjeta za život mladih a kontinuiran rad na kreiranju strategije prema mladima predstavlja i jedan od najznačajnijih preduvjeta za uspostavljanje kvalitetne systemske brige o mladima koja odgovara na potrebe ove populacije. Ovom strategijom Općina se želi približiti tome da je građani prepoznaju kao pozitivno i prosperitetno okruženje u kojem mladi ljudi ostvaruju svoja prava, zdravo odrastaju i podržani su da ostvaruju svoje obrazovne, poslovne, kulturne i sportske potencijale. Ovakvo okruženje je bazirano na uključivanju mladih u društveni i politički život te osiguravanje jednakih šansi za sve mlade, a sve u funkciji uspostavljanja društva usmjerenog ka znanju, inovacijama i budućem prosperitetu.

Dokument Strategija prema mladima Općine Ilidža sa pripadajućim akcionim planom za period 2025-2029.godine sačinjen je s namjerom jasnog i sveobuhvatnog opredjeljenja općinskih vlasti u stvaranju neophodnih uvjeta za dugoročno poboljšanje položaja mladih te njihovo uključivanje u sve društvene procese u zajednici. Značaj ovog dokumenta još je i veći obzirom da se radi o petom po redu strateškom dokumentu što ukazuje na kontinuitet i opredjeljenost Općine Ilidža da ostane zajednica naklonjena mladima.

Tretirajući mlade kao ključni kapital i potencijal za razvoj društva Općina Ilidža petim strateškim dokumentom potvrđuje opredjeljenje da uloži maksimalne napore u koordinaciji svih nadležnih struktura kako bi pružila podršku mladima u različitim oblastima društvenog života. Donesena u skladu sa Zakonom o mladima FBiH, ova strategija se kreira na participativan način i u duhu partnerskog odnosa predstavnika/ca vladinog i nevladinog sektora u kojem su glasovi mladih bili dominantni kreatori strateških opredjeljenja.

Kao strateški dokument koji je uvjetovan vremenskim rokom od pet godina, okvirom nadležnosti jedinica lokalne samouprave te precizno definiranim ciljevima i prioritetima, Strategija za mlade 2025–2029 morala je biti realno koncipirana. Iz tog razloga ona se ne bavi apsolutno svim problemima koje mladi evidentno imaju već objektivno odabranim problemima iz sedam oblasti prioriternih za mlade ljude a što su: rad, zapošljavanje i poduzetništvo mladih; obrazovanje i nauka mladih; socijalna briga o mladima; zdravstvena zaštita i sigurnost mladih; kultura i sport mladih, aktivno sudjelovanje mladih u društvu (aktivizam, učešće u odlučivanju, volontiranje, omladinsko organizovanje) i te informisanje i mobilnost mladih. Iz svake od navedenih oblasti izdvojeno je četiri do sedam ključnih problema kojima je strategija posvećena. Dva su ključna principa kojima se vodi ovaj strateški dokument i odnose se na uključivanje mladih u procese odlučivanja te kreiranje jednakih šansi za sve mlade u općini Ilidža. Ovi principi su zastupljeni u procesu planiranja ciljeva, prioriteta i mjera za sve oblasti.

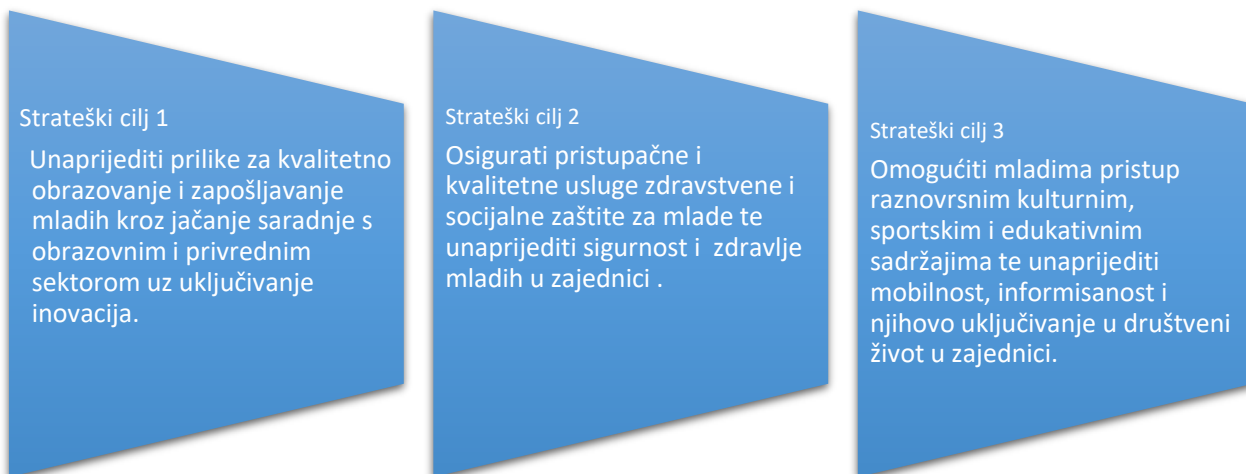
Jasan zakonski okvir i kontekst u kojem se strategija razvijala ali i u kojem će se provoditi, dobro definirani problemi bazirani na istraživanju položaja i potreba mladih u općini Ilidža, precizno definirani strateški ciljevi, prioriteti i indikatori te jasan plan za kreiranje mjera, načina provedbe strategije i podjele mjera i odgovornosti u

skladu s nadležnostima pojedinih institucija čine stabilnu strukturu dokumenta i realan put za ostvarenje strateških ciljeva.

Općina Ilidža djelovanje prema mladima za period 2025–2029. usmjerava kroz ciljeve i mjere u oblastima od interesa za mlade a koje su u dijelu Analiza položaja i potreba mladih obrađene u osam tematskih cjelina.



Pravci djelovanja Strategije prema mladima su sublimirani u tri strateška cilja za koje će se isplanirati setovi prioriteta, mjera i aktivnosti u cilju daljeg planiranja i provedbe strategije prema mladima.



3. STRATEŠKI CILJEVI

Strateški cilj 1. Unaprijediti prilike za kvalitetno obrazovanje i zapošljavanje mladih kroz jačanje saradnje s obrazovnim i privrednim sektorom uz uključivanje inovacija.

Pojašnjenje za strateški cilj: Ovaj strateški cilj odgovara na brojne izazove s kojima se mladi u suočavaju u oblasti obrazovanja i zapošljavanja. Mjere i aktivnosti u okviru prioriteta ovog strateškog cilja usmjeravale bi se na ostvarenje povezivanje obrazovnih ustanova sa tržištem rada, razvoju programa karijernog usmjeravanja i prakse, bolju kvalitetu praktične nastave, smanjenje broja mladih koji odustaju od daljeg obrazovanja zbog gubitka perspektive ili finansija. Takođe kroz preventivne i sistemske mjere radilo bi se na smanjenju stope nezaposlenosti mladih, povećanju stope preduzetničke aktivnosti kod mladih, uvećanju kompetencija i stjecanju radnog iskustva. Poseban fokus djelovanja bio bi usmjeren na poboljšanu informiranost mladih o raspoloživim programima podrške, sprečavanje izostavljanja mladih iz ranjivih i marginaliziranih grupa (npr. mlade žene, osobe s invaliditetom i hroničnim bolestima) iz procesa obrazovanja i ostvarivanja ekonomske nezavisnosti. Ostvarenje strateškog cilja doprinosi većoj društvenoj pravdi i inkluziji, ali i ostvarivanju ekonomskog potencijala svih mladih.

Strateški cilj 2. Osigurati pristupačne i kvalitetne usluge zdravstvene i socijalne zaštite za mlade te unaprijediti sigurnost i zdravlje mladih u zajednici

Pojašnjenje za strateški cilj: Unaprijeđenje brige o mladima u oblastima socijalne, zdravstvene i sigurnosne zaštite mladih može se postići kroz osiguranje pristupačnih, prilagođenih i koordiniranih usluga koje doprinose većoj uključenosti, zaštiti i osnaživanju mladih, s fokusom na prevenciju, informisanost i podršku ranjivim grupama.

Ovaj cilj adresira:

- Socijalnu nesigurnost i isključenost mladih kroz jačanje mehanizama stambene podrške, ekonomske pomoći i uključivanja u zajednicu.
- Zdravstvene izazove mladih, posebno u domeni mentalnog i reproduktivnog zdravlja, nedostatka edukacije, prevencije i informisanosti.
- Sigurnosna pitanja mladih – od porasta nasilja do nedostatka institucionalne zaštite i infrastrukture.

Cilj se oslanja na intersektorsku saradnju (zdravstvo, socijalna zaštita, sigurnosne službe, obrazovanje) i potrebu za uslugama dostupnim, prilagođenim i baziranim na realnim potrebama mladih.

Strateški cilj 3. Omogućiti mladima pristup raznovrsnim kulturnim, sportskim i edukativnim sadržajima te unaprijediti mobilnost, informisanost i njihovo uključivanje u društveni život u zajednici.

Pojašnjenje za strateški cilj: Povećanje učešća i vidljivosti mladih u društvenom životu je krajnja težnja svih društava. Kvaliteta ponude društvenih sadržaja i privlačnost iste za populaciju mladih postiže se kroz unapređenje dostupnosti kao i prilagođenosti kulturnih, sportskih, informativnih i participativnih sadržaja, uz razvoj infrastrukture, međusektorsku saradnju i jačanje uloge mladih u procesima odlučivanja.

Ovaj strateški cilj odgovara na ključne izazove u četiri oblasti:

- nedostatak infrastrukture i programa u kulturi i sportu,
- slaba uključenost mladih u odlučivanje i društveni angažman,
- loša mobilnost i informisanost mladih,
- ograničen utjecaj i pristup institucijama i resursima.

3.1. PREGLED STRATEŠKIH CILJEVA SA INDIKATORIMA

Redni broj i oznaka	NAZIV	Indikatori (3 po stavci)		
Strateški cilj 1	Unaprijediti prilike za kvalitetno obrazovanje i zapošljavanje mladih kroz jačanje saradnje s obrazovnim i privrednim sektorom uz uključivanje inovacija.	Indikatori strateškog cilja ⁴⁸	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj mladih koji ne vide perspektivu u daljem obrazovanju	26,05%.	22%
		Broj nezaposlenih mladih u evidenciji Biroa za zapošljavanje Ilidža	1.563 mlade osobe na evidenciji Biroa za zapošljavanje Ilidža	1.100 mladih osoba na evidenciji Biroa za zapošljavanje Ilidža
		Procenat mladih koji izjavljuju da rade posao za koji su se obrazovali	21,8%	25%
Strateški cilj 2	Osigurati pristupačne i kvalitetne usluge zdravstvene i socijalne zaštite za mlade te unaprijediti sigurnost i zdravlje mladih u zajednici	Procenat mladih zadovoljnih uslugama u domu zdravlja	28,8%	32%
		Procenat mladih koji ima vlasništvo nad stambenom jedinicom	8,6%	10%
		Broj osoba u dobi od 15 do 35 godina starosti protiv kojih je pokrenut prekršajni postupak u 2029. g.	589	450
Strateški cilj 3	Omogućiti mladima pristup raznovrsnim kulturnim,	Broj mladih uključen u organizacije u sportu ⁴⁹	7700	12000

⁴⁸ Izvor za indikatore strateškog cilja je većinom Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih općine Ilidža, Institut za razvoj mladih KULT, decembar 2024. Za indikatore gdje su vrijednosti preuzete iz drugih izvora isti su navedeni.

⁴⁹ Izvor: Strategija razvoja Općine Ilidža 2022-2027; str. 146, Prioritet 2.2. Unaprijediti obrazovanje, sport i kulturu, dostupno na https://www.sogfbih.ba/sites/default/files/javni_dokument/2023-07/Ilidža%20-%20Strategija%20razvoja%202022.-2027.pdf

	sportskim i edukativnim sadržajima te unaprijediti mobilnost, informisanost i njihovo uključivanje u društveni život u zajednici.	Procenat mladih koji navode da često imaju priliku prisustvovati kulturnim događajima.	27,8%	40%
		Procenat mladih koji nisu članovi niti jedne organizacije	79%	69%

3.2. OPIS STRATEŠKIH CILJEVA

STRATEŠKI CILJ 1. UNAPRIJEDITI PRILIKE ZA KVALITETNO OBRAZOVANJE I ZAPOSŁJAVANJE MLADIH KROZ JAČANJE SARADNJE S OBRAZOVNIM I PRIVREDNIM SEKTOROM UZ UKŁUČIVANJE INOVACIJA.

Strateškim ciljem 1. obuhvaćene su oblasti obrazovanja i zapošļavanja. U ovim oblastima želi se postići podrška mladima da stječu konkurentnost, ali i znanja i vještine koje doprinose razvoju preduzetništva kod mladih. Kvalitetnim obrazovanjem i razvojem preduzetničkih inicijativa kod mladih jača se privredni kapacitet zajednice. Posebno se želi unaprijediti kvaliteta formalnog, ali i neformalnog obrazovanja koje je veoma značajno za sticanje novih znanja i vještina. Sa stečenim znanjem kroz formalno i neformalno obrazovanje mladi na području Ilidže imaju bolje šanse za uspjeh prilikom izlaska na tržište rada. Kroz strateški cilj nastoji se i kreirati poslovni ambijent koji će potaknuti razvoj biznisa kao i novih radnih mjesta za zapošļavanje mladih. Potrebno je da općina Ilidža istraži koja su to zanimanja koja nedostaju za uspješan dalji razvoj zajednice te da na osnovu toga mlade usmjerava i stimulise na odabir tih (deficitarnih) zanimanja, čime bi se potencijalno smanjila nezaposlenost mladih jer će se obučavati za zanimanja koja nedostaju i koja su tražena.

STRATEŠKI CILJ 2. OSIGURATI PRISTUPAČNE I KVALITETNE USŁUGE ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE ZA MLADE TE UNAPRIJEDITI SIGURNOST I ZDRAVLJE MLADIH U ZAJEDNICI

Strateški cilj 2. usmjeren je prema osiguravanju zdravog, kvalitetnog i sigurnog života mladih. Istraživanje socijalnog statusa mladih pokazalo je visoku zavisnost od roditelja s obzirom da preko 80% mladih mladih živi s roditeljima.

Posebnu pažnja je potrebno posvetiti programima i aktivnostima koji su usmjereni na edukaciju i informisanje mladih o važnosti brige o zdravlju. Zabrinjavajući su podaci da mladi ne vrše sistematski preglede kao i da je reproduktivno zdravlje još tabu tema. Potrebno je mlade educirati o važnosti redovnih kontrolnih pregleda te poduzeti aktivnosti na uspostavljanju komunikacije između Doma zdravlja i Centra za mentalno zdravlje sa nevladinim, omladinskim organizacijama i Vijećem mladih kako bi se unaprijedilo informisanje mladih o dostupnim uslugama. Za ostvarenje cilja nužno je i razvijati programe kao i kapacitete za ostvarivanje socijalne sigurnosti mladih. Posebno je važno raditi na mjerama i programima prevencije. Posebno je važno raditi i na kreiranju zdravog i sigurnog okruženja za mlade. Potrebno je intenzivirati rad i povećati prisustvo i vidljivost policijskih službenika u javnom prostoru kao i na lokacijama sa visokom fluktuacijom stanovništva a kao način odvrćanja potencijalnih prekršitelja zakona. Saradnja snaga za sprovedbu zakona sa zdravstvenim, prosvjetnim i drugim pomagačkim profesijama i zajedničko edukativno-preventivno djelovanje prema mladima važno je za izgradnju nulte tolerancije na nasilje i obezbjeđena sistema podrške mladima u riziku ili oštećenima opasnostima koje vrebaju mlade na internetu i društvenim mrežama ali i u vršnjačkom okruženju.

STRATEŠKI CILJ 3. OMOGUĆITI MLADIMA PRISTUP RAZNOVRSNIM KULTURNIM, SPORTSKIM I EDUKATIVNIM SADRŽAJIMA TE UNAPRIJEDITI MOBILNOST, INFORMISANOST I NJHOVO UKŁUČIVANJE U DRUŠTVENI ŽIVOT U ZAJEDNICI.

Unutar strateškog cilja 3. sadržane su oblasti sporta i kulture, aktivizma mladih u zajednici, informisanja i mobilnosti mladih te učešća mladih u procesima odlučivanja. Značajno je da Općina nastavi podržavati rad i aktivnosti udruženja i pružanja podrške mladim sportistima i umjetnicima koji ostvaruju zapažene rezultate. Potrebno je za nivo lokalne zajednice uvesti nove sadržaje u oblasti kulture i sporta kojim bi se obogatila ponuda događaja koje mladi mogu posjećivati u slobodno vrijeme. Pored toga da bi mladi ostvarili svoja prava potrebno je da imaju svoje predstavnike u procesima odlučivanja na nivou lokalne zajednice. Komisija za obrazovanje, kulturu, sport i mlade je formirana ali nema predstavnika mladih koji bi imao ravnopravan status sa ostalim članovima. Pored ove Komisije mladi nemaju priliku učestvovati ni u drugim radnim tijelima koji se bave pitanjima mladih. Potrebno je uključiti predstavnike mladih u Komisije i radne grupe koje se bave pitanjima za mlade.

Važno je i poduzimati aktivnosti na razvoju omladinskog aktivizma u Ilidži. Potrebno je kampanjama i online sadržajem privući pažnju mladih za sudjelovanje u aktivnostima omladinskih organizacija i Vijeća mladih. Aktivističkim angažmanom mladi mogu unaprijediti svoju lokalnu zajednicu ali u isto vrijeme razvijati vlastita znanja i vještine.